

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YUNANİSTAN'DA ALBAYLAR CUNTASI DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRKLERİ
(1967-1974)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevil İMANCI

EYLÜL - 2023

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**YUNANİSTAN'DA ALBAYLAR CUNTASI DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRKLERİ
(1967-1974)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevil İMANCI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ

EYLÜL - 2023

TRABZON

ONAY

Sevil İMANCI tarafından hazırlanan “Yunanistan’da Albaylar Cuntası Döneminde Batı Trakya Türkleri (1967-1974)” adlı bu çalışma 16.10.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Nilüfer ERDEM	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Sevil İMANCI

15.09.2023

ÖNSÖZ

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde ele alındığı şekliyle “Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğar; hiç kimseye insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele uygulanamaz; bağımsız, vesayet altında ya da kendi kendini yönetemeyen ya da egemenliği başka yollardan sınırlanmış olsun ya da olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke ya da memleketin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım yapılamaz...” Tüm uluslar tarafından kabul görmüş bu metinde ifade edildiği gibi her birey üzerinde yaşadığı topraklarda eşit hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu çalışmanın konusu olan Batı Trakya Türklerinin doğuştan gelen haklarının yanı sıra Lozan Anlaşması ile “Azınlık” statüsünde verilmiş bir takım hak ve özgürlükleri de mevcuttur.

Bu tez çalışması ile 15. yüzyılda Türkleştirilmiş Balkan topraklarında Osmanlı Hâkimiyetinin son bulmasının ardından, yaşadıkları bölgede azınlık konumuna düşen Batı Trakya Türklerinin, Yunanistan’ın Karanlık Çağı olarak adlandırılan Albaylar Cuntası Döneminde (1967-1974) yaşadığı sorunlar anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışma esnasında birinci el kaynak kullanmaya özen gösterilmiş, dönemin gazete ve dergileri ağırlıklı olarak kullanılmış, Türkiye Dışişleri Bakanlığı Belleteni ve TBMM tutanakları gibi resmî belgelerle kaynaklar ve içerik desteklenmeye çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde bahsi geçen dönemde “Cunta” rejiminin yaratmış olduğu kanunsuz ortam dolayısıyla Batı Trakya Türklerinin hak ve özgürlüklerinin Yunan Hükümetince ihlal edildiği gözlemlenmiş ve aktarılmaya çalışılmıştır.

Batı Trakya Türklerinin sorunlarına değinebilmeme ve onları anlamama imkân sağlayan, bu tez çalışmasına beni yönlendiren, yol gösteren ve destekleyen sayın hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ’e sonsuz teşekkür ederim.

Eylül, 2023

Sevil İMANCI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
GİRİŞ	1-13

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YUNANİSTAN'DA ALBAYLAR CUNTASI DÖNEMİ.....	14-34
1.1. Cunta'yı İktidara Getiren Etmenler.....	14
1.1.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yunanistan'da Siyasi Ortam.....	14
1.1.2. Kıbrıs Meselesi	15
1.1.3. Georgios Papandreu'nun İktidarı.....	17
1.2. Cunta Döneminde Yunanistan	20
1.2.1. Cunta'nın İktidara Gelişi.....	20
1.2.2. Cunta'nın İdeolojisi	24
1.2.3. Cunta Döneminde Yunanistan'da İç ve Dış Gelişmeler	25
1.2.3.1. İç Gelişmeler.....	25
1.2.3.2. Dış Gelişmeler	29
1.3. Kıbrıs Barış Harekâtı ve Cunta'nın Sonu.....	30
1.3.1. Cunta'nın Kıbrıs Politikası	30
1.3.2. Kıbrıs Barış Harekâtı ve Cunta'nın Sonu	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. ALBAYLAR CUNTASI DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EĞİTİM VE KÜLTÜREL ALANDA YAŞADIĞI SORUNLAR.....	35-56
2.1. Eğitim Alanında Yaşanan Sorunlar.....	35
2.1.1. Ankara-Atina Toplantıları ve 1968 Protokolüne Giden Süreç.....	35
2.1.2. Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin Kuruluşu ve İşleyişi	39

2.1.3. 1970 Sonrası Eğitimde Yaşanan Sorunlar	41
2.2. Dini Alanda Yaşanan Sorunlar.....	44
2.2.1. Cemaat İdare Heyeti ve Müftülüklerin Batı Trakya Türkleri Üzerindeki Rolü	44
2.2.2. Cunta Yönetiminde Cemaat İdare Heyetleri ve Müftülükler Sorunu	46
2.2.3. Dini Alanda Uygulanan Diğer Baskılar	47
2.2.4. İskeçe Tabakhane Camii'nin Yıkılması Olayı	49
2.3. Türk Kimliği Reddi ve Bu Doğrultuda Yapılan Baskılar	50
2.3.1. “Türkçe” Kullanım Yasağı	52
2.3.2. Yasak Bölge Uygulaması.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CUNTA DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EKONOMİK VE SOSYAL ALANDA YAŞADIĞI SORUNLAR	56-75
3.1. Ekonomik Alanda Yapılan Baskılar.....	56
3.1.1.Arazi ve Gayrimenkul Sorunu	57
3.1.2. Ekonomik Alanda Yaşanan Diğer Sorunlar	62
3.2. Sosyal Alanda Yapılan Baskılar.....	66
3.2.1. Türkiye Gazetelerinde Batı Trakya Türklerine Baskı Yapıldığına Dair Çıkan Haberler	66
3.2.1.1. Cunta'nın İlk Yıllarında Azınlığa Yapılan Baskılar	66
3.2.1.2. Cunta'nın Son Yıllarında Azınlığa Yapılan Baskılar	70
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	102

ÖZET

Bölgeye gelen Trak kabilelerinden ismini aldığı düşünülen Trakya bölgesi yıllar boyunca Perslere, Makedonyalılara, Romalılara ev sahipliği yapmış, bölgeye gelen Avrupa Hunları ile de bölgede ilk Türk varlığı görülmeye başlamıştır. Bölgedeki Türk varlığı Osmanlı Devleti zamanında ise güçlenmiştir. Osmanlı Devleti Balkanlarda gerçekleştirdiği fetihler ile Trakya'yı hakimiyeti altına aldıktan sonra uyguladığı iskân politikası ile Anadolu'dan bölgeye Türkleri yerleştirerek bölgenin Türkleşmesini sağlamıştır. Nihayetinde 15. yüzyılın sonlarına doğru bölgede Türk nüfusu artmıştır.

Bölgede Osmanlı Hakimiyetinin zayıflaması ise uluslararası platformda Batı Trakya sorununu ortaya çıkarmış, sırasıyla gerçekleşen Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı bölgede yaşayan Türklerin statülerini belirlemiştir. Kurtuluş Savaşı sonrası 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya Türkleri Yunan idaresi altında yaşayan azınlık konumuna gelmiştir. Ancak bu tarihten itibaren Yunanistan Batı Trakya'da Türk varlığını eritmeye yönelik politikalar takip etmiştir.

Yunanistan'ın Albaylar Cuntası döneminde de bölgede Türk varlığını azaltmaya yönelik baskı politikalarına devam edilmiştir. Eğitim, ekonomi, dini ve sosyal alanlarda gerçekleştirilen bu baskılar sistemli bir şekilde takip edilmiş, Batı Trakya Türkleri ilticaya mecbur bırakılmış, Türklere ait bölgelere Yunanlar yerleştirilerek bölgede Türklerin yaşam alanları kısıtlanmıştır. Bu dönemde özellikle Batı Trakya Türklerine Lozan Anlaşması ile tanınan haklar ihlal edilmiş, bu ihlallerin durdurulması için Yunanistan, Türkiye tarafından yıllar içerisinde birçok kez uyarılmıştır. Nihayetinde gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı Yunanistan'da Cunta yönetiminin sonunu getirmiş ancak Batı Trakya Türklerine karşı yapılan baskıları durduramamıştır.

Bu tez çalışması ile Yunanistan'ın Karanlık Çağı olarak adlandırılan Albaylar Cuntası döneminde Batı Trakya Türklerinin yaşadığı sorunlar aydınlatılmaya ve Batı Trakya Türklerinin sorunları üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya Türkleri, Albaylar Cuntası, Azınlık Hakları, Yunanistan, Türkiye

ABSTRACT

The Thrace region, which is thought to be named after the Thracian tribes who came to the region, has hosted Persians, Macedonians and Romans for years, and the first Turkish presence in the region began to appear with the European Huns who came to the region. The Turkish presence in the region was strengthened during the Ottoman Empire. After the Ottoman Empire conquered Thrace with the conquests in the Balkans, it settled the Turks in the region from Anatolia with the settlement policy it implemented and ensured the Turkification of the region. Finally, towards the end of the 15th century, the Turkish population in the region increased.

The weakening of the Ottoman domination in the region revealed the problem of Western Thrace in the international platform, the Balkan Wars, World War I and the War of Independence in Anatolia, which took place respectively, determined the status of the Turks living in the region. With the Lausanne Peace Treaty signed in 1923 after the War of Independence, the Turks of Western Thrace became a minority living under the Greek administration. However, since this date, Greece has followed policies to dissolve the Turkish presence in Western Thrace.

During the period of the Colonels' Junta of Greece, various pressures were applied to reduce the Turkish presence in the region. These pressures in education, economy, religion and social areas were followed systematically, the Turks of Western Thrace were forced to seek asylum, and the living spaces of the Turks in the region were restricted by placing the Greeks in the regions belonging to the Turks. During this period, the rights granted to the Turks of Western Thrace by the Lausanne Treaty were violated, and Greece was warned many times over the years by Turkey to stop these violations. The Cyprus Peace Operation, which took place at the end, brought the end of the Junta rule in Greece, but could not stop the pressures against the Western Thrace Turks.

With this thesis, the problems experienced by the Western Thrace Turks during the period of the Colonels' Junta, which is called the dark age of Greece, were tried to be clarified and to contribute to the studies on the problems of the Western Thrace Turks.

Keywords: Western Thrace Turks, Colonels Junta, Minority Rights, Greece, Turkey

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AP	: Adalet Partisi
Bkz.	: Bakınız
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
CIA	: Central Intelligence Agency (Merkezi Haberalma Teşkilatı)
Çev.	: Çeviren
DSE	: Dimokratikos Stratos Elladas (Yunanistan Demokratik Ordusu)
DP	: Demokratik Parti
Ed.	: Editör
EDA	: Eniaia Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol)
EDES	: Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos (Yunan Ulusal Demokratik Birliği)
EKKA	: Etniki kai Kinoniki Apeleftherosis (Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi)
ELAS	: Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos (Ulusal Halk Kurtuluş Ordusu)
EOKA	: Ethniki Organosis Kypriou Agoniston
ERE	: Ethniki Rizospastiki Enosis (Ulusal Radikal Birlik)
IDEA	: Ieros Desmos Ellinon Aksiomatikon (Yunan Subayların Kutsal Birliği)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
M.Ö.	: Milattan Önce
MP	: Millet Partisi
M.S.	: Milattan Sonra
MTTB	: Milli Türk Talebe Birliği
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik İş Birliği Örgütü)
s.	: Sayfa
S.Ö.P.A.	: Selanik Özel Pedagoji Akademisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Alexis Heraclides isimli Yunan yazar “Yunanistan ve “Doğudan Gelen Tehlike” Türkiye Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları” adlı eserinde Batı Trakya Türklerini, İstanbul’un kozmopolit, zengin ve kültürlü Rum azınlığından çarpıcı biçimde farklı olarak çoğunun bugün bile okuma yazması olmayan, eğitim düzeyi düşük ve tarımla uğraşan bir topluluk olarak tabir etmektedir. Yine aynı eserinde Heraclides, İstanbul’daki Rum azınlığın göç oranının Batı Trakya’daki Türklere göre daha fazla olduğunu, bunun sebebinin ise Yunanistan’ın uyguladığı baskı politikalarının gerçekte anlatılanlardan daha yumuşak ve sistematik olmayışından kaynaklandığını iddia etmektedir.¹ Halbuki Lozan Anlaşması ile azınlık statüsüne alınan Yunan vatandaşı Batı Trakyalı Türkler, Lozan’dan itibaren Yunanlar tarafından sistemli ve kasti olarak geri bırakılmaya çalışılmış, Batı Trakyalı gazeteci Selahattin Galip’in tabiri ile “*ahtapot taktiği*”² uygulanarak eğitim, sosyal, ekonomik ve dini alanlarda gelişmelerinin önü kesilmiştir.

Lozan’dan itibaren Yunanlar tarafından baskı altında tutulan Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları sorunlar, bu tez çalışmasında “Yunanistan’da Albaylar Cuntası Dönemi” özelinde ele alınmıştır. Çalışmada öncelikli olarak mezkûr dönemde çıkmış gazete ve dergi nüshaları kullanılmakla birlikte, Türkiye Dışişleri Bakanlığı Belleteni ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları, Cumhurbaşkanlığı arşivleri, CIA-Central Intelligence Agency (Merkezi Haberalma Teşkilatı) belgesi ve konu üzerinde yazılmış yerli ve yabancı makaleler ile tez çalışmalarına ve kitaplarına yer verilmiştir. Tezin yazımında birinci el kaynak kullanmaya özen gösterilmiş, bu dönemde Batı Trakya Türkleri tarafından çıkarılan Akın gazetesi, Azınlık Postası gazetesi ve Batı Trakya dergisi ile Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Dünya gibi Türkiye’de çıkarılan gazeteler ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde Batı Trakya’nın coğrafyası ve Albaylar Cuntası Dönemine kadar gelişen tarihi olaylara değinildikten sonra üç bölümden oluşan tezin birinci bölümde Albaylar Cuntası’nı yönetime getiren etmenler, Cunta’nın iktidara geliş süreci ve Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Cunta’nın dağılması aktarılmıştır. İkinci bölümde bu dönemde Batı Trakya Türklerinin eğitim ve kültürel alanlarda uğradıkları baskılar ve sorunlara; üçüncü bölümde ise Batı Trakya Türklerinin bu dönemde yaşadığı ekonomik ve sosyal problemlere değinilmiştir.

¹ Alexis Heraclides, **Yunanistan ve “Doğudan Gelen Tehlike” Türkiye Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları**, (çev. Mihalıs Vasilyadis – Herkül Millas), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 300.

² “Ahtapot Taktiği”, **Batı Trakya**, Mart 1973, Cilt:6, Sayı:71, s. 28.

Çalışmaya konu olan Batı Trakya bölgesi doğudan Meriç nehriyle Türkiye’den, batıdan Mesta-Karasu nehriyle Makedonya’dan, kuzeyden Rodop dağları ile Bulgaristan’dan ayrılmış olup güneyden de Ege Denizi ile çevrilidir. Bölge İskeçe, Rodop ve Meriç vilayetlerinden oluşmaktadır.³ Bölgenin kuzey kesimleri dağlık olmakla birlikte Ege Denizi’ne doğru inildikçe ovalar görülmektedir. Batı Trakya’nın iklimi Akdeniz iklimi olup kuzeydeki dağ silsilesi bölgeyi Balkanların soğuk ikliminden korurken güneydeki Ege Denizi’nin etkisi ile iklim ılıman bir hal almaktadır. Bölge Yunanistan’ın en verimli bölgesi olmakla birlikte başta tütün olmak üzere her çeşit ürün yetiştirilmektedir. Batı Trakya’nın yüz ölçümü ise 8.578 km²’dir.⁴

Bugün Türkiye Trakya’sı, Bulgaristan Trakya’sı ve Yunanistan Trakya’sı olarak üç farklı siyasi bölgeye ayrılmış olan “Trakya” bölgesinin adının en yaygın görüşe göre M.Ö. 2000’lerde burada yerleşmiş bulunan “Trak”lardan türetildiği düşünülmektedir. Bölgenin adı üzerine bir diğer görüş ise Trakya’nın engebeli coğrafyası ve kış aylarındaki zorlu iklim şartları nedeniyle Yunancada “sert, kaba” anlamlarına gelen “Trahiya” kelimesinden türetilmiş olduğudur.⁵

Trakya bölgesi antik çağlarda coğrafi konumu dolayısıyla kavimlerin göç güzergâhının mecburi bir geçiş yolu olmuştur. M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren Yunanlar bölgede koloniler kurmaya başlamış; M.Ö. 6. yüzyılın ortalarında da bölge Pers imparatorluğunun hâkimiyeti altına girmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda ise Trak kabilelerinden “Odrisler” diğer bazı Trak kabilelerini yanlarına alarak bölgede Feodal bir devlet kurmuşlardır.⁶ M.Ö. 3. yüzyılın başlarında ise Trakya’da Kelt akınları görülmeye başlamıştır.⁷ M.Ö. 338’de de Büyük İskender’in babası II. Filip bölgeyi Makedonya’nın bir parçası haline getirmiştir.⁸ M.Ö. 215 ile M.Ö. 168 yılları arasında gerçekleşen Makedonya savaşları sonrasında da bölgede Roma Hâkimiyeti başlamıştır.⁹ Bölge Roma hâkimiyetindeyken birçok işgal ve istilalara maruz kalmıştır. Bunlardan en önemlisi kuzeydeki Got istilaları olmuştur.¹⁰ M.S. 4. yüzyılın ortalarında ise Alan ülkesini ele geçiren Avrupa Hunları M.S. 374’te İtil (Volga) kıyılarında görülmüşler ve bu tarihlerde Karadeniz’in kuzeyinde bulunan Got hâkimiyetine son vermişlerdir. Daha sonra Avrupa Hunları Gotlardan, Alanlardan ve Germanlerden oluşan yardımcı kuvvetler ile ilk defa M.S. 378 baharında Tuna’yı geçerek Trakya’ya kadar ilerlemişler ve M.S.

³ Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, “Batı Trakya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 5, s. 144. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya>

⁴ Melih Akdeniz, **1930’dan Yunanistan’ın Avrupa Birliği’ne Girişine Kadar Batı Trakya Türkleri (1930-1981)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2015, s. 8-9.

⁵ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 8-11.

⁶ Kazım Gültepe, “Batı Trakya’nın Dünü Bugünü ve Dehşet Veren Yunan İdaresi”, **Batı Trakya’nın Sesi**, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Sayı: 80, Şubat 1997, s. 20.

⁷ Arif Müfid Mansel, **Ege Yunan Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 471.

⁸ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 11.

⁹ Oğuz Tekin, **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 203-204.

¹⁰ Gültepe, **a.g.m.**, s. 20.

395'te Roma İmparatoru Theodosios'un ölümünden sonra Trakya'yı hakimiyeti altına almışlardır.¹¹ Avrupa Hunlarının bölgeye girmesi ile Trakya'da ilk Türk varlığı görülmüş, Hunlardan sonra buraya göç eden Bulgar, Oğuz, Peçenek ve Kuman Türkleri ile bölgede Türk varlığı artmıştır.¹²

Osmanlı Devleti'nin "Rumeli" olarak tabir ettiği Balkan Yarımadasına geçişi ve burada tutunmaları Orhan Bey'in saltanatının son yıllarında Gelibolu'nun Trakya'ya kadar uzanan bir köprübaşı olarak tutulması ile gerçekleşmiştir.¹³ Orhan Bey'in vefatının ardından ise Osmanlı tahtına geçen oğlu Sultan I. Murad Edirne'nin fethi üzerine faaliyetlerine başlamış, Osmanlı kuvvetlerinin sol koluna kumanda eden Evrenoz Bey Malkara ve İpsala'yı; Hacı İlbeği ise Dedeoğlu ve Dimetoka'yı işgal etmiş, bu sırada Lala Şahin Paşa'da mühim bir kuvvetle Edirne üzerine giderek buranın fethini 1363 yılında gerçekleştirmiştir.¹⁴ Edirne'nin fethinden sonra Sultan Murad Lala Şahin'i kuzeyde Filibe ve Zagra taraflarına, Evrenoz Bey'i ise Batı Trakya'ya Gümölcine'nin fethi için göndermiştir. Ardından Lala Şahin Paşa Filibe'yi muhasara etmiş, Evrenoz Bey de 1363'te Gümölcine ve havalisindeki bazı yerleri almıştır.¹⁵

Trakya'daki fetihler ile Osmanlılar yeni ele geçirilen yerlere Anadolu'dan nüfus nakilleri yapmaya başlamışlardır. Osmanlı idaresinin desteklediği bu göç hareketi ile Anadolu'dan gelen Hacı İlbeyi, Evrenesoğulları ve Mihaloğulları gibi uç beyleri sınır kesimlerinde faaliyet göstererek bölgenin gelişmesini sağlamışlar ve Anadolu'daki Türkmenleri yerleşik gruplar halinde buraya çekmeye başlamışlardır.¹⁶ Devletin iskân maksadıyla naklettiği kitlelerden başka, kendi istekleri ile bölgeye yerleşenler de mevcuttur. Türklerin Anadolu'dan Rumeli'ye mühim kitleler halinde nakilleri 15. yüzyılda da devam etmiştir.¹⁷ Anadolu'dan bölgeye yerleştirilen Türk grupları yerleştikleri yerlere geldikleri bölgenin ismini vermenin yanı sıra Eskici Hacı, Debbağlar, Hacı Karagöz, Kadı Mescidi, Hacı Hızır, Hacı Hayreddin, Koca Nasuh, Yenice, Bergamalı, Aşçı Mescidi, Obacılar, Çekirdeklü, Balabanlı, Denizlü, Çobanlı, Çakırlar, Çadırlı, Bulduklu gibi Türkçe adlar taşıyan köyler de kurmuşlardır.¹⁸ Böylece 15. yüzyılın sonlarına doğru bölgede Türk nüfusu arttırılmış, bölgeye verilen Türkçe isimlerle Türk varlığı kalıcı hale getirilmiştir.

Bölgenin Osmanlı Hakimiyetinden çıkması ise, 1828-1829 yılında Osmanlı ile Rusya arasında gerçekleşen savaş sonrası 14 Eylül 1829'da Osmanlı-Rusya arasında imzalanan Edirne Anlaşması

¹¹ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014, s. 71.

¹² Akdeniz, **a.g.e.**, s. 12.

¹³ Feridun M. Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Kasım 2015, s. 53-54.

¹⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s. 163.

¹⁵ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 164-165.

¹⁶ Emecen, **a.g.e.**, s. 61.

¹⁷ M. Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, Akçağ Yayınları, s. 125.

¹⁸ Halaçoğlu-Eren, **a.g.m.**, s. 144-145.

ile başlamıştır.¹⁹ Bu anlaşma ile Yunanistan'a bağımsızlık verilmiş, Sırbistan ve Eflak-Boğdan'a verilen özerklikler genişletilmiştir. Böylece Balkanlarda günümüze kadar sürüp gelen çekişmelerin temeli atılmış, Batı Trakya sorunu tarih sahnesine çıkmıştır.²⁰

Batı Trakya meselesinin ilk kez devletlerarası bir konu olarak gündeme gelmesi 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan Ayastefanos Anlaşması ile gerçekleşmiştir.²¹ Bu anlaşma ile Doğu Rumeli, Batı Trakya ve Makedonya yine bu anlaşma ile ortaya çıkan Bulgaristan Prensliği sınırları içerisinde kalmıştır.²² Ancak Ayastefanos Anlaşması'nın Bulgaristan'a bıraktığı yerlerde yoğun olarak yaşayan ve anlaşma maddesinden hoşnut olmayan Türkler, anlaşmanın imzalanmasından kırk gün sonra 14 Nisan 1878'de Çirmen çevresinde ayaklanarak Rus Kazak atlı bölükleriyle ilk çatışmaya girmişlerdir. Daha sonra kurucu heyeti Ahmet Timirski, Hacı İsmail Efendi, Hidayet Paşa ve Kara Yusuf'dan oluşan "Rodop Türk Muvakkat (Geçici) Hükümeti" 16 Mayıs 1878'de, Sultanyeri kazasının Karatarla köyünde kurulmuştur. Batı Trakya'daki bu ilk muvakkat hükümet göstermiş oldukları direniş ile Ayastefanos Anlaşması'nı geçersiz kılan 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Anlaşmasıyla, Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'dan bağımsız ayrı bir yönetime kavuşturulmasında ve Doğu Rumeli Vilayeti adı altında ayrıcalıklı bir Osmanlı vilayeti kurulmasında etkili olmuştur.²³

Osmanlı Devleti'nin Berlin Anlaşması'nın hükümleri gereğince Balkan hudutlarında Osmanlı askeri bulunduramaması ve kurulan Doğu Rumeli vilayeti ile Bulgaristan'ın sıkı temasını kesmeye muvaffak olamaması, Bulgaristan'ın bu vilayeti ilhak etmesine yol açmış, Osmanlı Devleti bu ilhak askeri donanımının yetersizliği, İngiltere'nin Bulgaristan'a desteği gibi nedenlerle savaşı çözmez için 1 Şubat 1886'da Bulgaristan'la bir anlaşma yaparak Doğu Rumeli vilayetini Bulgarlara bırakmıştır.²⁴ Bunun sonucu olarak Batı Trakya'da kurulan ilk geçici hükümet, Rodop Türk Muvakkat Hükümeti, 20 Nisan 1886'da dağılmıştır.²⁵

Batı Trakya topraklarının Osmanlı hâkimiyetinden tamamen çıkması ise Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşlarından aldığı ağır yenilginin bir sonucudur.²⁶ Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan Batı Trakya'nın Mesta-Struma nehirleri arasında kalan kısmı Yunanistan'a, Meriç-Mesta nehirleri arasında kalan kısmı da Bulgaristan'a verilmiştir. Batı

¹⁹ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s. 195-196.

²⁰ Hakan Baş, **Unutulan Batı Trakya Türkleri**, Umay Yayınları, İzmir, 2005, s. 18-19.

²¹ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 19.

²² Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 513.

²³ Baş, **a.g.e.**, s. 22-24.

²⁴ Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele.**, Cilt:1, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1992, s. 43-52.

²⁵ Baş, **a.g.e.**, s. 25.

²⁶ Yusuf Sarınoy, "Balkan Savaşları'ndan Lozan Barış Anlaşması'na Batı Trakya Bölgesi", **Dr. Sadık Ahmet**, (ed. Nilüfer Erdem), YTB Yayınları, Ankara, 2021, s.50.

Trakya'nın Bulgaristan'a bırakılan bölümde nüfusun %85'i Türklerden, %13'ü Bulgarlardan, %2'si de Yunanlardan oluşmaktadır. Yunanistan'a bırakılan bölümünde ise nüfusun %74'ü Türklerden, %16'sı Yunanlardan, %9'u Bulgarlardan, %1'i ise Yahudi ve Ermenilerden meydana gelmektedir. Her iki bölgede de hâkim dil Türkçe olup, nüfusun %96'sı Türkçe anlayıp konuşabilmektedir. Dolayısıyla Balkan Savaşları sonunda kaybedilen Batı Trakya'da Bulgar ve Yunanların toplam nüfusu Türklerin üçte birine dahi ulaşmamaktadır.²⁷

Bu süreçte Batı Trakya'nın kendisine bırakılan kısmında zulümlerine devam eden Bulgarlara karşı Osmanlı Devleti tarafından bölgeye destek sağlamak amacıyla Eşref Kuşçubaşı emrinde 116 kişilik bir kuvvet bölgeye gönderilmiştir. İki ay içerisinde tüm bölgeyi kontrol altına alan bu kuvvet,²⁸ 31 Ağustos'ta Gümülcine'yi, 1 Eylül'de İskeçe'yi kurtarmıştır. 31 Ağustos 1913'te Gümülcine'ye giren kuvvetler Dersiam Salih Efendi başkanlığında "Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi"ni kurmuşlardır. Bu hükümetin üstünde "Garbi Trakya Hükümet-i İcraiyesi" bulunmakta ve Süleyman Askeri Bey tarafından yönetilmektedir.²⁹ Ancak Batı Trakya'da böyle bir hükümetin kurulması ve genişlemesi İstanbul ve Sofya'yı telaşlandırmıştır. Dış baskılar da eklenince Osmanlı Hükümeti Batı Trakya'ya giden heyetin mücadeleden vazgeçerek dönmelerini istemiştir.³⁰ Bunun üzerine Batı Trakya'nın yöneticileri "Garbi Trakya Hükümet-i Mustakilesi"ni ilan etmişlerdir.³¹ Eşref Bey, bağımsızlığını ilan ettiklerini cevabi yazısıyla Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir.³²

Bağımsızlığını ilan eden Batı Trakya Hükümeti yeşil, siyah ve beyaz olmak üzere üç renkli ve ayyıldızlı bayrağı resmi binalarına asmış, amacını dünyaya duyurmak için Batı Trakya Ajansı'nı kurmuş, pul bastırmıştır. Türkçe ve Fransızca olarak *Independant* isimli bir gazete çıkarma girişiminde dahi bulunmuştur.³³ Ancak 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Anlaşması ile Batı Trakya, bölgede yaşayan Türklerin hakları güvence altına almak suretiyle Bulgaristan'a verilmiş ve bölge 1918 yılına kadar Bulgaristan'ın idaresinde kalmıştır.³⁴ Yine bu anlaşmayla Garbi Trakya Hükümeti 25 Ekim 1913 tarihinde feshedilmiştir.³⁵

Balkan Savaşları sonrası Yunanistan ve Bulgaristan arasında paylaşılan Batı Trakya bölgesi, Birinci Dünya Savaşının ardından ise ittifak bloğunun yenilmesi üzerine tamamen Yunanistan'ın

²⁷ Sarıay, a.g.m., s. 50.

²⁸ Pervin Hayrullah, **Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi**, Biyografi Net Yayıncılık, İstanbul 20121, s.37.

²⁹ Hikmet Öksüz, **Yirminci Yüzyılda Türkiye ve Balkanlar**, Serander Yayınları, Trabzon, 2016, s. 33.

³⁰ Hayrullah, a.g.e., s. 37.

³¹ Öksüz, a.g.e., s. 34.

³² Hayrullah, a.g.e., s. 37.

³³ Sarıay, a.g.m., s. 52.

³⁴ Öksüz, a.g.e., s. 34-35.

³⁵ Sarıay, a.g.m., s. 52.

hâkimiyetine girecektir. Bu süreçte Bulgaristan'ın ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ittifak blokunun savaşı kaybetmek üzere olmasına rağmen, Bulgarların Balkan savaşlarından beri Batı Trakya Türkleri üzerinde uyguladıkları mezalime³⁶ karşı direnmek için Türkler tarafından bölgede birtakım cemiyetler kurulmuştur.³⁷ Bunlardan biri, 1918 Ekim'inde Mondros Mütarekesinin imzalanmasından sonra, Batı Trakyalı Türklerin haklarını korumak amacıyla İstanbul'daki Batı Trakyalılar tarafından 10 Kasım 1918'de "Batı Trakya Komitesi",³⁸ diğeri Mondros Anlaşması'nın, Yunan ve Bulgar Devletlerine tanıdığı imtiyaz ve haksızlıklar karşısında Türkleri harekete geçirmek ve teşkilatlandırmak üzere kurulan "Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi"dir.³⁹ Aynı amaçla kurulan bu iki cemiyet daha sonra İstanbul'da birlikte çalışmaya karar vererek İstanbul'da "Siyasi Murahhaslar" adı altında Doğu ve Batı Trakyalılardan karma bir teşekkül meydana getirmiştir.⁴⁰ Bu teşekkül Doğu Trakya'nın Yunanlar tarafından işgal edilmesine kadar ortak çalışmalar yürütmüştür.⁴¹

Savaşın sonucunun Bulgaristan aleyhine gelişmesi ile Paris Barış Konferansı'nda alınan kararlar doğrultusunda Bulgaristan, Batı Trakya'nın Gümülcine, İskeçe, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka ve Rodoplu'dan oluşan güney kısımlarını tahliye ederek bölgeyi Fransa idaresine bırakmıştır.⁴² Aynı konferansta Yunanistan'ın Kuzey Epir, Batı Trakya, Kıbrıs, Oniki Ada, İmroz ve Bozcaada, Doğu Ege Adaları, Anadolu'nun Batı sahilleri, bütün Doğu Trakya ve İstanbul'u istemesi⁴³ Batı Trakyalı Türkleri endişeye düşürmüştür. Bunun üzerine Batı Trakya Türkleri, İstanbul'daki Fransız işgal komutanı d'Espérey'e sundukları 15 Ekim 1919 tarihli muhtıra ile Fransa'nın vesayetinde otonom bir Batı Trakya devleti kurulmasını teklif etmişlerdir. Kabul edilen teklif neticesinde başkanlığını General Charpy'nin yaptığı "Müttefiklerarası Batı Trakya Muvakkat

³⁶ 1918 başlarında Gümülcine'de Bulgarlar, Müslümanların ırz ve namuslarına saldırmak, Müslümanların elindeki gıdaları alarak açlıkla ve köylerde mevcut hastalıklarla halkı yok etmek gibi mezalim yapmaktadırlar. Ayrıca Bulgarlar bu mezalimin duyulmasını önlemek için de bir müddetten beri askeri gerekçelerle Müslümanların Gümülcine ve havalisine girmesine ve çıkmasına izin vermemektedirler. Gümülcine ve havalisinde, Müslüman çiftlik ve büyük emlak sahiplerini askerlik veya başka bahanelerle "haps ve nefy" ederek Müslümanların emlak ve arazilerine el koymaktadırlar. Batı Trakya'daki bu olaylar Osmanlı Devleti'nin Sofya Sefareti tarafından İstanbul'a rapor edilerek, Sofya Sefirinin girişimi ile Bulgar Hükümeti'ne de bildirilmiştir. Ancak Bulgar Hükümeti, bu kişilerin Batı Trakya'da ayrılık çıkarmak isteyen ve bu bölgenin Osmanlı Devleti'ne ilhakı yönünde propaganda faaliyetlerinde bulunan bir teşkilata mensup kişiler olduğu cevabını vermiş ve Sofya Sefirinin girişimlerini de kendi içişlerine müdahale şeklinde göstermişlerdir. Mustafa Budak, "Osmanlı Belgelerine Göre Mondros'tan Lozan'a Batı Trakya", **Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu 23-24 Ekim 2014 İstanbul Bildiriler**, Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 67-68.

³⁷ Budak, a.g.m., s. 67-69.

³⁸ H. Bülent Demirbaş, **Batı Trakya Sorunu**, Arba Yayınları, İstanbul, Ocak 1996, s. 72-73.

³⁹ Hayrullah, a.g.e., s. 39.

⁴⁰ Bıyıklıoğlu, a.g.e., s. 139-140.

⁴¹ Sarıay, a.g.m., s. 53.

⁴² Budak, a.g.m., s. 74.

⁴³ Akdeniz, a.g.e., s. 29.

Hükümeti” 17 Ekim 1919 tarihinde kurulmuş, ancak varlığını 23 Mayıs 1920 tarihine kadar sürdürebilmiştir.⁴⁴

27 Kasım 1919 tarihli Neuilly Anlaşması ile de Bulgaristan, Batı Trakya’yı Müttefiklere bırakmıştır. Bu hükümetin gözetiminde yapılan şaibeli halk oylamasıyla bölge Yunanistan hakimiyetine geçmiştir. Nihayetinde 22 Mayıs 1920’de Yunan ordusu Batı Trakya’yı işgal etmiştir.⁴⁵ İşgal edilen topraklarda Türk nüfusa karşı Yunan mezalimi gecikmeden başlamış, bu durum Batı Trakya Türklerini ayrı bir hükümet kurmaya sevk etmiştir. Başkanlığını Peştereli Tevfik Bey’in, Genelkurmay Başkanlığını ise Yüzbaşı Fuat (Balkan) Bey’in yaptığı “Batı Trakya Hükümeti” 25 Mayıs 1920’de Gümülcine’nin Hemetli mahiyesinde kurulmuştur. Kurulan bu hükümet daha sonra 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Anlaşması ile ortadan kalkmıştır.⁴⁶

Birinci Dünya Savaşı sonrası Anadolu’da başlayan Millî Mücadele’nin önderi Mustafa Kemal Paşa, Batı Trakya meselesini hassasiyetle takip etmiş, Batı Trakya hadiseleri karşısında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti reislerinin kendi fikir ve mütalaalarını vaktinde bildirerek, Türk davasına aykırı hareket edilmesini engellemeye çalışmıştır. Bahsi geçen cemiyet ve şahıslara Batı Trakya ile ilgili olarak verdiği talimatlarda Batı Trakya’da ezici çoğunluğu teşkil eden Türklerin milli teşkilatlarını geliştirip Wilson prensipleri doğrultusunda haklarını istemelerini ve muhtariyetlerini kazanmaya çalışmalarını belirtmiş ayrıca Doğu ve Batı Trakya’nın bir bütün olarak ifade edilmesinin doğru olmadığını, Doğu Trakya’nın Türk vatanının bir parçası olduğu, Batı Trakya’nın ise barış anlaşması ile bırakılmış bir bölge olduğunu bu sebeple Doğu ve Batı Trakya’nın ısrarla birliğini iddia etmenin Doğu Trakya üzerinde bazı yabancı iddialarına sebep olabileceğine vurgu yapmıştır.⁴⁷ Nitekim Mustafa Kemal Paşa’nın öncelikli hedefi Doğu Trakya’daki Türk hâkimiyetinin zarar görmesini engellemektir. Bu sebeple milli hudut dışında kalmış ve İstanbul Anlaşması ile Osmanlı Devleti’nden ayrılmış olan Batı Trakya’yı kurtarmak amacıyla da olsa Doğu Trakya’nın tehlikeye düşmesini yanlış bulmaktadır.⁴⁸

28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilen Misak-ı Milli’nin Batı Trakya ile ilgili olan 3. maddesine göre: *“Türkiye ile yapılacak barışa değin ertelenen Batı Trakya’nın hukuksal durumunun belirlenmesi de halkın özgürce açıklayacağı oya göre olmalıdır.”*⁴⁹ Bu kararın alındığı tarihte Batı Trakya topraklarının bir kısmı Müttefiklerarası Hükümette, bir kısmı da Bulgaristan yönetiminde

⁴⁴ Sarıay, a.g.m., s. 53.

⁴⁵ Hikmet Öksüz, “Batı Trakya Türkleri (1913-2006)”, **Batı Trakya Türkleri**, Karam Yayınları, Çorum, 2006, s. 4-5.

⁴⁶ Sarıay, a.g.m., s.54.

⁴⁷ Bıyıklıoğlu, **a.g.e.**, s. 191-192.

⁴⁸ Sarıay, a.g.m., s. 56.

⁴⁹ İsmail Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye’nin Siyasal Anlaşmaları (1920-1945)**, Cilt: I., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 15.

bulunuyordu. Siyasi durumu ileride yapılacak bir barış anlaşmasına bırakılmıştı. Bu sebeple Misak-ı Milli içerisinde yer almış ve Wilson ilkelerinin milletlerin kendi kaderini belirlemesi esassından hareketle de hukuki durumunun tespiti halkın oylarına bırakılmıştır.⁵⁰

Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra işgal ettiği yerleri batılı devletlere onaylatmak için anlaşmalar yapmak ve bu bölgelerde yaşayan azınlıklara birtakım haklar tanımak zorunda kalmıştır. Bu süreçte Yunanistan'ın azınlıklarla ilgili yaptığı anlaşma, protokol ve kanunlar; 1830 Londra Protokolü, 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi, 1913 Atina Barış Antlaşması, 1920 Yunan Sevr Anlaşması'dır.⁵¹

1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi'nin ortak özelliği "Yunanistan'a terk edilen topraklar" üzerinde yaşayan Müslümanların haklarıyla sınırlı oluşlarıdır. 1830 Protokolü, Yunanistan'ın bağımsız olduğu andaki topraklarla yani Mora ve Attik yarımada ve civar adalarla; 1881 İstanbul Sözleşmesi ise Teselya'yla ilgilidir. Yani her iki metinde Batı Trakya için geçerli değildir. Geçerli oldukları yerlerde de 1923'te yapılan nüfus mübadelesi sonrası Müslüman kalmadığından her iki anlaşma da ölü bir metin niteliği göstermektedir.⁵²

Müslümanlara vermek zorunda kaldığı azınlık hakları açısından Yunanistan'a en fazla yükümlülük getiren uluslararası metin 1-14 Kasım 1913 tarihinde imzalanan Atina Anlaşması'dır. Bununla birlikte anlaşmaya ekli 3 numaralı protokol, anlaşmanın "Yunanistan'ın bütün topraklarında" geçerli olacağını vurgulamaktadır.⁵³ 10 Ağustos 1920 tarihli Yunan Sevr'i ise aynı tarihlerde Sevres'de imzalanan üç anlaşmadan biri olup, Yunanistan'daki azınlıkların korunmasına ilişkin bir anlaşmadır. Osmanlı Devleti'nin taraf olmadığı bu anlaşma Yunanistan, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya tarafından imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Yunanistan ülkesindeki azınlıkların korunması konusunda sorumlu olmuştur.⁵⁴

Yunanistan'ın yönetimi altındaki azınlığın haklarına yönelik imzalamış olduğu en önemli anlaşma ise 1923 tarihli Lozan Barış Anlaşması'dır. Anlaşma sürecinde Batı Trakya meselesi ilk kez 22 Kasım 1922 tarihinde, başkanlığını İngiliz temsilci Lord Curzon'un yaptığı Arazi ve Askerlik Komisyonu'nda gündeme gelmiştir. Bu komisyonda İsmet Paşa, Karadeniz'den Meriç'e kadar Trakya sınırının 29 Nisan 1913 tarihli İstanbul Anlaşmasının 7. maddesinde belirtilen sınır olması

⁵⁰ Sarıay, a.g.m., s. 57.

⁵¹ Hayrullah, a.g.e., s. 76.

⁵² Baskın Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları-2, Ankara 1986, s. 60.

⁵³ A.g.e., s. 36-37.

⁵⁴ Hayrullah, a.g.e., s. 80.

gerektiğini ve Batı Trakya için buradaki halkın oyuna gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁵ İsmet Paşa'nın isteklerine karşılık Yunan temsilci Venizelos Batı Trakya'da Türk nüfusunun Yunan nüfusundan az olduğunu ileri sürmüş, İngiliz temsilci Lord Curzon ise Türkiye'nin Batı Trakya topraklarını ülkesine katmak istediği iddiasında bulunmuştur. İsmet Paşa 23 Kasım 1922 tarihli sabah oturumunda Venizelos ve Curzon'un iddialarını yanıtlayarak, Batı Trakya'nın, Türkiye topraklarına katılmasını talep etmediklerini, bölge halkının kendi kaderini kendilerinin belirlemesini istediklerini ifade etmiş, Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu ve İskeçe kazalarında, 1914 yılı istatistiklerine göre: 129.188 Türk, 33.904 Yunan, 26.266 Bulgar bulunduğunu belirtmiştir. Şu hâlde Yunanistan'ın iddia ettiği gibi bölgede Yunan nüfusu fazla ise halkın oyuna başvurulmasından çekinmemesi gerektiğini savunmuştur.⁵⁶

Batı Trakya meselesi daha sonra mübadele ve azınlıklar başlığı içerisinde gündeme yeniden getirilmiş, Yunanistan'daki Müslümanlar ile Anadolu'daki Ortodoksların mübadele edilmesi tartışmalarının sonucunda 30 Ocak 1923 tarihli "Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol" imzalanmıştır. Bu protokole göre İstanbul'da oturan Rumlar ve Batı Trakya'da oturan Müslümanlar mübadele dışı tutulmuştur.⁵⁷ Nihayetinde 24 Temmuz 1923 günü imzalanan Lozan Anlaşması'nın Azınlıkların Korunması'na ilişkin 37-44. maddeleri ile Türkiye'deki gayrimüslim halka azınlık hakları tanınmıştır. Aynı anlaşmanın 45. maddesinde; *"İşbu Kesim hükümleri ile Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıkları için tanınan haklar, Yunanistan tarafından da, kendi topraklarında bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır"*⁵⁸ ibaresi ile Batı Trakya halkının azınlık statüsüne alınması ve bu statü kapsamında haklarının korunması sağlanmıştır.

Lozan Anlaşması sonrası Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 10 Haziran 1930 tarihli "Ankara Anlaşması"⁵⁹ ile olumlu yönde gelişmeye başlayan Türk-Yunan ilişkileri, Yunan Başbakanı Venizelos'un Ekim 1930'da Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında yapılan anlaşmalarla pekiştirilmiştir. Bu anlaşmalar, "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması; Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokol, İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması"dır.⁶⁰ Sonraki yıllarda 1933'te Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Samimi anlaşma belgesi ve 1934'te imzalanan Balkan Antantı iki ülke ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlamıştır.⁶¹

⁵⁵ Sarıay, a.g.m., s. 61.

⁵⁶ Bıyıklıoğlu, a.g.e., s. 480-487.

⁵⁷ Hikmet Öksüz, **Batı Trakya Türkleri**, Karam Yayınevi, Çorum, Ekim 2006, s. 20-21.

⁵⁸ İsmail Soysal, a.g.e., s. 106.

⁵⁹ Akdeniz, a.g.e., s. 67.

⁶⁰ Nilüfer Erdem, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri", **Atatürk Devri Türk Dış Politikası 1920-1938: Kafkasya, Balkanlar, Ortadoğu, Siyasi, Sosyal, Kültürel, Ekonomik İlişkiler Perspektifinden**, <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/66B67A532DD14BB5ACC58750FFB74A6D>, s. 50-51.

⁶¹ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 349-352.

Türk-Yunan dostluğunun Batı Trakya Türkleri üzerinde olumlu yansımaları olmuştur. Bunlardan bazıları teşkilatlanmalarda görülmüştür. Bu zamana kadar faaliyetlerini şehir merkezlerinde yürütebilen İskeçe ve Gümülcine gençler birlikleri, faaliyet alanlarını taşraya taşıyabilmişlerdir.⁶² 1930-1941 yılları arasında Gümülcine Türk Konsolosluğunun girişimleri ile her yıl Türkiye'ye 5-8 öğrenci gönderilmiş, bu öğrenciler öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için öğretmen okullarına yerleştirilmiştir.⁶³ Yunanistan'da 1936'da çıkan 132 sayılı kanunla Türk azınlık okullarında okutulacak kitapların basım ve dağıtım masrafları Yunan Eğitim Bakanlığınca karşılanmıştır.⁶⁴

Bu olumlu hava içerisinde Türk-Yunan ilişkilerini ve Batı Trakya Türklerini etkileyen olumsuz gelişme ise 1938 yılında Yunanistan'da kabul edilen 1366 sayılı yasa olmuştur. Yasa'ya göre Yunanistan, yüzölçümünün neredeyse yarısını kapsayan sınır ve kıyı bölgelerinde gayrimenkul alım-satım işlerini illerde kurulan özel bir komisyonun iznine tabi tutmuş ve Yunan asıllı olmayanlara arazi satılmasını yasaklamıştır. Komünizmin yayılmasına karşı bir önlem niteliğinde olduğu söylenen bu yasa İskeçe, Rodop ve Evros vilayetlerini de sınır ve kıyı bölgeleri kapsamına aldığından, burada yaşayan Türk azınlık da yasadaki etkilenmiştir. Yasa gereği gayrimenkul alımı için Türk azınlık tarafından ilgili komisyonlara yapılan başvurular ya sonuca kavuşturulmamış ya da olumsuz sonuçlanmıştır.⁶⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'ın Almanya tarafından işgale uğramasının ardından Yunanistan, Haziran 1941'de Almanya, Bulgaristan ve İtalya arasında paylaşılmıştır. Bu paylaşım göre, Almanya Atina, Selanik, Girit ve bazı Ege adalarını; Bulgaristan Batı Trakya ile Makedonya'nın bazı kesimlerini; İtalya ise ülkenin geri kalanını almıştır. 23 Nisan 1941'de Almanların Batı Trakya'nın yönetimini Bulgarlara devretmesinden sonra bölgede Bulgar baskısı baş göstermeye başlamış, Batı Trakya Türklerine ait eserler ve camiler Bulgarlar tarafından tahribata uğratılmış, Batı Trakyalı Türk aydınlar "Kemalist" olduğu gerekçesi ile sürülüp maddi ve manevi baskıya maruz bırakılmıştır.⁶⁶ Bölgedeki Bulgar işgali Batı Trakya Türklerinin, Türkiye'ye göç etme hadisesini gündeme getirmiştir. Bulgar baskısından kaçan Batı Trakyalı Türkler Meriç bölgesine yığılmış, bunlardan bazıları Türkiye'ye geçmeyi başarmış, geçemeyenler ise savaş sırasında Almanya ve Türkiye arasında yapılan görüşmeler neticesinde tarafsız mülk olarak belirlenen Dimetoka'ya yerleştirilmiştir. Bu süreçte Türkiye'ye yerleştirilenlerin sayısının 10.000'i bulunduğu

⁶² Akdeniz, **a.g.e.**, s. 80-81.

⁶³ Öksüz, **Batı Trakya...**, s. 145.

⁶⁴ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 87.

⁶⁵ Aynı yer.

⁶⁶ Tuğba Eray Biber, "II. Dünya Savaşı ve Yunanistan Türkleri", **İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul, 2016, s. 290-291. https://www.academia.edu/42726528/%C4%B0kinci_D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1_ve_Yunanistan_T%C3%BCrkleri

belirtilmektedir.⁶⁷ Batı Trakya'daki Bulgar işgali 14 Eylül 1944'te Bulgarların burayı terk etmesi ile son bulacak, bölge yeniden Yunan hakimiyetine geçecektir.⁶⁸

Bu dönemde işgal altında bulunan Yunanistan'da sağ ve sol görüşlü direniş örgütleri ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerden sol görüşlü ELAS-Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos (Ulusal Halk Kurtuluş Ordusu) ile sağ görüşlü EDES-Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos (Yunan Ulusal Demokratik Birliği) arasında çıkan iktidar kavgası Yunanistan'ı bir iç savaşa sürüklemiştir.⁶⁹ Ortak hedefleri işgalci devletlere karşı direniş göstermek olan her iki grup arasındaki anlaşmazlık 1943 yılı Ekim ayında, işgalci devletlerle iş birliği yaptığı gerekçesi ile ELAS'ın EDES'e saldırması üzerine şiddetlenmiştir. Her iki grup arasındaki çatışmaya taraf olan İngiltere EDES'i destekleyip, ELAS'ın gücünü kırmaya çalışmıştır. Çatışmaların ardından İngilizlerin üstünlüğü ele geçirmesi üzerine iki taraf arasında Şubat 1945'te Varkiza Anlaşması yapılmış,⁷⁰ böylece Yunan iç savaşının ilk aşaması sona erdirilmiştir.

Yunan iç savaşının ikinci aşaması ise Mart 1946'da yapılan seçimleri monarşi taraftarı Halkçı Partisi'nin kazanmasının ardından Eylül'de yapılan halk oylaması ile Kral II. George'un geri gelmesi⁷¹ üzerine Yunanistan Komünist Partisi'nin Ekim 1946'da oluşturmaya başladığı DSE'nin (Dimokratikos Stratos Ellados-Yunanistan Demokratik Ordusu), komünist lider Vafiadis'in önderliğinde Kuzey Yunanistan'da ayaklanmaya başlaması ile gerçekleşmiştir. Sonuç olarak Yunan Hükümeti'nin ABD tarafından desteklenmesi, Yugoslavya'nın 1948'de desteğini Yunan komünist asilerinden çekmesi ve 1949 yazı sonlarında Grammos ve Vitsi bölgelerinde gerçekleşen meydan savaşında DSE'nin yenilmesi komünist yönetimi Yunanistan'da zayıflatmış ve böylece Yunan İç Savaşı sona ermiştir.⁷²

İç savaş sürecinde Batı Trakya'da birçok Türk köylerine saldıran çeteciler, buralarda yağma hareketlerinde bulunmuş, evleri yakmış, yanlarına rehine ve köylünün hayvanlarını almışlardır.⁷³ Gümülcine'de çeteciler yolları kesmiş, bölgede seyahat zorlaşmış, soygunculuk artmıştır. Bölgede emniyetin olmayışı köylere yapılan baskınların katliam ile sonuçlanmasına neden olmuştur. Zulümden kaçabilenler köylerden merkezlere sığınmışlardır.⁷⁴

⁶⁷ Öksüz, **Batı Trakya...**, s. 78.

⁶⁸ Akdeniz, **a.g.e.**, s.112.

⁶⁹ Tuğba Eray Biber, "İkinci Dünya Savaşı'ndan Yunanistan'da Cunta İdaresine Batı Trakya Türkleri", **Dr. Sadık Ahmet**, (ed. Nilüfer Erdem), YTB Yayınları, Ankara 2021, s. 84.

⁷⁰ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi.**, (çev.) Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 155-167.

⁷¹ Öksüz, **Batı Trakya...**, s. 206.

⁷² Biber, Yunanistan'da Cunta İdaresine..., s. 85.

⁷³ "Yunan Çeteleri Türk Köylerine Saldırdılar", **Cumhuriyet**, 14 Mayıs 1947.

⁷⁴ Metin Tokar, "Çeteler Batı Trakya'da da Katliama Başladılar", **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1947.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyet tehdidi altında bulunan Türkiye ve Yunanistan 1950'nin ilk yıllarında bir yakınlaşma dönemine girmiştir. Bu yakınlaşmanın Batı Trakya Türkleri üzerindeki ilk yansıması 1951 yılında imzalanan Kültür Anlaşması olmuştur. Bu anlaşmaya göre, her iki anlaşmalı Hükümet, kendi üniversitelerinde veya diğer öğretim kurumlarında anlaşmalı hükümetin dil, edebiyat ve tarih gibi konularda kürsü kurmasına, ders veya konferans vermesine müsaade edecektir. Hükümetler arasında üniversite personelleri, profesörler, ilmi araştırma yapanlar ve teknisyenler anlaşmalı ülkede görev yapabilecek, araştırma yapmak isteyen öğrencilere burslar verilecektir. Her iki ülkenin birbirini tanıması adına kitaplar gönderilecek, tiyatro, film, sanat ve kültür sergileri düzenlenecektir. Tarihi eserlerin korunmasında veya tamirinde iş birliği içerisinde olunacaktır. Her iki ülke hakkındaki okul kitaplarında verilen yanlış bilgiler düzeltilenecektir. Anlaşmanın tatbiki için bir karma komisyon kurulacaktır.⁷⁵

Anlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye'den Yunanistan'a 35 öğretmen gönderilmiş ve bu öğretmenler azınlık okullarında görev yapmaya başlamışlardır. Ayrıca Türk azınlığın okul kitapları da Türkiye'den gönderilmiştir. 1952 yılında da Yunanistan'ın ilk Türk Lisesi olan Celal Bayar Lisesi kurulmuştur.⁷⁶

Yunan Hükümeti 1954 yılında *“Batı Trakya Türk İlkokullarının kuruluş ve faaliyet şekli ile bunların idarecilerini ve Batı Trakya Türk ilkokullarının müfettişlerini ilgilendiren bazı meselelerin düzenlenmesi hakkında”* Kanun Hükmünde Kararnameyi (KHK) çıkarmıştır.⁷⁷ “Mareşal Papagos Kanunu” olarak bilinen KHK ile ilk kez “Müslüman İlkokulları” yerine “Türk İlkokulları” tabirinin kullanılması, Batı Trakya Türkleri için önemli bir gelişme olmuştur. Kanunun kaldırıldığı 1966 yılına kadar okul tabelalarında “Türk İlkokulu” tabiri yer almıştır.⁷⁸

1955 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında ortaya çıkan Kıbrıs Meselesi ve bu mesele bağlamında gelişen 6-7 Eylül olayları iki ülke arasındaki ilişkileri yeniden gerginleştirmiştir. İki ülke arasındaki gerginliğin Batı Trakya Türkleri üzerindeki yansımalarından biri 1955 yılında çıkarılan Yunan Vatandaşlık Yasası'dır. Yasanın 19. maddesine göre,

Yunanistan'ı geri dönüş niyeti olmaksızın terk eden Yunan etnik kökeninden olmayan bir kişi, Yunan vatandaşlığından ıskat edilebilir. Bu yurtdışında doğmuş ve orada yaşayan Yunan soyundan olmayanlar için de geçerlidir. Yurtdışında yaşayan reşit olmamış çocuklar, ebeveynleri

⁷⁵ “Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Kırallığı arasında imzalanan Kültür Anlaşmasının onanması hakkında Kanun”, **T.C. Resmî Gazete**, 17 Mayıs 1952.

⁷⁶ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 159-161.

⁷⁷ Hayrullah, **a.g.e.**, s. 84-85.

⁷⁸ Nilüfer Erdem, **Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri'nin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2003, s. 15.

veya ebeveynlerinden hayatta olan biri vatandaşlıktan çıkarılmış ise, vatandaşlıktan ıskat edilebilirler. İçişleri Bakanı bu durumlarda Yurttaşlık Konseyi'nin onayı ile karar verir.⁷⁹

Madde gereğince 1955 yılından 1998 yılına kadar 46.638 Batı Trakyalı Türk Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır.⁸⁰

Bu dönemde Batı Trakyalı Türklerin yaşadığı sorulardan biri de sürekli toprak kayıpları olmuştur. 1952 yılında çıkarılan yasa ile Batı Trakya'daki Türk çiftlikleri kamulaştırılmış ve bu çiftlikler topraksız Yunan halkına dağıtılmıştır. 1953 yılında çıkarılan yasa ile yasadışı yollarla ülkeyi terk edip üç yıl içinde Yunan makamları ile ilişki kurmayan kişilerin taşınmaz mallarına el koyulmuştur. Bu yasa 1941-1945 yıllarında ikinci Bulgar işgali ve 1946-1949 Yunan İç Savaşı yıllarında ülkeyi terk etmek zorunda kalan Batı Trakyalı Türkler üzerinde uygulanmıştır. 1959 yılında çıkarılan yasanın sınır bölgelerindeki taşınmazlarla ilgili olan 13. maddesi ile de yasanın çıkmasından beş yıl önce izinsiz ve pasaportsuz olarak yurt dışına çıkmış kişilerin arazileri hazineye geçirilmiştir. Bu yasa hükmüne binlerce dönüm Türk arazisine el koyulmuştur.⁸¹

⁷⁹ Cem Şentürk, "Kanunlaştırılan Irkçılık: Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi ile Vatandaşlıktan Çıkarmalar ve Mağdurların Sorunları", **Bilimsel Araştırmalar Serisi No.2**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Witten, Ocak, 2006, s. 7, <https://www.abttf.org/images/raporlar-pdf/19022020145349-tr.pdf>

⁸⁰ A.g.m. s.11.

⁸¹ Hayrullah, **a.g.e.**, s. 181-182.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YUNANİSTAN'DA ALBAYLAR CUNTASI DÖNEMİ

1821 yılında Osmanlı Devleti yönetimi altında bulunan Mora'da başlayan Yunan isyanı, 1827'de Fransa, İngiltere ve Rusya'nın desteği ile Navarin'de Osmanlı Donanmasının yakılması ile şiddetlenmiş, 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı sonrası imzalanan 1829 tarihli Edirne Anlaşması ve ardından 1830'da yapılan Londra protokolü ile "Yunanistan" doğmuştur.⁸² Büyük devletlerin isteği üzerine Krallık rejimi ile yönetilmeye başlanan Yunanistan'ın idaresine Bavyera Kralı'nın oğlu Otto getirilmiştir. 1862'de yönetimine karşı yapılan isyan sonrası Otto tahttan indirilmiş yerine Danimarkalı Prens Wilhelm George getirilmiştir. Bu dönemde Yunanistan'da Kral'ın yanı sıra siyasi partilerin öneminin arttığı "Krallık Demokrasisi" denilen yeni bir döneme girilmiştir.⁸³

Yunanların 1922'de "Küçükasya Felaketi" olarak adlandırdıkları döneme kadar devam eden Krallık rejimi, Anadolu'da uğradıkları ağır yenilgi sonrası ülkede başlayan siyasi kriz neticesinde değiştirilmiş, Yunanistan'da ilk Cumhuriyet rejimi tesis edilmiştir. 25 Mart 1924'te ilan edilen yeni düzenin yönetimine ise Venizelos getirilmiştir. Ancak bu Cumhuriyet düzeni 1935 yılında Krallık yanlılarının başkaldırısı ile lağvedilmiş, Venizelos ülkeyi terk etmiştir. Ardından Kral II. George Atina'ya geri çağırılmış, Krallık rejimi ülkede yeniden tesis edilmiştir.⁸⁴

Yunanistan'da Cumhuriyet düzenine yeniden dönüş ise Cunta'nın son yıllarında gerçekleşecek, Kıbrıs Barış Harekatı'nın ardından da ülkede siyasi istikrar sağlanacaktır.

1.1. Cunta'yı İktidara Getiren Etmenler

1.1.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yunanistan'da Siyasi Ortam

II. Dünya Savaşı yıllarında İtalya ve Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesi üzerine ülkede başlayan açlık ve sefalet; ardından da ülke içinde yaşanan iç savaş şartları Yunanistan'ın ABD (Amerika Birleşik Devletleri) yanlısı bir politika takip etmesine neden olmuştur.⁸⁵ Bu bağlamda

⁸² Akdeniz, a.g.e., s. 6.

⁸³ Halil Kurt, "Yunanistan", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 43, s. 588. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunanistan#2>

⁸⁴ Kurt, a.g.m., s. 590.

⁸⁵ Aynı yer.

1947’de Truman Doktrini ve Marshall Planı⁸⁶ ile başlayan ABD’nin Yunanistan’a desteği, 1952’de Yunanistan’ın Türkiye ile birlikte NATO’ya (North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik İş Birliği Örgütü) alınması ile askeri bir ittifaka dönüştürülmüştür. Böylece Yunanistan siyasi, ekonomik ve askeri olarak Batı Blok’unun bir üyesi haline gelmiştir.⁸⁷

Ülkedeki ABD etkisi ile sağ partiler 1952’den itibaren iktidarda üstün hale gelmiştir. 1963’e kadar iktidarda olan sağ kanadın temel amacı, Batı ittifakına üye olmanın bir sonucu olarak gerek yurt içinde gerek uluslararası alanda komünizmin önlenmesine yönelik politika takip etmektir.⁸⁸ Ancak bu dönemde Batı’dan alınan ekonomik yardımların sosyal alanda yapısal bir değişim sağlamaması ve ülke içinde başlayan gelir dağılımındaki eşitsizlik, işsizlik, dış göç, eğitim ve sağlık hizmetleri alanındaki yetersizlik toplumsal alanda hoşnutsuzlukların artmasına yol açmıştır. Bununla birlikte toplumun baskı yönetimi ile sindirilmeye çalışılması ve başta komünistler olmak üzere etkin muhaliflerin ya hapse atılması ya da yurt dışına kaçmak zorunda bırakılması sağ iktidarın zayıflamasına neden olmuştur.⁸⁹

1.1.2. Kıbrıs Meselesi

II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyet Rusya tehdidi altında bulunan Türkiye de Yunanistan gibi yönünü ABD merkezli Batı Blok’una çevirmiştir. Nitekim 1952’de Yunanistan’ın yanı sıra Türkiye de NATO ittifakı içerisinde yer almıştır. Ancak 1940’ların sonlarından itibaren ortak dış tehlikeler nedeniyle iyi ilişkiler geliştiren Türkiye ve Yunanistan’ın arası 1955’te patlak veren Kıbrıs Meselesi sebebiyle bozulmaya başlamıştır.⁹⁰

Bu dönemde İngiliz yönetimi altında bulunan Kıbrıslı Rumlar *Yunanistan’a bağlanmak (Enosis)* istemektedir. Yunanistan’ın İngiliz desteği yerine ABD desteği almaya başlamasıyla birlikte dönemin Yunanistan Başbakanı Papagos, Kıbrıslı Rumların bu isteğini destekleme siyaseti izlemiştir. Böylece Yunanistan desteği ile Kıbrıs’ta General Georgios Grivas komutasındaki Ulusal Kıbrıs Savaşçıları Örgütü yani EOKA ve Kıbrıs Başpiskoposu III. Makarios, Kıbrıs’taki İngiliz Hükümeti’ne ve adadaki Türk toplumuna karşı saldırılarda bulunmaya başlamışlardır. Saldırıları karşısında Türk tarafının tepkisi gecikmemiş, Türkiye’de 1955 Eylül ayında İstanbul’daki Rumlara

⁸⁶ Truman Doktrini, dönemin ABD Başkanı Harry Truman’ın 12 Mart 1947’de Amerikan Kongresi’ne sunduğu Türkiye ve Yunanistan’a 400 milyon dolarlık askeri yardım öneren teklifidir. Marshall Planı, ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından 5 Haziran 1947’de hazırlanan ABD’nin Avrupa’ya yapacağı yardımları belli bir sisteme dayandıran planıdır. Fahir Armaoğlu, **20 Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015, s. 397-398.

⁸⁷ Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, “Modern Yunanistan’ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:4, Sayı:37, Aralık 2016, s. 518-522.

⁸⁸ Cihangir, a.g.m, s. 522.

⁸⁹ Fırat, a.g.m., s. 717.

⁹⁰ Clogg, **a.g.e.**, s. 183.

karşı saldırılarda bulunulmuştur. Ayrıca Yunanların Enosis isteğine karşılık Türk tarafı *Taksim (adanın paylaşımı)* isteklerinde bulunmuştur.⁹¹

Kıbrıs meselesi dolayısıyla Türk-Yunan ilişkilerinin gerginleşmeye başladığı bu dönemde Yunanistan Başbakanı Papagos'un ölmesi üzerine Kral Paul, Konstantin Karamanlis'i başbakanlığa atamıştır.⁹² Ardından Şubat 1956 seçimlerinde Karamanlis'in Radikal Ulusal Birlik Partisi (ERE) kazandığı 165 milletvekili ile iktidarını pekiştirmiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde Karamanlis'in otoriter yönetimi Radikal Ulusal Birliği arasında ciddi bir huzursuzluk yaratmaya başlamıştır. Parti içi huzursuzluk sonucunda 15 milletvekili birlikten ayrılmış ve Kral, 11 Mayıs 1958'de seçimlere gidilmesi kararını vermiştir. Bu seçimlerde Karamanlis yeniden iktidara gelmiş olsa da şaşırtıcı bir sonuç olarak Birleşik Demokratik Sol Partisi (EDA) ana muhalefet partisi olarak ortaya çıkmıştır.⁹³ Bu durumun oluşmasında ABD'nin, iki NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan arasında gerginlik oluşmasını istemediğinden Kıbrıs konusunda Enosis'i desteklememesi ve Karamanlis'in ABD'nin istekleri doğrultusunda hareket etmesi etkili olmuştur.⁹⁴

ABD'nin Kıbrıs meselesinin çözülmesi üzerine Karamanlis Hükümeti'ne baskı yapması sonucunda Yunanistan ve Türkiye başbakanları 1959'da Londra'da ve Zürih'te meselenin çözümü için görüşmelere başlamıştır. Görüşmeler sonucunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Kıbrıs'ın Garantör Devletleri olmuş ve Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla iki toplumlu bir devlet kurulmuştur. Kurulan bu devletin Cumhurbaşkanı Makarios, Cumhurbaşkanı yardımcısı ise Dr. Fazıl Küçük olmuştur. Ancak varılan bu sonuç Kıbrıslı Rumları ve Yunan halkını memnun etmemiş, Karamanlis Megali İdea⁹⁵ davasına ihanetle suçlanmıştır.⁹⁶ Böylece 1961 seçimlerinde muhalefetin eline bir koz geçmiştir. Nitekim bu seçimlerde Georgios Papandreu'nun Merkez Birliği Partisi seçim propagandası sırasında hükümetin Kıbrıs politikasını öne çıkararak, iç politikadaki hoşnutsuzluğu dış politika üzerinden dile getirme yolunu benimsemiştir. Bunun üzerine Hükümet seçimleri kaybetme olasılığı ortaya çıkınca orduyu seferber etmiş ve özellikle kırsal kesimlerde jandarmanın halk üzerinde uyguladığı baskı sonucunda 1961 seçimlerini yeniden Karamanlis'in Radikal Ulusal Birlik partisi kazanmıştır.⁹⁷

⁹¹ Clogg, **a.g.e.**, s. 184.

⁹² **A.g.e.**, s. 185.

⁹³ Andreas G., Papandreu, **Namlunun Ucundaki Demokrasi**, çev. Semih Koray-M. Emin Yıldırım, Ankara 1998, s. 125-126.

⁹⁴ Clogg, **a.g.e.**, s. 185.

⁹⁵ Megali İdea, 1453'te Fatih tarafından fethedilen İstanbul'un tekrar ele geçirilerek, Yunanistan, Girit, Rodos, Kıbrıs, Anadolu ve Büyük İskenderin uzandığı İskenderiye'ye kadar olan toprakların işgal edilerek Büyük Bizans İmparatorluğunun yeniden kurulması düşüncesidir. Kemal Akmaral, **Kıbrıs Türkü'nü İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan'a dek uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs**, İstanbul, 2004, s.46.

⁹⁶ Clogg, **a.g.e.**, s. 187-188.

⁹⁷ Fırat, **a.g.m.**, s. 718.

1961 seçimlerinin ardından Georgios Papandreu seçimlerin yasadışı yollardan kazanıldığını iddia ederek protesto eylemlerine başlamış ve iki yıl boyunca “*Anendotos (sonuna kadar mücadele)*” kampanyasını başlatmıştır.⁹⁸ Kampanya seçimlerin yeniden ve hilesiz, dürüst olarak yapılması isteği ile yürütülmüştür. Nihayetinde Georgios Papandreu’nun Anendotos’u zaferle sonuçlanmış ve 3 Kasım 1963’te seçimler yenilenmiştir.⁹⁹

1.1.3. Georgios Papandreu’nun İktidarı

Haziran 1963’te istifa eden Karamanlis hemen seçimlere gidilmesini ve seçimlerin çoğunluk sistemine göre yapılmasını istemiştir. Ayrıca seçim hükümetinin başına kendisinin atanmasını önermiş, ancak bu öneri Kral tarafından reddedilmiştir. Kral Paul hükümetin başına Panayiotis Pipinelis’i getirmiştir. Eski bir diplomat olan Pipinelis, kral ailesinin güvenilir bir dostu, Radikal Ulusal Birliğin ve Yunan statükocu çevrelerinin etkin bir şahsiyetidir.¹⁰⁰

3 Kasım 1963’te G. Papandreu’nun Merkez Birliği Partisi oyların %42’sini ve parlamento sandalyelerinin 137’sini alarak seçimleri kazanmıştır. Kral hükümeti kurma görevini Georgios Papandreu’ya vermiştir. Ancak Papandreu salt çoğunluğu sağlayamadığı için güvenoyu tarihi olan 16 Aralık’a kadar bir seçim yapma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. G. Papandreu, ya Radikal Ulusal Birlik veya EDA’nın desteğini isteyecek ya da yeni seçimlere gidilmesi için hükümeti kurma görevinden istifa edecektir.¹⁰¹ Sağa karşı olduğu kadar aşırı sola da kuşkuyla bakan G. Papandreu seçimlerin yeniden yapılması talebiyle görevini bırakmıştır.¹⁰² 16 Şubat 1964’te yapılan seçimleri, Georgios Papandreu oyların %53’ünü alarak 171 sandalye ile kazanmıştır.¹⁰³

G. Papandreu’nun iktidara geldiği bu dönem, yeni bir Kıbrıs krizinin ortaya çıktığı dönemdir. Aralık 1963’ten itibaren Kıbrıs’ta devam eden Türk ve Rum çatışmalarını sonlandırmak üzere 15 Ocak 1964’te İngiltere, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum temsilcileri Londra Konferansında bir araya gelmiştir. Ancak bu konferansta bir sonuç alınamamıştır. Kıbrıs’ta Rumların Türkler üzerindeki saldırılarının devam etmesi, Türkiye’nin adaya müdahale etme düşüncesini gündeme getirmiştir. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi duruma müdahale ederek, adada sükûneti sağlamak üzere Birleşmiş Milletler Barış Gücü oluşturulmasına karar vermiştir. Barış Gücü’nün adaya gelmesi çatışmaları azaltmıştır. Ancak Kıbrıslı Rum yönetici Makarios’un 4 Nisan 1964’te Zürih ve Londra Antlaşmalarının öngördüğü ittifakı feshettiğini ilan etmesi ve G.

⁹⁸ Fırat, **a.g.m.**, s.718.

⁹⁹ Papandreu, **a.g.e.**, s. 144.

¹⁰⁰ Aynı yer.

¹⁰¹ **A.g.e.**, s. 148.

¹⁰² Clogg, **a.g.e.**, s. 194.

¹⁰³ Papandreu, **a.g.e.**, s. 149-150.

Papandreu'un, Helenizm'in Kıbrıs'taki halk mücadelesini desteklediğini ve Zürih ve Londra Antlaşmalarının yürümediğini ifade ederek Makarios'a destek vermesi yeni bir krizi ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine Türkiye adaya müdahale kararı almıştır.¹⁰⁴

Türkiye'nin bu girişimi ABD'nin olaya müdahale etmesi ile engellenmiştir. ABD Başkanı Johnson, Kıbrıs meselesinin çözümü için görüşmek üzere Türkiye ve Yunanistan Başbakanlarını Washington'a davet etmiştir. G. Papandreu, Türkiye ile yapılacak karşılıklı bir görüşmenin, Kıbrıs meselesinin bir Türk-Yunan meselesi olduğunu kabul etmek anlamına geleceğini düşündüğünden görüşme yapmayı reddetmiştir. Ancak ABD'nin ısrarlarının devam etmesi üzerine Türkiye ve Yunanistan Cenevre'de görüşmelere başlamıştır. ABD, Türkiye ve Yunanistan'a Kıbrıs'ın çözümü için oluşturulan "Acheson Planı"nı önermiştir. Plana göre, Türkiye'ye Karpaz bölgesinde bir askeri üs, Meis Adası ve Batı Trakya'nın bir kısmının bırakılması karşılığında Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması teklif edilmiştir. Yunanistan'ın bu teklifi reddetmesi üzerine ABD tarafından sunulan ikinci teklifte Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasına karşılık, Türkiye'ye adada elli yıllığına üs kiralanacaktır. Ancak bu teklif taraflarca kabul edilmemiştir.¹⁰⁵

Acheson Planı'nın reddedilmesi, Yunanistan'da sağcı basın tarafından G. Papandreu'nun Enosis'i engellediği şeklinde kamuoyuna duyurulmuş; ardından ABD'nin baskısının devam etmesi üzerine Londra'da Türk ve Yunan dışişleri bakanlarının Kıbrıs meselesi üzerine görüşmeye başlamaları, Merkez Birliği Hükümeti'nin temel ilkesine aykırı hareket ettiği yönünde yorumlanmıştır.¹⁰⁶

Dış siyasette Kıbrıs meselesi, iç siyasette ise uyguladığı ılımlı enflasyonist politikanın tepki çekmesi ve sol eğilime karşı olan ordunun G. Papandreu'nun ülkeyi solun etkisi altına sokacağına yönelik endişeleri, G. Papandreu'nun iktidarını zayıflatmaya başlamıştır.¹⁰⁷ Şubat 1965'te G. Papandreu hükümetini devirmek için bir plan olduğuna dair haberlerin çıkmaya başlaması,¹⁰⁸ muhalefet lideri Kanellopoulos'un, Merkez Birliği Partisi parlamento grubu üyelerini ziyaret ederek G. Papandreu'nun değiştirilip yerine başkasını getirmelerini talep etmesi, G. Papandreu'yu harekete geçirmiştir. G. Papandreu, Karamanlis'in Başbakanlığında Radikal Ulusal Birliği Hükümeti'nin bir dikkatsizlik sonucu yeni hükümete devrettiği, 1961 seçimlerini etkilemek için Ordu'nun eyleme geçmesini öngören "*Perikles Planı*"nı açıklamıştır. Ardından Papandreu

¹⁰⁴ Armaoğlu, 20. Yüzyıl..., s. 698-699.

¹⁰⁵ Tuba Ünlü Bilgiç-Bestami S. Bilgiç, *Yunan Cuntası ve Kıbrıs 1967-1974*, İpek Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015, s. 60-63.

¹⁰⁶ Papandreu, a.g.e., s. 172-173.

¹⁰⁷ Clogg, a.g.e., s. 196.

¹⁰⁸ Papandreu, a.g.e., s. 175.

orduda temizlik yapacağı tehdidinde bulunmuştur.¹⁰⁹ Buna karşılık G. Papanderu'nun oğlu Andreas Papandreu'nun ordu içinde aşırı sağcı IDEA'ya (Ieros Desmos Ellinon Aksiomatikon-Yunan Subayların Kutsal Birliği) karşı solcu subayların kurduğu "Aspida" adlı gizli bir örgütün lideri olduğu savı kamuoyuna duyurulmuştur.¹¹⁰ Aspida iddiasının ardından G.Papandreu, Kral Konstantin'e bir mektup yollayıp Savunma Bakanlığı görevini üzerine almak istemiştir.¹¹¹ Kral'ın bu kararı onaylamaması üzerine 15 Temmuz 1965'te G. Papandreu istifa etmek zorunda kalmıştır.¹¹² Yeni bir seçime gidilmesini, Merkez partilerinin başarısı ve sol kesimde EDA'nın gücü nedeniyle sakıncalı bulan Kral,¹¹³ 16 Eylül'de başbakanlık görevini Stefanopulos'a vermiştir.¹¹⁴

Yeni hükümete halkın tepki göstermesi, G. Papandreu'nun seçimlerin derhal yapılmasını istemesi¹¹⁵, antikomünist sloganların halk üzerinde artık bir etki göstermemesi Kral'ı, G. Papandreu ile anlaşma yapmaya sevk etmiştir. Böylece sağ partiler ile merkez partileri arasında sarayın da onayı ile anlaşma yapılarak Aralık 1966'da Giannis Paraskevopulos başkanlığında "Hizmet Hükümeti" kurulmuştur.¹¹⁶

Anderas Papandreu hakkında vatana ihanet iddiası ile Aspida Davası'nın açılması ve yargılamanın sivil mahkemelerce yapılabilmesi için Andreas üzerindeki dokunulmazlığın kaldırılmasının istenmesi, hizmet hükümetini destekleyen G. Papandreu ile Kannellopoulos arasında anlaşmazlık ortaya çıkarmıştır. Kannellopoulos'un dokunulmazlığın kaldırılmasını istemesine karşın G. Papandreu, Stefanopulos döneminde getirilen bir kanunla "seçim öncesi devrede milletvekillerinin tutuklanamayacağını" savunmaktadır. İki büyük parti arasındaki anlaşmazlık hizmet hükümetinin yönetimden çekilmesine sebep olmuştur.¹¹⁷

30 Mart 1967'de Paraskevopolus'un istifasından sonra Kral, yeni hükümeti kurma görevini Kannellopulos'a vermiştir.¹¹⁸ Ancak Kannellopoulos'un parlamentodan güvenoyu alamaması üzerine 28 Mayıs 1967'de seçimlere gidilmesi kararı ile parlamento fes edilmiştir.¹¹⁹

¹⁰⁹ Stephen Rousseas, **Yunan Cuntası ve C.I.A.**, çev. Dr. Devrim Ulucan, Devrim Yayınları, İstanbul 1974, s. 49.

¹¹⁰ Clogg, **a.g.e.**, s. 196.

¹¹¹ Papandreu, **a.g.e.**, s. 209.

¹¹² Nikos Svoronos, **Çağdaş Helen Tarihine Bakış**, (çev. Panayot Abacı), Belge Yayınları, Kasım 1988, İstanbul, s. 115.

¹¹³ Aynı yer.

¹¹⁴ Papandreu, **a.g.e.**, s. 217.

¹¹⁵ Konstantin Çukalas, **Yunanistan Dosyası**, ANT yayınları, Ağustos 1970, İstanbul, s. 223-229.

¹¹⁶ Svoronos, **a.g.e.**, s. 115.

¹¹⁷ Rousseas, **a.g.e.**, s. 84-89.

¹¹⁸ Svoronos, **a.g.e.**, s. 116.

¹¹⁹ Kılıçoğlu Cihangir, **a.g.m.**, s. 523.

1.2. Cunta Döneminde Yunanistan

1.2.1. Cunta'nın İktidara Gelişi

Yunanistan'da siyasi ortam Merkez Birliği Partisi lehine değişmekteydi. Halkın büyük çoğunluğunun desteğini alan Merkez Birliği Partisi'nin yapılacak seçimlerde iktidara geleceği düşünülmekteydi. Bu durum Kral, Ordu, ERE ve ABD tarafından hoş karşılanmamaktaydı.¹²⁰ Nitekim Kral, kendisini hükümdar değil de sağcı ERE partisinin lideri gibi davranmakla suçlayan G. Papandreu'ya seçimlerde verilecek her oyun kendi aleyhine kullanılmış gibi yorumlanacağından, bu durumun onun itibarını ve tacını tehlikeye sokacağından endişe etmekteydi.¹²¹ Bu süreçte Kral'ı destekleyen ABD, Merkez Birliğine seçimleri erteletmeye çalışmakta ve onları koalisyon yapmaya zorlamaktaydı.¹²²

Siyasi ortamın Merkez Birliği lehine gelişmesi, NATO çerçevesi içinde “*Promethus Planı*” diye bilinen ve ülke içinde bir komünist ayaklanması olması halinde askeri darbeyi öngören bir müdahaleyi gündeme getirmiştir. Plana göre, parlamentonun dağılmasından sonra Andreas Papandreu, Aspida Davasında suçlu bulunarak vatana ihanetten tutuklanacaktır. Bu tutuklama halkın tepkisine yol açacak ve gösteri yürüyüşleri yapılacaktır. Bu eylemlerde Aspida Davası hainlerinin komünist ayaklanmaya girdiklerinin bir delili olacaktır. Ancak Kannallepoulos bu plana uymayarak Andreas Papandreu ile anlaşmış ve Geçici Hükümet Başkanlığı süresince Andreas'ın mahkemeye verilmeyeceğine ve tutuklanmayacağına dair teminat vermiştir. İki büyük parti arasında yakınlaşma olduğunu fark eden Ordu, 21 Nisan 1967'de sabah saat 02.00'de darbeyi gerçekleştirmiştir.¹²³ Düşük rütbeli subaylardan oluşan darbeci grup, Albay Georgios Papadopoulos, Albay Nikolaos Makarezos ve Kıdemli Albay Stylianos Pattakos öncülüğünde iktidara el koyduklarını açıklamışlardır.¹²⁴

Sabah saat 06.50'de Atina radyosundan hükümet darbesi haberi kamuoyuna duyurulmuştur. Cunta, Yunan ordusunun Kral Konstantin'in emri ile “Yunanistan'ı iç tehlikelerden kurtarmak” amacıyla harekete geçtiğini ve ikinci emre kadar sokağa çıkma yasağı uygulandığını bildirmiştir. Cunta yönetimi şu tedbirleri aldığı ilan etmiştir:

- Bütün sınırları ve hava alanlarını kapatmak,
- Sıkıyönetim ilan ederek, sokağa çıkma yasağı uygulamak ve bu emre uymayanın derhal, vurulacağı yönünde ihtarlar bulanmak,

¹²⁰ Rousseas, **a.g.e.**, s. 92.

¹²¹ Kayhan Sağlam, “Hükümete Değil, Muhalefete Karşı...”, **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1967.

¹²² Rousseas, **a.g.e.**, s. 92.

¹²³ **A.g.e.**, s. 91-93.

¹²⁴ Kılıçoğlu Cihangir, **a.g.m.**, s. 523.

- Borsa, banka, üniversite ve okulları ikinci bir emre kadar kapatmak, alışverişi yasaklamak,
- Anayasadaki bazı maddeleri yürürlükten kaldırarak, basın, konut, toplanma ve haberleşme, hürriyetini kontrol altına almak,
- Bütün gazete, mektup ve telefon konuşmalarını sansüre tabi tutmak,
- Grevi yasaklamak, şüphe edilen evleri izinsiz aramak,
- Siyasi suçluların idam edilmesini önleyen anayasa maddesini kaldırmak,
- Önleyici tedbir olarak tevkif yapmak.

Cuntanın almış olduğu tedbirler neticesinde Merkez Birliği Partisi Başkanı Georgios Papandreu ve oğlu Andreas Papandreu, Sağcı ERE Partisi lideri Kannellopoulos, Liberal Demokrat lideri Stefanopulos, aşırı sol EDA Partisi lideri Passalides, EDA sözcüsü İlliou ve parti organı AVGI gazetesi genel yayın müdürü Glezos, İçişleri Bakanı Rallis, Savunma Bakanı Papaliguras ve eski Koordinasyon Bakanı Micotakis tevkif edilmiştir.¹²⁵

Yunanistan'daki darbe çoğu ülkede tepki ile karşılanmıştır. Başta Kıbrıs olmak üzere çoğu ülkede protesto bildirileri yayınlanmış, gösteriler düzenlenmiştir. Kıbrıs'ta Makarios'un başkanlığındaki olağanüstü toplantının ardından, Makarios'tan darbe ile ilgili herhangi bir açıklama gelmemekle birlikte, Yunanistan'ın emri altında bulunan 12 bin kişilik askeri birliğe kışlalarından çıkmama emri verilmiş, Kıbrıs ordusu ve polisi alarm durumuna geçirilmiştir. Kıbrıs'taki gazeteci ve yazarlar Kıbrıs'taki Yunanistan Büyükelçisine gönderdikleri bildirilerle demokratik kuvvetlere karşı yapılan darbe sonunda Kıbrıs'ın Yunanistan'ın hür kalmış tek kolu olduğunu ifade ederek darbeyi olumsuz karşıladıklarını beyan etmişlerdir. İngiliz BBC radyosundan, Yunanistan'ın bütün dostlarının darbe haberinden dehşet duyacağı bildirilmiştir. Danimarka'nın Kopenhag ve İtalya'nın Floransa şehirlerinde öğrenciler darbe aleyhinde gösteriler düzenlemişlerdir. Belçika'daki Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu yayınladıkları bildiri ile Yunanistan'da ordunun idareyi ele almasıyla demokratik hakların ve sendika hürriyetinin kaldırılmasını kınadıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye'de ise Başbakan Demirel'in başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun ardından Yunanistan'daki durumun takip edildiği ve gerekli önlemlerin alındığı ifade edilmiştir. Başbakan Süleyman Demirel ise "Bu onların iç meselesidir" yorumunda bulunmuştur.¹²⁶

Darbe sonrasında yeni hükümetin Başbakanlığına Konstantinos Kollias getirilmiştir. Kıdemli Albay Stylianos Pattakos İçişleri ve Kamu Düzeni Bakanı, Panagiotis Pipinelis Dışişleri Bakanı, General Grigorios Spandidakis Başbakan Yardımcısı ve Milli Savunma Bakanı, Albay Nikolaos

¹²⁵ "Yunanistan'da Darbe", **Milliyet**, 22 Nisan 1967.

¹²⁶ **Milliyet**, 22 Nisan 1967.

Makarezos Koordinasyon Bakanı, General Odisseus Angelis Genelkurmay Başkanı ve Albay Georgios Papadopoulos Devlet Bakanı olarak göreve gelmişlerdir.¹²⁷

Yeni Hükümetin programı, “dürüst bir idare, sosyal sınıflar ve bölgeler arasında gelirin eşitlik esasına göre dağıtılması, devlet mekanizmasında reform, ulusal görevi yerine getirecek bir basın, sosyal adalet, çiftçilere ödenen tazminatın iki katına çıkarılması, çalışamayacak durumdaki çiftçilere tazminat ödenmesi, gençliğe verilecek büyük önem, Kıbrıs sorununun, azınlık hakları dikkate alınarak barışçı bir yoldan, müzakerelerle Enosis’i gerçekleştirecek şekilde çözüme kavuşturulması” şeklinde halka açıklanmıştır.¹²⁸

Cunta’nın iktidara getirdiği Başbakan Kollias görevinin ilk günü Yunan halkına hitaben yayınladığı mesajında yapılan darbenin nedenlerini ve amaçlarını açıklamıştır. Başbakan Kollias mesajında, uzun zamandan beri toplumsal bütünlüğe ve millete karşı bir cinayet işlenmekte olduğunu belirtmiştir. Bu cinayetin parti kavgaları, basının önemli bir kısmının kanunlara karşı metotlu hücumları, Meclis faaliyetlerinin çok düşük bir seviyeye inmesi, her şeye karşı iftiraların alıp yürütmesi, devlet mekanizmasının felce uğraması, gençlik problemlerine karşı anlayışın tamamen yok olması, yükseköğrenim öğrencilerinin kötülöklere alet edilmesi, devlet aleyhinde olanlarla açık ve gizli iş birliği yapılması gibi faaliyetler şeklinde göze çarptığını açıklamıştır. Başbakan bu hareketlerin halk arasına kin ve fesad soktuğunu ve milleti felakete sürüklediğini bildirmiştir. Ardından bu sebeplerden dolayı ordunun vaziyete el koyduğunu, bu hareketinin anayasayı ihlal ettiğini ancak vatanın kurtuluşu için gerekli olduğunu ifade etmiştir.¹²⁹

Yeni Hükümet önce bir İrade-i Kraliye ile Anayasa’nın bazı maddelerinin yürürlüklerini tecil etmiştir. Bu maddeler, vatandaşın adli müzekkere olmadan tutuklanmaması, aramalar, toplantı serbestliği, vatandaşa karşı zor kullanılmaması, mektup ve yazıların sansür edilmemesi, siyasi suçlarla bazı basın suçlarının yargılanması hususları, askeri mahkemelerde hangi istisnai hallerde yargılanacakları gibi konularla ilgilidir. Ardından 6 Ekim 1912 tarihli Askeri Kanun yürürlüğe koyulmuştur. Bu kanuna göre sivil makamların yetkileri askeri makamlara geçmektedir.¹³⁰

Yeni Hükümet kurulduktan sonra Kral II. Konstantin’in, Cunta’nın biçimlendirdiği yeni Hükümet’e hemen onay vermesi ve Cunta Yönetimini meşrulaştırma yolunu tercih etmesi, onun bu darbeyle doğrudan ilgisi olduğu yönünde çeşitli görüşlerin ortaya atılmasına neden olmuştur. Dahası Yunanistan’ın önceki İçişleri Bakanlarından Stanatis Merkuris, darbeden hemen sonra Paris’te bir basın toplantısında Kral Konstantin’in en az 22 ay önce bu darbenin planlarını yapmaya başladığını

¹²⁷ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 523.

¹²⁸ “Hükümet Programı”, **Milliyet**, 24 Nisan 1967.

¹²⁹ “Milli-Askeri Hükümet İş Başında”, **Akın**, 5 Mayıs 1967.

¹³⁰ **Akın**, 5 Mayıs 1967.

söylemiş ve ABD'yi de Yunanistan'ın iç işlerine karışmakla suçlamıştır. Nitekim Kral'ın parlamento içinde sağ bir partinin iktidara gelmesini sağlayamadığı takdirde bir darbe yapacağı söylentisi bilinmekle birlikte Kral'ın bu darbeyi 13 Mayıs'ta¹³¹ gerçekleştirmesi planlanmıştır.¹³² Ancak Kral, cuntacıların kendisini Tatoi'deki rezidansında tanklarla çevreleyerek Spandidakis'i başbakan ilan etmesini talep ettiklerini, kendisinin ise Kollias'ın başbakanlığında ancak yeni hükümete onay vereceğini bildirdiğini ve yeni hükümeti kan dökülmemesini istediği için onayladığını ifade etmiştir.¹³³ Diğer taraftan İngiliz Dışişleri Bakanlığının raporunda, Kral'ın 21 Nisan darbesine taraf olmadığı belirtilmektedir. Rapora göre Kral'ın darbecilerle olan ilişkilerinde büyük bir cesaret gösterdiği, onlara sivil bir başbakan kabul ettirme konusunda başarılı olduğu ve en kısa zamanda parlamenter yönetime dönülmesini istediği ifade edilmiştir.¹³⁴ New York Times gazetesi haberinde de Washington'daki diplomatik kaynaklara dayanarak, Kral Konstantin'in Atina'daki Amerikan Büyükelçiliğine darbeyi onaylamadığını ifade ettiğini, Atina'daki Amerikan Büyükelçisi Philips Talbot'un Kral'la iki kez görüştüğünü ve bu görüşmelerde Kral'ın askeri diktatörlüğe karşı direndiğini ve Anayasa düzenine dönülmesi için nüfuzunu kullanacağını ifade ettiğini bildirmektedir.¹³⁵

Cuntayı gerçekleştiren albayların CIA ile olan bağlantıları ve NATO çerçevesinde oluşturulan Prometheus Planı gereğince darbenin gerçekleştirilmesi, Yunanistan'daki cunta hareketinde ABD ve CIA etkisi olduğunu düşündürmektedir. Andreas Papandreu eserinde, George Papadopoulos'un Karamanlis zamanında Yunan İstihbarat Servisi Başkanı General Natsinas'ın yardımcılığını yaptığı sıralarda CIA ile Yunan İstihbarat Servisi arasındaki bağlantı subayı olduğunu, Nikolas Makarezos'un darbe sırasında istihbarat bölüm başkanlığı yaptığını ve grubun 20 Nisan'da darbeye başlama işaretini vermek üzere evinde toplandığı Yüzbaşı Mihael Rufogalis'in ise Yunan İstihbarat Servisi personel bölüm başkanı olduğunu ayrıca istihbaratın CIA'nin idari ve mali bir eklentisi olduğunun da unutulmaması gerektiğini ifade etmektedir.¹³⁶ Yayınlanan CIA belgesinde de olaya karışan Yunan subayların çoğunun CIA tarafından eğitildiği, cunta lideri Albay George

¹³¹ Andreas Papandreu'nun eserinde açıkladığı bir raporda: "...İngilizlerin, kralın kendisinin de bir darbe yapmak için hazırlıklarda bulunduğunu ve bunun 13 Mayıs için planlanmış olduğunu çok iyi bildiklerini belirtmeliyim. Kral darbe yapma kararını, Kannellopulos'un keyfi olarak parlamentoyu feshetme ve ülkeyi 28 Mayıs'ta seçimlere götürme kararını alması üzerine vermişti. 13 Mayıs darbesi Türkiye modeline göre planlanmıştı ve bu konudaki en önemli fikirlerden bazıları, Gürsel'in yaptığı darbeye de yakından karışmış olan İngilizler tarafından önerilmişti... Ne var ki CIA, generaller cuntası ya da kral cuntası üzerinde İngilizlerin sahip olduğu etkiyi biliyordu. Ayrıca, halkın gerek krala ve gerekse askeri kurumlara karşı gösterdiği şiddetli tepkinin de farkındaydı. Dolayısıyla genç subayların tarafını tutmaya eğilimliydi ve perde arkasından Kral'ı, generalleri ve İngilizleri atlatmaya çalışıyordu. Papadopoulos da bu iş için seçilen kuklaydı..." ifadeleri geçmektedir. Andreas Papandreu, raporda söylenen her şeyin doğruluğu konusunda garanti veremeyeceğini ancak özünün doğru olduğundan emin olduğunu ve Kral darbesinin 28 Mayıs seçimlerinden önce yapılacağına inandığını ifade etmektedir. Andreas, **a.g.e.**, s. 263-265.

¹³² Kılıçoğlu Cihangir, **a.g.m.**, s.524.

¹³³ T. Bilgiç-B. Bilgiç, **a.g.e.**, s. 79-80.

¹³⁴ Kılıçoğlu Cihangir, **a.g.m.**, s. 524.

¹³⁵ "Kral ve Yeni Rejim", **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1967.

¹³⁶ Papandreu, **a.g.e.**, s. 265.

Papadopoulos'un CIA ile onun Yunan muadili Yunan İstihbarat Servisi arasında irtibat subayı olduğu ve darbenin uygulanmasında NATO tarafından hazırlanmış bir acil durum planının uygulandığı ifade edilmektedir. Ancak yine aynı belgede Washington'ın bugüne kadar demokrasiyi savunmak için desteklediği adamların aslında onu baltalamak için plan yaptıklarına dair herhangi bir fikri olduğunu reddettiği yine de Washington'ın Albaylar ile iyi ilişkiler geliştirmeye çalıştığını, bütün bu olanların daha çok Sovyetleri memnun ettiğini, diktatörlüğün uzun sürmesinin Sovyetlerin çıkarına olduğunu ifade etmektedir.¹³⁷ Sovyet siyasi yorumcusu Nikolay Bragin ise, Pravda da bir yazısında askeri darbenin arkasında CIA ve diğer Amerikan örgütlerinin parmağının olduğunu ifade etmektedir.¹³⁸ Andreas Papandreu'nun 21 Nisan darbesine yönelik yorumu durumu özetler niteliktedir. Ona göre 21 Nisan darbesi, ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki rekabetin çerçevesi içinde değerlendirilmesi gereken, militarist ve totaliter yönetim biçiminin yaygınlaşan gücünün sadece bir yanıdır.¹³⁹

1.2.2. Cunta'nın İdeolojisi

Bir diktatörlük kurarak Yunanistan'ı "*hayali bir komünist darbeden*" kurtarma düşüncesi Cuntacı Albayların temel argümanıydı.¹⁴⁰ İktidara geldiği andan itibaren Cunta yönetimi temel gerekçe olarak 'kızıl korkuyu' göstererek, antikomünizm vurgusu yapmış, sola ve komünizme karşı önlemler almıştır.¹⁴¹ Cunta döneminin Yunan Hükümetinin resmi sözcüsü Albay Farmasis'in Milliyet gazetesine verdiği özel demeci, Cunta rejiminin antikomünist tutumunu gösterir niteliktedir. Albay Farmasis bu demeçte, darbeyi hazırlayan subayların, Türkiye'nin 27 Mayıs devriminden ilham alarak hareket ettiklerini ifade ettikten sonra, "*Darbe, Yunanistan'ı bir iç harb tehlikesinden kurtarmıştır. Milli Emniyet raporlarına göre, Papandreu Selanikte bir konuşma yapacak ve lehinde de komünistler tarafından büyük bir gösteri tertip edilecekti. Papandreu, Selanik bölgesinde karışıklıklar çıkarmak niyetinde idi. Ordu, bu komünist hareketini durdurmuştur*" ifadelerini kullanmıştır.¹⁴² Yunan Ordusu'nun siyasi ideolojisi incelendiğinde de Kara ve Hava Kuvvetlerinin genel olarak muhafazakâr, antikomünist, milliyetçi ve halkçı bir tutumda oldukları, buna karşın Deniz Kuvvetleri'nin daha liberal bir çizgide durdurdukları görülmektedir.¹⁴³

¹³⁷ "Has the U.S. been unfair? Greece's Grievance" 29 July 1985, CIA, s. 2. <https://www.cia.gov/readingroom/> (23.12.2022). Belge için Bkz.Ek-1.

¹³⁸ "Dünya'da tepkiler şiddetlendi", **Cumhuriyet**, 23 Nisan 1967.

¹³⁹ Papandreu, a.g.e., s. 30.

¹⁴⁰ Persephone Jamons, "How did Greece return to democracy following the 1967 coup d'état by the military junta?", **MHS321 Twentieth-Century Europe**, s. 54. <https://www.mq.edu.au/>

¹⁴¹ Çiğdem Kılıçoğlu, **Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967/1974)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010, s. 78.

¹⁴² "27 Mayıs Bize İlham Verdi", **Milliyet**, 25 Nisan 1967.

¹⁴³ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 526-528.

Cunta'nın dayandığı temel noktalardan bir diğeri de gençliği yozlaştırdığı görülen çeşitli modern etkilerin tasfiye edilmesine dayanan bir 'Helen-Hristiyan' ideolojisi'dir.¹⁴⁴ Kendilerini milleti kurtarmak için gönderilen kutlu kişiler olarak gören Cuntacılar, Yunanistan'ı 'hasta adam'¹⁴⁵ olarak görmekte ve onu tedavi edecek olan doktorun ise kendileri olduğunu iddia etmektedir. Misyonlarının Yunan siyasi hayatını arındırmak ve Yunan halkına yüksek ahlak standartları ile sosyal sorumluluk aşılama olduğunu belirtmişlerdir.¹⁴⁶ Bu bağlamda okul çağındaki gençler, sıkı disiplin altına alınmış, kızların mini etek giymesi yasaklanmış, erkeklerin ise saçlarının kısa kesilmesi şart koşulmuştur. Öğrencilerin ders yılı içerisinde paskalya yortusuna ve Pazar ayinlerine katılması mecburi tutulmuştur. Yabancı 'Asi Gençlik' özentisi olan Beatle'ler ile Bitnik'lere Yunanistan'da izin verilmeyeceği duyurulmuştur. Ayrıca, okul çağındaki çocukların bilardo, langırt gibi oyun salonlarına gitmeleri de yasaklanmıştır.¹⁴⁷

Cunta lideri Papadopoulos ise Yunanlıları, dünyanın en muhteşem uygarlığının varisleri ve Tanrı'nın lütfunu hak eden tek ulus olarak görmekte ve 21 Nisan darbesini *Ulusal Rönesans* olarak tanımlamaktadır. Bu Rönesans'ın gerçekleştirilmesi için de Cunta yönetiminin beş hedefi olduğunu ifade etmiştir. Bu hedefler; ekonomik gelişim, eğitimin yeniden düzenlenmesi, huzurlu bir toplum yapısının sağlanması, sağlıklı bir siyasi hayat için gerekli koşulların oluşturulması ve modern, üretken, esnek, hizmete yönelik ve anti-bürokratik bir yönetimin yaratılmasıdır.¹⁴⁸

1.2.3. Cunta Döneminde Yunanistan'da İç ve Dış Gelişmeler

1.2.3.1. İç Gelişmeler

21 Nisan darbesinden sonra uygulanan sıkı yönetim uygulamalarının ardından Cunta idaresi, Albay Papadopoulos'un deyimiyle "hasta adamı" tedavi etmek için girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Hükümet programı kapsamında çiftçi ve işçilerin yanında olduğunu belirten Cunta idaresi, işçilere az ücret ödeyen işverenlere karşı sert önlemler almış, ihtikar yapan patronları askeri mahkemeye sevk etmiş ve hapse atmıştır.¹⁴⁹ Milletin yüzde altmışını meydana getiren köylüleri memnun etmek için ise çiftçilere daha fazla emekli maaşı ve kaza tazminatı ödenmesine çalıştıklarını ifade etmiştir.¹⁵⁰ Fiyat artışlarını ve işsizliği önlemek için de tedbirler almış, Yunanistan'ın eski canlı

¹⁴⁴ Jamons, a.g.m., s. 54.

¹⁴⁵ Cumhuriyet gazetesinin bildirdiğine göre, milli hükümetin kuvvetli adamı Albay Papadopoulos iki yüzden fazla gazetecinin katıldığı basın toplantısında Yunanistan'ı "Ameliyat masasına yatırılmış bir hasta adama" benzetmektedir. "Darbe Başarıya Ulaştıktan Sonra Kırkale Bildirilmiş", **Cumhuriyet**, 28 Nisan 1967.

¹⁴⁶ T. Bilgiç-B. Bilgiç, a.g.e., s. 94.

¹⁴⁷ "Cunta Mini Eteği Yasakladı", **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1967.

¹⁴⁸ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 526-528.

¹⁴⁹ Sami Kohen, "Komşumuzdaki Kavga", **Milliyet**, 7 Mayıs 1967.

¹⁵⁰ "Yunanistan'da 1952 Anayasası Değişecek", **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1967.

ve neşeli halini alması için tavernalar ve eğlence yerlerinin açılmasına izin vermiştir.¹⁵¹ Diğer taraftan darbe sırasında tutuklanıp Yura adasına hapsedilen 6138 solcudan yarısının serbest bırakılacağı diğer yarısının ise yargılanacağı, G. Papandreu'nun tahliye edilerek evinde göz hapsine alınacağı ancak oğlu A. Papandreu'nun Aspida davası dolayısıyla vatana ihanetten yargılanacağı, fakat idam edilmeyeceği kamuoyuna duyurulmuştur.¹⁵²

Cunta idaresinin bir diğer faaliyeti 1952 Anayasasını değiştirmek üzere girişimlerde bulunmasıdır. Cuntanın İçişleri Bakanı Pattakos, ihtilal hükümetinin 1952 Anayasasını, yürütme organına daha geniş yetkiler tanıyacak şekilde tadil etmeye karar verdiklerini açıklamıştır.¹⁵³ Anayasanın tadili için yargıç, anayasa hukuku uzmanları, iktisatçılar, eski üniversite rektörleri ve bazı tanınmış ilim adamlarından oluşan bir komite oluşturulmuştur. Komitenin başlıca görevi, yürürlükteki anayasayı esas kabul ederek, günün şartlarına uyacak şekilde düzenlemektir.¹⁵⁴ Bu bağlamda Pattakos, anayasa komisyonu üyelerinden bazılarını anayasa ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere Amerika, İngiltere, Fransa ve İskandinav ülkelerine göndereceklerini, ardından komisyon üyelerinin izlenimlerini hükümete sunduktan sonra, yeni anayasanın son şeklinin tespit edilerek Yunan halkının oyuna sunulacağını belirtmiştir.¹⁵⁵

Anayasa hazırlığının yapıldığı bu dönemde iktidarda bulunan Cunta ile demokrasiye dönülmesini isteyen Kral Konstantin arasında çatışmalar başlamıştır.¹⁵⁶ Nihayetinde Kral ile Cunta arasındaki bu çatışmalar, Kralın 13 Aralık 1967'de Cuntaya karşı darbe girişimi ile sonuçlanmıştır. Merkezi Yunanistan'da Larissa Radyosu'ndan Yunan halkına çağrıda bulunan Kral Konstantin, Yunan halkından askeri rejimi devirip demokrasi ve özgürlüğü yeniden tesis etmede kendilerine yardımcı olmalarını istemiştir. Cunta ise Atina Radyosundan kendi bildirisini yayınlayarak, fırsatçı canilerin Kral'ı yanlış yola sevk ettiğini, onu Yunan halkının huzur ve barışına karşı tavır almaya zorladıklarını ve Kral'ın iktidardaki kadroya karşı harekete geçtiğini bildirmişlerdir.¹⁵⁷

Kral'ın darbe girişiminin Cunta tarafından başarısızlığa uğratılmasından sonra Kral Konstantin ailesi ile Kuzey Yunanistan'daki Kavala'dan özel bir uçakla Roma'ya kaçmıştır.¹⁵⁸ Kral'ın ülkeyi terk etmesi ile Cunta hükümette değişikliğe gitmiştir. Öncelikle Korgeneral Zoitakis Kral Naibi olarak tayin edilmiştir. Zoitakis, Atina Başpiskoposu İeronimos'un huzurunda yemin ederek göreve

¹⁵¹ Sami Kohen, "Komşumuzdaki Kavga", **Milliyet**, 9 Mayıs 1967.

¹⁵² "Yorgo Papandreu tahliye edildi, Andreas Tutuklandı", **Milliyet**, 11 Mayıs 1967.

¹⁵³ **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1967.

¹⁵⁴ "Askerler Yeni Anayasayı Halk Oyuna Sunacak", **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1967.

¹⁵⁵ **Azınlık Postası**, 27 Eylül 1967.

¹⁵⁶ "Atina'da Kral ile Cunta Arasında Çatışma Başladı", **Cumhuriyet**, 27 Eylül 1967.

¹⁵⁷ Papandreu, **a.g.e.**, s.299-302; "Yunanistan İkiye Bölündü", **Cumhuriyet**, 14 Aralık 1967.

¹⁵⁸ "Kral Roma'ya Kaçtı", **Cumhuriyet**, 15 Aralık 1967; Papandreu, **a.g.e.**, s. 303.

başladıktan sonra Albay Papadopoulos'u yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. Yeni hükümetin Başbakanı, Savunma Bakanı ve Devlet Bakanı Albay Papadopoulos, Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Albay Pattakos, Koordinasyon Bakanı ise Albay Makarezos olmuştur.¹⁵⁹

Kral'ın başarısız darbe girişiminden sonra yeni Yunan Anayasası'nın ilk taslağı Temmuz 1968'de kamuoyu yoklaması için açıklanmıştır. Yeni anayasa ile Cunta yönetimi, Yunanistan'da Taçlı Parlamenter Demokrasi'nin devam ettiğini, ancak Kral'ın istediği kimseyi başbakan olarak atama yetkisinin elinden alındığını, ayrıca kurulacak yeni bir ulusal konseyin Kral'a danışmanlık yapacağını, Kral'ın oluşturulacak bu konseyin önerisine başvurmadan ülkeyi ilgilendiren konularda karar alamayacağını belirtmiştir.¹⁶⁰ Son şekli ile yeni Anayasa taslağı 16 Eylül 1968'de basına verilmiş, 29 Eylül 1968'de halk oyuna sunulurken yüzde 98'lik bir oy oranıyla kabul edilmiştir.¹⁶¹

Yeni Anayasa ile devletin örgütlenmesinde dört büyük değişiklik meydana getirilmiştir. Öncelikle Kral'ın yetkileri ve imtiyazları büyük ölçüde kısıtlanmış, parlamentonun yetkileri sınırlandırılmış, devletin siyasi partiler üzerindeki denetimi güçlendirilmiş ve parlamento karşısında hükümetin konumu sağlamlaştırılmıştır.¹⁶² Yeni Anayasa 15 Kasım 1968'den itibaren yürürlüğe girmiştir.¹⁶³

Anayasanın kabulünden sonra Yunanistan'da seçimlerin yapılması beklenirken, Cunta yönetimi seçimin yapılabilmesi için ülkede birtakım aksaklıkların çözülmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Cuntaya göre seçimlerden önce Yunan ekonomisinin kendine yeterli hale gelebilmesi ve şahıs başına düşen yıllık gelirin 800 dolardan 1100 dolara çıkarılması, devlet mekanizmasında başlatılan “yeniden teşkilatlanmanın” tamamlanması, sosyal adaletsizliğin ortadan kaldırılması, eğitim reformunun tatbik edilmesi ve sağlıklı bir siyasi ortamın oluşturulması gerekmektedir.¹⁶⁴

Bu sırada Dışişleri Bakanı Pipinellis'in vefatından sonra dışişleri bakanlığı görevini üzerine alan Albay Papadopoulos,¹⁶⁵ 1972 yılında üçlü yönetimi tasfiye ederek Makarezos ve Pattakos'un görevlerini başkan vekilliğine dönüştürmüş, kendisi ise başbakanlık görevinin yanı sıra kral naipliği görevini de üzerine alarak Cunta yönetiminin en güçlü kişisi konumuna gelmiştir.¹⁶⁶

¹⁵⁹ **Azınlık Postası**, 29 Aralık 1967.

¹⁶⁰ “Junta, Yeni Anayasa Tasarısını Açıkladı”, **Cumhuriyet**, 12 Temmuz 1968.

¹⁶¹ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 80.

¹⁶² Pantazis Terlexis, “The Military and The Greek Constitution: A Comparison Between The New and The Old Document”, **The Western Political Quarterly**, Vol. 24, No: 3, Sep. 1971, s. 449. <https://www.jstor.org/stable/446914>

¹⁶³ **Azınlık Postası**, 1 Aralık 1968.

¹⁶⁴ “Yunanistan'da Demokrasiye Dönmek İçin Beş Şart Var”, **Cumhuriyet**, 11 Ekim 1970.

¹⁶⁵ “Dışişleri Bakanlığını Papadopoulos Yapacak”, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1970.

¹⁶⁶ Kılıçoğlu Cihangir, **a.g.m.**, s. 530.

Seçimlerin geciktirilmesi, Cuntanın yönetsel yapısındaki aksaklıklar, ülkedeki enflasyon artışı, Cuntanın baskıcı ve tutucu politikaları zaten halk desteğinden yoksun olan Cuntaya karşı ayaklanmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹⁶⁷ İlk ayaklanmalar Hukuk Fakültesi ve Politeknik okulu öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Hukuk fakültesi öğrencileri topluluklar halinde Omonia alanına doğru yürüyerek “Kahrolsun faşizim, Yaşasın zgrlk” sloganları atmıştır.¹⁶⁸ Cuntaya karşı ilk ciddi başkaldırı da yine Hukuk Fakültesi ğrencilerinin 21/22 Şubat 1973’te fakülteyi işgal etmeleri ile gerçekleşmiştir.¹⁶⁹

Cunta’ya karşı bir diğer ayaklanma girişimi de Mayıs 1973’te Deniz Kuvvetlerinden bir grup subay tarafından gerçekleştirilmiş, ancak isyan kısa süre içerisinde başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁷⁰ Ayaklanmanın sürgündeki Kral II. Konstantin’e bağlı subaylar tarafından gerçekleştirilmesi, Kral’ın olayla bağlantısı olabileceğini düşündürdüğünden Papadopoulos, 1 Haziran’da Kral’ın görevden alındığını açıklayarak başkanlık sistemine dayalı parlamenter Cumhuriyetin kurulduğunu ilan etmiştir.¹⁷¹ Daha sonra monarşinin kaldırılması için Temmuz 1973’te yapılan referandum ile Cumhuriyet rejimine halk oylaması ile geçilmiş,¹⁷² Yunanistan Cumhuriyetinin seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı görevine de Papadopoulos gelmiştir.¹⁷³

Papadopoulos’un referandumdaki başarısına rağmen ülkedeki sorunların czmne yönelik ilerleme kaydedilememesi, enflasyonun hızlı bir şekilde büyümeye devam etmesi ve ordu içinde tasfiyelerin yapılması Papadopoulos yönetimine karşı muhalefetin artmasına sebep olmuştur.¹⁷⁴ Cunta karşıtı yapılan eylemler özellikle niversite öğrencileri tarafından devam etmiştir. Kasım 1973’te Atina Politeknik niversitesi ğrencileri üniversiteyi işgal etmiş, işçilerin de desteği ile bu eylem rejim karşıtı bir ayaklanmaya dönüşmüş ve gizli bir radyo istasyonundan rejim karşıtı sloganlar yayınlanmıştır. Ordunun acımasız yöntemlerle ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırması ise ülke çapında tepkilere neden olmuştur.¹⁷⁵

Gelişmeler karşıısında Papadopoulos yeni seçimlerin yapılacağını ilan etmiş ancak ordu içindeki tutucu gruplar Papadopoulos’u engellemek için 25 Kasım 1973’te bir darbe

¹⁶⁷ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 530.

¹⁶⁸ “Atina’da 1967’den bu yana ğrenciler İlk kez Gösteri Yaptılar”, **Cumhuriyet**, 21 Kasım 1972.

¹⁶⁹ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 530.

¹⁷⁰ T.Bilgiç-B.Bilgiç, **a.g.e.**, s. 89.

¹⁷¹ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 530, “Yunanistan’da Cunta Cumhuriyeti İlan Etti”, **Cumhuriyet**, 2 Haziran 1973.

¹⁷² T.Bilgiç-B.Bilgiç, **a.g.e.**, s. 89-90.

¹⁷³ **Azınlık Postası**, 10 Ağustos 1973. Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından ve sekiz yıl süre için seçilmesini öngören rejim için Temmuz 1973’te yapılan halk oylamasında 1968 Anayasası’ndaki değişiklikler onaylanmış ve tek adayın kendisi olduğu bu seçimde Papadopoulos Cumhurbaşkanı olmuştur. Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 530.

¹⁷⁴ T.Bilgiç-B.Bilgiç, **a.g.e.**, s. 91.

¹⁷⁵ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 531.

gerçekleştirmişlerdir. Kıdemli Albay Dimitrios İoannidis öncülüğünde gerçekleşen bu darbe, Albaylar Cuntası'nın kadrosunda değişikliklere yol açmıştır. İoannidis, hükümette resmi bir görev üstlenmediği halde yeni hükümetin fiili lideri konumuna gelmiştir. Yunan Askeri Polis Teşkilatı (ESA) Başkanı olan İoannidis, olayları perde arkasından yönettiği için görünmez diktatör olarak nitelendirilmiştir. Yeni hükümete Başbakan olarak Adamantios Androustopoulos atanmış ve Tuğgeneral Phaidonas Gizikis Cumhurbaşkanlığı'na getirilmiştir.¹⁷⁶

1.2.3.2. Dış Gelişmeler

Cunta, iktidara geldiği andan itibaren *komünist tehlikenin* varlığını yeniden ortaya çıkararak dış politika önceliğini *komünizme karşı durmak* olarak belirlemiştir. Darbenin hemen ardından Cunta yönetimi Birleşmiş Milletler tüzüğü ile uyumlu, barış ve özgürlük amacı taşıyarak, NATO ve Batı ittifakına olan yükümlülüklerine sadık kalacağını açıklamış ve istisnasız bütün yabancı devletlerle dostane ilişkilerin korunmasını ve gelişmesini istediğini ifade etmiştir. Ancak bazı yabancı hükümetler Cunta'ya karşı olumsuz tepki göstermiş ve protesto etmiştir. SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği), 1968 Haziran'ına kadar Atina Büyükelçiliği makamını boş bırakmıştır. Danimarka, Mayıs 1967'de NATO'ya bir nota vererek Yunanistan ile ilgili endişelerini bildirmiştir.¹⁷⁷ 1968 yılında Avrupa Ekonomi Topluluğu Yunanistan'a proje borcu vermeyi reddetmiş, Strasbug'daki Avrupa Konseyi ise insan hakları ihlali gerekçesi ile Yunanistan'ı üyelikten çekilmeye zorlamıştır.¹⁷⁸ Nitekim demokrasiye dönünceye kadar Yunanistan'ın Avrupa Konseyi üyeliğinden çıkarılmasını isteyen ülkelerin sayısının artması Yunanistan üzerindeki baskıyı arttırmış ve Yunanistan kendi isteği ile üyelikten çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁷⁹

Diğer taraftan 13 Aralık 1967'de Kral Konstantin tarafından gerçekleştirilen başarısız darbe girişiminin ardından kurulan yeni Yunan Hükümeti ilk olarak Türkiye tarafından tanınmıştır. Türkiye gerekçe olarak Yunanistan'la ortak çeşitli sorunlarının olduğunu ve bunların çözülebilmesi için yeni hükümetin tanınması gerektiğini, ek olarak ilerleyen günlerde diğer ülkelerin de Yunan hükümetini tanıyacağını beklediğini göstermiştir.¹⁸⁰ Nitekim Türkiye'den sonra Amerika, İspanya, İngiltere, Avustralya ve Sovyetler Birliği de Yunan askeri rejimi ile diplomatik ilişkiler kurmuştur.¹⁸¹ Fransa

¹⁷⁶ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 531. "Yunanistan'da Ordu Papadapulos'u Devirdi", **Cumhuriyet**, 26 Kasım 1973.

¹⁷⁷ Kılıçoğlu Cihangir, a.g.m., s. 533-534.

¹⁷⁸ T.Bilgiç-B.Bilgiç, **a.g.e.**, s.107. Avrupa Konseyi Danışma Meclisi, Yunanistan'dan normal parlamento idaresine dönmesini istemiş, aksi takdirde Konseyden çıkarılmasını teklif etmiştir. Danışma Meclisi, Konseyden, Atina'ya başvurarak insan haklarını gerektirdiği gibi güven altına alan bir parlamenter idare kurmasını istemesini talep etmiştir. "Yunanistan'ın Avrupa Konseyi'nden Çıkarılması Teklif Edildi", **Cumhuriyet**, 27 Eylül 1967.

¹⁷⁹ "Yunanistan Artık Avrupa Konseyi Üyesi Değil", **Cumhuriyet**, 14 Aralık 1969.

¹⁸⁰ "Yunan Rejimini İlk Tanıyan Türkiye", **Cumhuriyet**, 21 Ocak 1968.

¹⁸¹ "Sovyetler'de Cuntayı Tanıdı", **Cumhuriyet**, 26 Ocak 1968.

ise Yunanistan’a Mirage savaş uçağı ve tank satmaya çalıştığı için Yunanistan ile arasını bozmaktan kaçınmıştır.¹⁸²

Cunta yönetiminin ABD ile ilişkileri karşılıklı olarak hassas bir dengede tutulmaya çalışılmıştır. Sovyetler Birliği’nin Doğu Akdeniz’de nüfuzunu artırdığı bu dönemde Yunanistan’ın ABD’ye olduğu kadar ABD’nin de Yunanistan’a ihtiyacının olduğunun bilinmesi ikili ilişkilerinde belirleyici etken olmuştur. Cunta yönetimi ABD ile ilişkilerini iyi tutmak istediğinden ABD’yi ülkedeki NATO ve Amerikan üslerini kapatmakla tehdit etmemiş, hatta Sovyetler ile ilişkilerini geliştirirken ABD’nin hassasiyetlerine göre hareket etmeye çalışmıştır. ABD ise Cunta ile ilişkilerini yönetirken ABD çıkarlarına ters düşmemeye çalışmış ve her iki tarafı da huzursuz edecek davranışlarda bulunmaktan kaçınmıştır.¹⁸³ Nitekim ABD 21 Nisan darbesinin gerçekleştiği günlerde uyguladığı silah ambargosunu daha sonra kaldırmıştır.¹⁸⁴

Doğu Bloğu ve üçüncü dünya ülkeleri ile de ilişkilerini geliştirmeye çalışan Cunta yönetimi 1970 yılında Sovyetler Birliği, Doğu Almanya, Bulgaristan ve Romanya ile ticaret anlaşmaları imzalamış, Arnavutluk ile uzun süredir Güney Arnavutluk sorunu nedeniyle kurulamayan diplomatik ilişkileri kurmuş, Çin ile diplomatik ilişkiler tesis etmiş, Bazı Afrika ülkelerini ziyaret ederek ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır.¹⁸⁵

1.3. Kıbrıs Barış Harekâtı ve Cunta’nın Sonu

1.3.1. Cunta’nın Kıbrıs Politikası

21 Nisan darbesinin ardından Kıbrıs politikasını “*azınlık haklarını dikkate alarak barışçı yollarla Kıbrıs’ta enosisi gerçekleştirmek*”¹⁸⁶ şeklinde ifade eden Cunta yönetimi, bu maksatla Türkiye ile 9 Eylül 1967’de Keşan’da, 10 Eylül 1967’de ise Dedeoğlu’nda görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Keşan ve Dedeoğlu görüşmeleri sürecinde Yunanistan Başbakanı Kollias, Türkiye’nin stratejik çıkarlarının ihlal edilmeden enosisin gerçekleştirilebileceğini, Batı Trakya Türklerinde olduğu gibi Kıbrıs Türklerinin de azınlık olarak haklarının güvence altında olabileceğini ifade etmiştir. Türkiye Başbakanı Demirel ise enosis dışında bir çözüm bulunması gerektiğini ve Lozan dengesinin bozulamayacağını ifade etmiştir. Nihayetinde Keşan ve Dedeoğlu görüşmelerinden bir sonuç

¹⁸² T. Bilgiç-B. Bilgiç, **a.g.e.**, s. 108.

¹⁸³ **A.g.e.**, s. 108-109.

¹⁸⁴ “Amerika, Atina’ya Ağır Silah Yasağını Kaldırdı”, **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1968.

¹⁸⁵ T. Bilgiç-B. Bilgiç, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁸⁶ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Nisan 1967, Sayı: 31, s. 36. <http://diad.mfa.gov.tr/diad/belleteni/1967-sayi-28-39.pdf>

alınamamış yayınlanan ortak bildiri ile müzakerelerin devam edeceği ve Kıbrıs'ta gerginliğin olmaması için gerekli önlemlerin alınacağı konusunda görüş birliğine varılmıştır.¹⁸⁷

Keşan ve Dedeoğlu görüşmelerinden sonuç alınamaması ve Kıbrıs'a girişi yasak olan Rauf Denktaş'ın 31 Ekim 1967'de adaya gizlice girme teşebbüsünün diplomatik yollarla engellenmesi, Kıbrıs Türk toplumunun Türkiye'ye karşı tutumunu olumsuz yönde etkilemekteydi. “*Denktaş olayı Kıbrıslı Türklerle Ankara arasında gerilim yaratmıştı ama adadaki iki toplum arasında bir yumuşamaya yol açmıştı*”. Bu yumuşamadan rahatsız olan EOKA (Ethniki Organosis Kyprion Agoniston) lideri Grivas, Türklerin çoğunlukta olduğu Boğaziçi ve Geçitkale köylerine saldırıda bulunmuştur.¹⁸⁸ 15 Kasım 1967'de gerçekleşen saldırıların ardından TBMM 16 Kasım'da toplanarak adaya müdahale hakkının uygulanması konusunda karar almış, 17 Kasım'da ise Yunanistan'a bir nota vererek adada gerekli önlemleri almasını istemiştir.¹⁸⁹ ABD'nin girişimleri neticesinde Yunanistan Türkiye'nin notasında yer alan isteklerinin büyük çoğunluğunu kabul etmiş, adada mevcut anlaşmalar dışında bulunan Yunan askeri adadan çekilmiş, Grivas görevinden alınmış, 1967 krizi diplomatik yolla çözüme kavuşturulmuştur.¹⁹⁰ Ayrıca 28 Aralık 1967'de Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi kurulmuş, Yürütme Kurulu Başkanlığına Dr. Fazıl Küçük, Başkan Yardımcılığına Rauf Denktaş getirilmiştir.¹⁹¹

Türkiye'nin isteklerinin kabul edilmesinden sonra Cunta hükümetine karşı derin bir nefret besleyen Kıbrıs Rumları, “hainler evinize dönün” ve benzeri sloganlar atarak gösteriler düzenlemişlerdir. Makarios bu süreçte Kıbrıs Rumlarının etrafında toplandıkları tek kişi haline gelmiş ve enosis hakkındaki bütün konuşmalar yerini bağımsızlık düşüncesine bırakmıştır. Nitekim Yunan halkı arasında da Cuntanın, ulusun çıkarlarına ihanet ettiği düşüncesi yayılmıştır.¹⁹²

Makarios'un Kıbrıs'ta gücünün artmasından rahatsız olan Cunta yönetimi siyasi yollarla Makarios'un adadaki gücünü kırmayı denemiş, ancak siyasi yolla başarılı olamayınca ilki 8 Mart 1970'te olmak üzere üç suikast girişiminde bulunmuştur. Ardından Grivas adaya gizlice gönderilerek EOKA-B adında yeni bir silahlı örgüt oluşturulmuştur. Buna karşılık Makarios polis gücünü sağlamlaştırmak üzere Çekoslovakya'dan silah alımını başlatmıştır.¹⁹³

¹⁸⁷ Fırat, a.g.m., s. 735-736.

¹⁸⁸ A.g.m., s.736-737.

¹⁸⁹ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Kasım 1967, Sayı: 38, s. 22-24.

¹⁹⁰ Faruk Sönmezoglu, **Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası 1945-1991**, Der Yayınları, İstanbul, 2016, s. 327.

¹⁹¹ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Aralık 1967, Sayı: 39, s. 29.

¹⁹² Papandreu, **a.g.e.**, s. 287.

¹⁹³ Fırat, a.g.m., s. 739.

1973 Kasım ayında ise Cunta yönetimi el değiştirmiş, İoannidis önderliğindeki yeni Cunta yönetimi, Helenizmin ulusal merkezinin Atina olduğunu kabul etmeyen Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a ilişkin giderek artan tehditkâr bir politika takip etmiş;¹⁹⁴ bunun sonucunda 15 Temmuz 1974'te Yunan askeri cuntasına bağlı subayların denetimi altındaki Milli Muhafız Kuvvetleriyle, Makarios Hükümetine karşı bir askeri darbe gerçekleştirilmiştir.¹⁹⁵ İoannidis'in görkemli bir zafer elde ederek enosisi gerçekleştirmek ve yönetimine karşı halktan destek bulmak amacıyla yaptığı bu girişim Türkiye tarafından sert bir tepki ile karşılanmış ve Türkiye 20 Temmuz 1974'te adaya asker çıkararak Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmıştır.¹⁹⁶

1.3.2. Kıbrıs Barış Harekâtı ve Cunta'nın Sonu

Makarios'a yapılan darbenin ardından Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ecevit, Garanti Anlaşmasının sağladığı statüye dayanarak 17 Temmuz'da İngiltere ile görüşme yapmak üzere Londra'ya gitmiş ve burada Kıbrıs'taki olaylar neticesinde adaya askeri müdahalenin yapılması gerekliliğini vurgulamış, İngiltere'nin Kıbrıs'taki üslerini kullanıma sunmasının Garanti Anlaşması gereği bir görev olduğunu ifade etmiştir. Ancak İngiltere Garanti Anlaşmasının kendisine silahlı müdahale hakkı vermediğini, üslerin Türkiye tarafından kullanımının statüleriyle bağdaşmadığını ifade etmiştir.¹⁹⁷ Başbakan Bülent Ecevit, İngilizlerin bu teklifi kabul etmeyeceklerini bildiğini, ancak riskli bir girişimde bulunmadan önce elinden gelen bütün olanakları sonuna kadar denemenin gerekliliği kanısında olduğunu beyan etmiştir.¹⁹⁸

Görüşmeler sonunda Türk hükümeti bütün barışçı yolları deneyip bir sonuç alamaması üzerine Kıbrıs'a asker çıkarmaya karar vermiş,¹⁹⁹ 20 Temmuz 1974 sabahı Garanti Anlaşmasının Türkiye'ye tanıdığı hakka dayanarak Kıbrıs adasına müdahaleyi başlatmıştır.²⁰⁰ Müdahalenin amacını Başbakan Ecevit *"Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a barış, sükûn ve özgürlük getirmek için, Kıbrıs Devleti'nin bağımsızlığına ve anayasal düzenine yöneltilen saldırıyı bertaraf etmek için ve adadaki Türklerin, aziz soydaşlarımızın haklarını ve güvenliğini güvence altına almak için giriştiği harekât.."* olarak belirtmiştir.²⁰¹

¹⁹⁴ Clogg, a.g.e., s. 204.

¹⁹⁵ Kudret Özersay, **Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s. 93.

¹⁹⁶ Clogg, a.g.e., s. 205.

¹⁹⁷ Özersay, a.g.e., s. 94-95.

¹⁹⁸ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi (Gizli Oturum)**, 3. Birleşim, 1. ve 4. Oturum, 20.07.1974, Cilt: 13/1, s. 23. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/GZC/d13/c013/gcz13013003.pdf>

¹⁹⁹ Bülent Ecevit, **Dış Politika ve Kıbrıs Dosyası**, ed. Levent Cinemre, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.59. Bkz. Ek2: Kıbrıs'a asker çıkarma emri yetkisinin T.B.M.M. tarafından Başbakana verilmesi. **CBA**, 30.18.1.2.317.47.8. (19.07.1974).

²⁰⁰ Akmaral, a.g.e. s. 142.

²⁰¹ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi (Gizli Oturum)**, 20. 07. 1974, s. 19.

Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş, 20 Temmuz sabahı Bayrak radyosundan yaptığı konuşmasında,

Türk silahlı kuvvetlerinin bugün başlatmış olduğu harekât, bağımsızlığımızın garantörü olarak 1959 anlaşmalarının Anavatan'ımız Türkiye'ye vermiş olduğu meşru hak ve yetkilere dayanmaktadır. Bu bir istilâ değildir. Kıbrıs'ın bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü ve güvenliğini yeniden tesis etmek için girişilen ve sadece bu gayeye matuf sınıflı bir polis hareketidir. Bu müdahale, devamlı surette dost geçinmek istediğimi ve bağımsızlığımızın müşterek koruyucusu olan Rum toplumuna karşı girişilmiş bir harekât değildir. Tam aksine, hak ve hürriyetleri, Yunanistan'daki Cunta adına ellerinden zorbalık ve silah zoru ile alınmış Rum halkını meşru hak ve hürriyetlerine kavuşturmak, başlarına konmuş olan Cunta yanlarını bertaraf etmek ve meşru hükümeti kurmaktır...²⁰²

sözleri ile Kıbrıs halkına hareketin amacını açıklamış ve Türk hükümetine destek çıkmıştır.

Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yapması üzerine Güvenlik Konseyi harekete geçmiş, 20 Temmuz'da aldığı 353 sayılı kararla tarafları ateşkese ve adadaki bütün yabancı kuvvetleri adadan çekilmeye ve bütün ülkeleri Kıbrıs'ın egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygıya davet etmiştir. Türkiye, Güvenlik Konseyinin bu kararını askeri durumu ve ABD'nin girişimleri neticesinde kabul etmiş ve 22 Temmuz 1974'te ateşi kesmiştir. Bu karar gereği garantör devletler - Türkiye, Yunanistan ve İngiltere- 25 Temmuz 1974'te Cenevre'de görüşmelere başlamıştır.²⁰³

Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi Atina'da Cunta'nın suçu olarak görülmüş, Yunan siyasi çevreleri Cunta'dan istifa etmesini ve ulusal bir hükümetin kurulmasını istemiştir.²⁰⁴ Bunun üzerine Yunan Cuntası istifa ederek, uzun süredir Paris'te sürgünde bulunan eski başbakan Karamanlis'in yeni hükümeti kurmak üzere Atina'ya çağrıldığını ve Yunanistan'da yönetimin tamamen sivillere devredileceğini bildirmiştir.²⁰⁵

Karamanlis'in Atina'ya dönmesi, Yunanistan'da sevinçle karşılanmış, Karamanlis "Birlik ve Demokrasi" sloganları eşliğinde yurduna dönmüştür.²⁰⁶ Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerçekleştirmiş olduğu hareketin Kıbrıs'a ve Yunanistan'a demokrasiye dönme imkânı getirdiğini ifade ederek, Karamanlis'in yeni hükümeti kurmasından memnun olduğunu ve Türk dostu olan Karamanlis yönetiminde Türk-Yunan dostluğunun yeniden kurulabileceğini belirtmiştir.²⁰⁷

²⁰² Rauf R. Denktaş, **Hatıralar-Toplayış**, Cilt: 10, İstanbul 2000, s. 387-388.

²⁰³ Armaoğlu, **20. Yüzyıl...**, s. 714-715.

²⁰⁴ "Bunalımdan Yunan Cuntası Suçlanıyor", **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1974.

²⁰⁵ "Yunanistan'da Sivil Yönetime Geçiliyor", **Cumhuriyet**, 24 Temmuz 1974.

²⁰⁶ "Sürgündeki Karamanlis Başbakan Oluyor", **Hürriyet**, 24 Temmuz 1974.

²⁰⁷ "Bir Vurduk İki Cunta Devirdik", **Hürriyet**, 25 Temmuz 1974.

Böylece Kıbrıs Barış Harekâtı 21 Nisan 1967'den beri Yunanistan'da hüküm süren Cunta yönetiminin yedi yıllık serüveninin sonunu getirmiş ve Yunanistan'da demokratik sürecin tekrar işlemesine olanak sağlamıştır.²⁰⁸

²⁰⁸ Pervin Arslan, **Albaylar Cuntası Dönemi'nde Türkiye'nin Yunanistan Politikası'nın Türk Basınına Yansıması (1967/1974)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2018, s. 92.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ALBAYLAR CUNTASI DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EĞİTİM VE KÜLTÜREL ALANDA YAŞADIĞI SORUNLAR

2.1. Eğitim Alanında Yaşanan Sorunlar

2.1.1. Ankara-Atina Toplantıları ve 1968 Protokolüne Giden Süreç

İnsanların birey olarak gelişimini sağlayan eğitim aynı zamanda bir azınlığın kimliğini koruyabilmesi için de en önemli koşullardan biridir. Bu sebeple bir azınlığın gerektiği şekilde, serbestçe ve kendi dilinde eğitim alması anlaşmalarla sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Batı Trakya'daki Türk azınlığın eğitim haklarını ele alan ilk anlaşma 1913 tarihli Atina Antlaşmasının 3 numaralı protokolüdür. Bu anlaşmanın 15. maddesinde Müslüman azınlığın özel okulları tanınmış, gelir kaynaklarına saygı gösterileceği ve eğitimin Türkçe olacağı hükme bağlanmıştır. Daha sonra 1920 tarihli Yunan Sevr'inin 8. ve 9. maddelerinde azınlığın eğitim hakları genişletilmiştir.²⁰⁹

Azınlık haklarını güvence altına alan ve azınlığın bugünkü statüsünü belirleyen Lozan Barış Anlaşmasının 40. ve 41. maddesi ile de Türk Hükümetinin yönetimi altında bulunan Müslüman olmayan azınlığın eğitim-öğretim hakkı yasal bir statüye bağlanmış, aynı anlaşmanın 45. maddesinde yer alan “...tanınan haklar, Yunanistan tarafından da kendi topraklarında bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır” ibaresi ile 40. ve 41. maddedeki hükümlerden Batı Trakyalı Türkler de yararlanmıştır. Aynen nakil ile 40. ve 41. maddeler şu şekildedir:

Madde 40- Müslüman olmayan azınlıklara ilintili olarak Türk yurttaşları hukuk bakımından ve fiilen öteki Türk yurttaşlarına uygulanan işlemlerin ve sağlanan güvencelerin tıpkısından yararlanacaklar ve özellikle, harcamaları kendilerince yapılmak üzere, her türlü yardım, dinsel ya da sosyal kurumları, her türlü okul ve benzeri öğretim ve eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel ayinlerini serbestçe yapma bakımından eşit bir hakka sahip bulunacaklardır.

Madde 41- Genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan yurttaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları kentler ve kasabalarda, bu Türk yurttaşlarının çocuklarının ilk okullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere, gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır...²¹⁰

²⁰⁹ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...*, s. 72.

²¹⁰ Soysal, *a.g.e.*, s. 104.

Lozan Antlaşması'ndan 1967'deki Cunta iktidarı dönemine kadar geçen süre içerisinde Batı Trakya Türklerinin eğitimi üzerine bir takım olumlu ve olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Kasım 1929'da “*Rodop Hususi Türk İlkokul Mektebi*”nin açılması, 1929-1930 eğitim-öğretim yılı içerisinde Türk azınlık okullarının işleyişi için Yunan Hükümeti tarafından 4.489.000 drahmilik bütçe ayrılması ve 1936 çıkarılan 132 sayılı kanun ile Türk okullarında okutulacak kitapların basım ve dağıtım masraflarının Yunan Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanması, daha önce bahsettiğimiz Mareşal Papagos Kanunu ile ilkokullarda “Türk” yazılı tabelaların asılması, 1951 Türk-Yunan Kültür Anlaşması ve Celal Bayar Lisesi'nin açılması olumlu yöndeki gelişmelerdir. Olumsuz yöndeki gelişmeler ise 1936 yılında azınlık okullarında eğitimi “*Yunanlı*” bir şekle sokmak isteyen Minas Minaidis'in azınlık okullarına müfettiş olarak atanması, 1938 yılından 1951 Kültür Anlaşmasına kadar ki dönemde azınlığın eğitimi için Türkiye'den getirilen kitapların yerine Yunan Hükümeti tarafından bastırılan kitapların okullarda okutulması ve başka kitap okutulmasına izin verilmemesi ve azınlık içerisinde eğitimin Latin harfleri ve Arap harfleri ile yapılmasını isteyen gruplar arasındaki tartışmalar gösterilebilir.²¹¹

21 Nisan 1967'de darbe ile idareyi ele alan Cunta yönetimi, Lozan Anlaşması'nı ve sonrasında Türkiye ve Yunanistan arasında Batı Trakya Türklerinin eğitim durumlarını düzenleyen anlaşmaları ihlal etmiştir. Cunta yönetimi idareyi ele almasının ardından Batı Trakya azınlık öğretmenleri üzerinde baskıcı politikalar uygulamaya başlamıştır.²¹² Gümülcine ve İskeçe'de Türk okullarının bazıları kapatılmış, bazıları yakılmış,²¹³ İskeçe'nin Şahin Nahiyesinde Şahin Merkez İlkokulu Müdürü Mehmet Trampa, Kız İlkokulu Müdürü İdris Kalda ile Salih Bıyıklı, Türk Maarif Encümeni'nden Hacı Yürük ve İskeçe Türk Ortaokulu öğretmenlerinden Hamdi Bıyıklı okullarda “Türk” levhasının asılmaması emrine uymama gerekçesi ile tutuklanmış, Yunan Milli Emniyeti (Ethniki Asfalia) Şube Müdürlüğünde uğradıkları işkence sonucu ölmüşlerdir.²¹⁴

Cunta dönemine kadar 3065/1954 sayılı Mareşal Papagos Kanunu'nun 5. maddesinde²¹⁵ belirlendiği şekliyle köy okullarında seçimle iş başına gelen “Okul Encümenleri”,²¹⁶ Cunta yönetiminde görevlerinden alınmış, onların yerine Cunta tarafından atanmış temsilciler göreve getirilmiştir.²¹⁷

²¹¹ Akdeniz, **a.g.e.**, s.61-164.

²¹² “Yunanistan’ın Dikkatini Çektik...”, **Akşam**, 29 Haziran 1967; “Yeni Yunan Hükümeti’nin Dikkatini Çektik”, **Dünya**, 29 Haziran 1967.

²¹³ “Türk Gençliğinin Sabrı Bitmek Üzeredir”, **Babıalide Sabah**, 30 Haziran 1967.

²¹⁴ “Yunanistan’daki Türklere Yapılan Zulüm Had Safhada”, **Bugün**, 15 Haziran 1967.

²¹⁵ 5. maddede Türk ilkokullarında Maarif Encümenlerin kimler tarafından, nasıl seçileceği ve onayları belirtilmektedir. Hayrullah, **a.g.e.**, s. 85.

²¹⁶ Salahattin Galip, **Batı Trakya’da Yazabildiklerimden...**, Kaştaş Yayınevi, Ekim 1998, İstanbul, s. 70.

²¹⁷ “Batı Trakya Türklerine Baskı Devam Ediyor”, **Hürriyet**, 14 Ekim 1967.

19 Eylül 1967’de çıkarılan “Zaruri Kanunlar” ile Batı Trakya medreselerinden mezun olan ve pedagojik formasyonu olmayan, Türk devrimleri aleyhindeki kişiler okullara tayin edilmeye başlanmış,²¹⁸ okullarda Türkçe yerine Arapça öğretim yapılması yönünde baskılar yapılmış,²¹⁹ Batı Trakya’daki Türk okullarının Türkçe isimleri değiştirilerek Yunanca isimler verilmeye başlanmıştır.²²⁰ Yine bu dönemlerde Cunta tarafından Batı Trakya Türk köylerinde anaokulu açma girişiminde bulunulmuş, ancak bu okullarda Hristiyanlık propagandası yapılmasından rahatsız olan velilerin çocuklarını bu okullara göndermemesi nedeniyle mezkûr anaokulları kapatılmıştır.²²¹

Batı Trakya’da bunlar olurken; Türkiye’deki Rum azınlığa yönelik benzer hadiseler yaşanmıştır. Bu çerçevede Türkiye’de Rum okulu öğretmenlerinden bazıları öğrencilere Türklük aleyhinde propaganda yapmak ve Helenizm idealini aşılacak gibi suçlarla görevlerinden alınarak sınır dışı edilmiş,²²² iki yıl önce eğitim-öğretim ve yönetmeliklerinde aksaklıklar olduğu için denklilikleri alınan 9 Rum okulu (Beşiktaş, Beyoğlu 3, Boyacıköy, Büyükdere, Tarabya, Yeniköy, Ortaköy, Maraşlı, Kınalızade Rum İlkokulları) bu süre içerisinde durumlarında herhangi bir değişiklik yapılmadığı gerekçesi ile kapatılmış, öğretmenlerinden bazıları zararlı faaliyetlerde bulundukları için görevlerinden el çektirilmiştir.²²³

Tüm bu olumsuz gelişmeler üzerine Türkiye ve Yunanistan özellikle azınlık meselelerini konuşmak üzere sırasıyla Atina ve Ankara’da toplantılar yapmayı kararlaştırmıştır.²²⁴ İlk görüşme 12 Mart 1968’de Atina’da²²⁵ ikinci görüşme 16 Nisan 1968’de Ankara’da gerçekleşmiştir.²²⁶ Son olarak 20 Mayıs 1968’de Viyana’da bir araya gelen Türk ve Yunan temsilcileri, 1 Haziran 1968’de azınlıklar ile ilgili bir rapor hazırladıklarını ve bu raporu hükümetlerine sunduktan sonra gerekli tedbirleri almak üzere çalışacaklarını ifade etmişlerdir.²²⁷

1 Haziran 1968 tarihli Viyana Raporunda Türk ve Yunan temsilcileri, azınlık okullarında azınlık dilinin kısıtlanmadan kullanılması ve azınlık dilinde eğitimin etkili ve öğretim için gerekli ihtiyaçlara uygun yapılması konusunda mutabık kalmışlar, ayrıca 1951 yılında imzalanan Kültür

²¹⁸ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 198; **Hürriyet**, 14 Ekim 1967.

²¹⁹ “Batı Trakya’daki Türkler Yıldırılıyor”, **Milliyet**, 12 Haziran 1967.

²²⁰ “Batı Trakya’daki okulların Türk Adları Değiştiriliyor”, **Cumhuriyet**, 7 Şubat 1968.

²²¹ Mehmet Hakses, “Batı Trakya’da Ana Okulları”, **Batı Trakya’nın Sesi**, Mart-Nisan 1988, Sayı: 3, s. 57.

²²² “18 Rum Öğretmenine Daha İşten El Çektirildi”, **Cumhuriyet**, 24 Kasım 1967.

²²³ Şükran Soner, “Dokuz Rum Azınlık Okulu Kapatıldı”, **Cumhuriyet**, 5 Aralık 1967.

²²⁴ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Şubat 1968, Sayı: 41, s. 24.

²²⁵ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Mart 1968, Sayı: 42, s. 19.

²²⁶ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Nisan 1968, Sayı: 43, s. 23.

²²⁷ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Haziran 1968, Sayı: 45, s. 11.

Anlaşmasında belirtilen Karma Komisyon'un Ankara'da toplanması üzerinde mutabakata varmışlardır.²²⁸

Öngörülen Karma Komisyon önce 21 Ekim-9 Kasım 1968'de Ankara'da, sonra 11 Aralık-20 Aralık 1968'de Atina'da toplanmış, her iki ülkenin azınlığına daha iyi ve modern eğitim imkanlarını oluşturulması üzerinde anlaşılmıştır. Komisyonda alınan kararlar özetle şu şekildedir:

1. Azınlık okullarında eğitimin azınlık dilinde yapılması, azınlık dilinin ve resmi dilin öğretmen ve öğrenciler tarafından teneffüs, okul faaliyetleri, konferans ve toplantılarda sınırlama olmaksızın kullanılması,
2. Göze hitaben eğitim araçlarının gönderilmesinin usule bağlanması,
3. Azınlık okullarında sınıf ve okul kitaplıkları kurulmasına izin verilmesi, kitaplıkların zenginleştirilmesinin teşvik edilmesi,
4. Kitaplıklar için teklif edilen kitapların listesinin okul müdürü veya yetkili kişi tarafından yetkili makamların tasvibine sunulması,
5. Tasvibe sunulan kitapların yetkili makamlar tarafından incelendikten sonra en kısa sürede kararın okul müdürüne yazı ile bildirilmesi,
6. Kitaplıkların öğretmen ve öğrencilerin kullanımına açık tutulması,
7. Okutulan ders kitaplarının kontrol ve kullanımının usule bağlanması,
8. Azınlık okullarında, azınlıkların din, ırk ve milliyet şuuruna saygı gösterilmesi, bu bağlamda azınlık okullarındaki resim, portre vb. malzemelerin iki ülke arasındaki dostluğu pekiştirecek şekilde olması, İstanbul'daki azınlık okullarında Atatürk'ün, Batı Trakya'daki azınlık okullarında Yunan Devlet Başkanı'nın portrelerinin bulundurulması, öğretmenlerin ve öğrencilerin ırkı ve dini sebebiyle küçük düşürücü imalarda bulunmalarına izin verilmemesi ve taraflarca azınlık öğrencilerini din değiştirmeye sevk edecek davranışlarda bulunulmaması.²²⁹

Protokolün imzalanmasından sonra dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Pipinellis, taraflar arasında yıllardan beri gerginliklere yol açan sebeplerin çözüme kavuşmasından dolayı duyduğu mutluluğu ifade ederek, bu anlaşma ile iki ülke arasındaki askıda kalan diğer sorunların da çözüleceğine dair ümitli olduğunu belirtmiştir. Türkiye radyolarından yapılan açıklamalarda ise iki ülke ilişkilerinin iyi yönde gelişebilmesinin, Lozan'da azınlıklar üzerinde kurulan dengenin korunmasına bağlı olduğu, her azınlık vatandaşının himayesi altında bulunduğu ülkede kendi öz

²²⁸ Dışişleri Bakanlığı Belleteni, Eylül 1968, Sayı: 48, s. 10.

²²⁹ "Türk-Yunan Kültür Komisyonu Ankara ve Atina Toplantıları Protokolü (1968)", https://gtgb.gr/brosurler/ankara_atina_protokolu.pdf

varlıklarını koruyabilmesinin önemli olduğu ve bu minvalde eğitimin azınlığın kendi dillerinde kısıtlanmadan sürdürülebilmesinin gerekliliğine değinilmiştir.²³⁰

2.1.2. Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin Kuruluşu ve İşleyişi

Batı Trakya Türklerinin eğitim alanında yaşadığı sorunların en önemlilerinden birini “öğretmen” sorunu oluşturmaktadır. Lozan anlaşmasından sonraki ilk yıllarda Batı Trakya’da eğitim, *formasyonsuz öğretmenler* olarak adlandırılan din görevlileri, medrese mezunları ve ilkokul düzeyinde eğitim alan kişiler tarafından verilmiştir. 1951 yılında yapılan Kültür Anlaşması çerçevesinde ise Türkiye’den gönderilen *kontenjan öğretmenleri* ile azınlığın eğitim ihtiyaçları karşılanmak istenmiş, ancak bu öğretmenlerin Batı Trakya’da “Türk” propagandası yaptığı gerekçesi ile görev süreleri ve görev yerleri kısıtlı tutulmuştur. 1960’lı yıllara doğru Türkiye’de eğitim görmüş Batı Trakyalı *formasyonlu öğretmenler*, eğitim vermek üzere Yunanistan’a dönmüş ancak bu öğretmenler de Türkiye’de eğitim gördükleri için sakıncalı bulunmuş, ataması yapılan bir kısım öğretmenlerin çeşitli bahanelerle görevlerine son verilerek formasyonlu öğretmenlerin sayıları azaltılmaya çalışılmıştır.²³¹

Cunta yönetimi yılları boyunca da Batı Trakya Türklerinin öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere Türkiye’den öğretmenler gönderilmeye devam edilmiştir. Örneğin 1967 yılında Ankara Cebeci Ortaokulu İngilizce öğretmeni Kerim Kesmer ile İzmir Karşıyaka Ortaokulu Beden Eğitimi öğretmeni Abdullah Gergeli iki yıl süreliğine Batı Trakya’ya gönderilmiştir.²³² Bunlara ek olarak yine 1967 yılında Türkiye’nin çeşitli bölgelerindeki okullardan 21 öğretmen daha Batı Trakya Türk azınlığının okullarına iki yıl süre ile gönderilmiştir.²³³ İki yıl süre ile gönderilen öğretmenlerden çoğunun görev süreleri uzatılmıştır.²³⁴ Bu arada Batı Trakya’ya gönderilen öğretmenlerin Türkiye’deki maaşları da ödenmeye devam etmiştir.²³⁵ Bu sırada Batı Trakya azınlık ilkokullarında okutulmak üzere hazırlanan “Tabiat Bilgisi ve Aritmetik” kitaplarının dil, terim ve ifade bakımından gerekli düzeltmeleri de Türkiye’deki öğretmenler tarafından yapıldıktan sonra Batı Trakya’ya gönderilmekteydi.²³⁶

²³⁰ “Azınlıkların Eğitim İşleri Anlaşmaya Bağlandı”, *Akın*, 30 Ocak 1969.

²³¹ İbrahim Kelağa Ahmet, “Batı Trakya’da İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)”, *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu 23-24 Ekim 2014 İstanbul Bildiriler*, İstanbul, Ocak 2016, s. 187-188.

²³² *BCA*, 30.18.1.2.205.28.19, (14.04.1967).

²³³ *BCA*, 30.18.1.2.211.73.7, (06.10.1967).

²³⁴ *BCA*, 30.18.1.2.238.56.16, (06.08.1969).

²³⁵ *BCA*, 30.18.1.2.236.44.14, (20.05.1969).

²³⁶ *BCA*, 30.18.1.2.223.59.20, (04.08.1968).

Türkiye’den gönderilen öğretmenlerin sayısını azaltmak isteyen Cunta yönetimi, eğitilmiş öğretmene ihtiyaç duyan Batı Trakya Türklerinin bu ihtiyacını görünüşte karşılamak üzere²³⁷ Selanik Özel Pedagoji Akademisi (S.Ö.P.A.)’ni 31 numaralı 10 Ekim 1968-22 Ocak 1969 tarihli Kral iradesi ile kurmuştur.²³⁸ Başlangıçta Dedeağaç’ta açılması düşünülen, ancak daha sonra Selanik’te açılmasına karar verilen S.Ö.P.A., 1968-1969 yılında 11 öğrenci ile eğitim hayatına başlamıştır. Ardından 1969-1970 eğitim-öğretim yılında Gümülcine Medrese-i Hayriye’den mezun olan 24 kişi, 1970-1971 yıllarında ise Gümülcine Medresesi ve Şahin Medresesi’nden mezun olan 40 öğrenci daha S.Ö.P.A.’ya kaydolmuş böylece okulun mevcudu 1971’de 45 kişiye yükselmiştir.²³⁹ Cunta döneminde kurulan bu okul bir nevi azınlığın eğitiminin ne olması gerektiği konusunda Cunta Yönetiminin fikirlerini yansıtmaktadır. Buradan mezun olan öğretmenler maaşları Yunan devleti tarafından ödenen Yunan devletinin memurları olarak Türk azınlık okullarında görev yapmaktaydı.²⁴⁰

Okulun kuruluş amacı, “azınlık okullarında, azınlık dilindeki dersleri veren ve Yunan Eğitim Sistemini tanımayan Türkiye öğretmen okulu mezunları ile tamamen dini eğitimden gelen eski medrese mezunu öğretmenlerin tasfiye edilerek, bu kadrolara S.Ö.P.A.’lı öğretmenlerin atanması sonucu azınlık eğitimi düzenlemek” şeklinde ifade edilmiştir.²⁴¹ Batı Trakya dergisi yazarı Mehmet Hakses’e göre ise S.Ö.P.A.’nın kuruluş amacı, Yunan devletine bağlı öğretmenler yetiştirerek bunlar aracılığıyla Batı Trakya Türklerinin eğitimi kontrol altında tutmak ve istediklerini kolayca yaptırabilecek uygun ortam oluşturmak, azınlık içerisinde Türklük bilincini köreltip Yunan medeniyetini, kültürünü ve dilini benimsetmek, Türkiye’den öğretmen gelmesini engellenmek, gelecekte Batı Trakya Türk okullarında tamamen Yunanca eğitime geçebilmek için gerekli zemini hazırlamak, Batı Trakya Türk gençlerinin iyi yetişmiş, tahsilli ve bilinçli bireyler olmasının önünü kesmektir.²⁴²

S.Ö.P.A.’nın açılışı Yunanistan’da “Müslüman okullarında eğitim yapacak Türk öğretmenler için Selanik’te bir pedagoji açılacaktır” haberi ile duyurulmuştur. Ancak pedagoji akademisinin açılışı Batı Trakya Türkleri tarafından sıcak karşılanmamıştır. Batı Trakya dergisi yazarı Şenyurt’a göre haberde “Türk” okulu yerine “Müslüman” okulu ibaresinin kullanılması Yunan makamlarının Türk azınlığı eritme amacının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan okulun Türklerin yoğun olduğu Gümülcine yerine Selanik’te açılması da iyi niyetli olarak

²³⁷ Kelağa Ahmet, a.g.m., s. 189.

²³⁸ Nilüfer Erdem, a.g.e., s. 78.

²³⁹ Mehmet Hakses, “Selanik’de Bir Garip Akademi”, **Batı Trakya’nın Sesi**, Kasım-Aralık 1987, Sayı: 1, s. 22.

²⁴⁰ Vemund Aarbakke, **The Muslim Minority of Greek Thrace**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), University of Bergen, Bergen, 2000, s. 149.

²⁴¹ Erdem, a.g.e., s.78. Adil Özgüç eserinde S.Ö.P.A.’nın kuruluş amacının, medrese mezunlarına diploma vermek ve sonrasında çıkarılacak yasa ile buradan mezun olmayan öğretmenlerin azınlık okullarında çalıştırılmasına izin vermeyerek bilhassa Türkiye mezunu öğretmenleri saf dışı bırakmak olduğunu yazmaktadır. Adil Özgüç, **Batı Trakya Türkleri**, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1974, s. 107.

²⁴² Hakses, a.g.m., s.27.

değerlendirilmemiştir. Ayrıca akademiye imtihanla girişlerin yapılması Yunan makamlarının azınlığın tasvip etmeyip dışladığı kişileri okula alacağı yönünde yorumlanmıştır. Şenyurt'a göre Yunan makamları iyi niyetlerini göstermek için azınlığın isteklerini dikkate almalı ve akademiye Gümölcine'de açmalıdır. Akademi'de eğitim verecekler arasında Türkiye'den gelen ilim adamları da bulunmalı, Atatürk düşmanı gerici hocalar burada eğitim vermemeli ve eğitim Arap harfleri ile yapılmamalıdır. Ayrıca okutulacak ders kitapları Türkiye ile ortaklaşa hazırlanmalıdır.²⁴³

S.Ö.P.A.'ya öncelikle fakirliğin ve işsizliğin yaygın olduğu Yasak Bölge'de doğmuş Pomak kökenli, ilkokuldan sonra beş yıl medrese eğitimi almış, Türkçeleri ve okuma-yazmaları zayıf öğrenciler alınmıştır. Bu öğrenciler S.Ö.P.A.'da yalnız Yunan öğretmenler tarafından eğitilmiş ve çoğunlukla Yunanca eğitim görmüşlerdir.²⁴⁴

S.Ö.P.A.'nın ilk kurulduğu yıllarda edebiyat ve din derslerinin Türkiye'den gelecek olan öğretmenler tarafından verileceği söylenmiş; ancak uygulama böyle olmamış edebiyat dersleri Yunan öğretim görevlileri tarafından verilmiştir. S.Ö.P.A.'da eğitim Türkçe ve din dersleri dışında Yunanistan'ın diğer akademilerindeki müfredata göre ve Yunanca verilmiştir.²⁴⁵

Türkçe bilgisi eksik ve pedagojik eğitimi yetersiz görülen S.Ö.P.A. mezunu öğretmenlerin azınlık okullarına atanması Batı Trakya Türk toplumunda tepkiyle karşılanmış, devlete karşı bir güvensizlik oluşturmuş; neticede bu durum okullardaki eğitimin başarısını olumsuz etkilemiş, toplum içerisindeki huzursuzluğu ve gerginliği de arttırmıştır.²⁴⁶

2.1.3. 1970 Sonrası Eğitimde Yaşanan Sorunlar

İkili görüşmelerle, anlaşmalarla Batı Trakya Türklerine sağlanan eğitim hakları uygulama aşamasında Cunta Yönetimi tarafından ihlal edilmiştir. Türkiye'den gönderilen okul kitaplarının türlü bahanelerle dağıtımını geciktirilmiş, yine Türkiye'den mezun olup Batı Trakya'ya görev yapmak üzere gelen Yunan uyruklu Türk öğretmenlerin, Yunanistan'da girdikleri sınavlarda başarılı olmalarına rağmen göreve başlamaları engellenmiştir.²⁴⁷ Anlaşmalara rağmen azınlık okullarında hala modern eğitim-öğretim anlayışı ve metotları tatbik edilmemiş, okulların bir kısmında Türkçe bir kısmında Arapça harflerle eğitim yapma karmaşası çözülmemiştir.²⁴⁸

²⁴³ Şenyurt, "Selanik'te Açılacak Pedagoji Akademisinin Düşündürdükleri", **Batı Trakya**, Ocak 1969, Cilt: 2, Sayı: 21, s. 9-11.

²⁴⁴ Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde...**, s. 81.

²⁴⁵ Erdem, **a.g.e.**, s. 79.

²⁴⁶ Baş, **a.g.e.**, s. 87.

²⁴⁷ Ahmet Selami, "Batı Trakya Okulları", **Batı Trakya**, Sayı: 38, Cilt: 4, Haziran 1970, s. 6.

²⁴⁸ Galip, **a.g.e.**, s. 50.

Batı Trakya’da eğitim alanında yaşanan sorunlara değinen Batı Trakya dergisinin bir yazısında Türk okullarında okul aile birliği toplantılarının yapılmadığı, velilerin Yunan öğretmenlerden çocuklarının iyi yetişmesini talep edemedikleri, Türk okullarının Yunan müfettişler tarafından senede iki üç kez teftiş edildiği ve Yunan öğretmenlerden Türk öğretmenlerin faaliyetlerinin kısıtlanmasının açıkça talep edildiği, iyi yetişmiş bir Türk öğrencinin ileride Yunanistan’ın başına bela olacağı düşüncesi ile eğitimlerinin engellendiği ifade edilmiştir.²⁴⁹

Azınlık liselerine girmekte engellerle karşılaşan başarılı Türk öğrenciler, azınlık liselerinin yetersiz olmasından dolayı²⁵⁰ “dershane az, hoca az, Yunancası zayıf...” gibi bahanelerle mevcut okullara alınmamıştır. Örneğin, S.Ö.P.A.’ya öğrenci girişlerinde medrese mezunları gözetilmiş, azınlık okulundan başarı ile mezun olanlar medrese mezunları ile aynı Yunanca eğitimden geçmelerine rağmen Yunancaları yetersiz gerekçesi ile okula kabul edilmemiştir.²⁵¹

Batı Trakya’da azınlığa ait 300’e yakın ilkokulun öğretmen ihtiyacını karşılayacak sayıda öğretmen olmasına rağmen bu okullara öğretmen atamaları gerçekleştirilmemiştir. Bu yüzden hem öğretmenler hem öğrenciler mağdur edilmiştir. Okullarda öğretmen kadrolarının tamamlanması için gerekli başvuruların Okul Encümenlerince yapılmasına rağmen formasyonlu öğretmenlerin atamaları keyfi nedenlerden ertelenmiştir. Lozan Anlaşması hükümlerince azınlığa tanınan eğitim haklarının bu şekilde ihlal edilmesi azınlık tarafından tepki ile karşılanmıştır.²⁵²

1972 yılında çıkarılan 1109 sayılı yasa ile yıllardan beri “okul encümeni önerisi-genel müfettiş onayı-genel vali ataması” prosedürüne göre yapılan ve Türkçe eğitim veren öğretmen atamaları usulü değiştirilerek yalnızca genel müfettiş önerisi ile yapılmaya başlanmıştır. Yunan hükümeti bu yasa ile Batı Trakya Türk azınlık eğitim kurumlarını denetleme ve elinde tutma hakkına sahip olmuştur.²⁵³ Ayrıca 1954 Mareşal Papagos Kanunu’nda ifade edilen “Türk ilkokulu” ibaresi değiştirilerek yerine “Azınlık ilkokulu” ibaresi kullanılmaya başlanmıştır.²⁵⁴ Yeni yasayla “Türk” ilkokulu yazılı tabelalar değiştirilirken, “Müslüman” ilkokulu yazılı tabelaların değiştirilmemesi dikkatleri çekmiştir.²⁵⁵

²⁴⁹ K. İ., “Batı Trakyada Eğitim”, **Batı Trakya**, Eylül 1970, Cilt:4, Sayı: 41, s. 4-5.

²⁵⁰ Cunta döneminde Batı Trakya’da biri Gümülcine’de 6 sınıflı ve 193 öğrencili, diğeri İskeçe’de 4 sınıflı ve 120 öğrencili iki adet Lise bulunmaktadır. Yürürlükteki eğitim yasasına göre, ilkokulu bitiren bir öğrenci bu iki liseden birine Temmuz ve Eylül aylarında yapılan giriş sınavlarını kazandığı takdirde girebilmektedir. Selahattin Galip, “Şimdiden Düşünülmesi Gereken Bir Sorunumuz”, **Batı Trakya**, Mayıs 1970, Cilt: 3, Sayı: 37, s. 13.

²⁵¹ Asim Haliloğlu “Azınlık Lisesi Genişletilmeli, Öğrenci Sayısı Artırılmalı”, **Akın**, 21 Temmuz 1970.

²⁵² Selahattin Galip, “Boş Geçen Zamana Hem Yazık Hem de Günah”, **Azınlık Postası**, 23 Aralık 1970, Sayı: 97.

²⁵³ Erdem, **a.g.e.**, s. 80.

²⁵⁴ Hayrullah, **a.g.e.**, s. 207.

²⁵⁵ Galip, **a.g.e.**, s. 74.

Batı Trakya’da eğitim alanında yaşanan aksaklıklar üzerine dönemin Türkiye Dışışleri Bakanı Haluk Bayülken Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda 4 Temmuz 1972’de yaptığı konuşmasında, Türkiye ve Yunanistan arasında azınlık eğitimi üzerine yapılan anlaşmaları hatırlatarak, Türkiye’den gönderilen formasyonlu öğretmenlerin istihdamının yeterince yapılmadığına ve çıkarılan 1109/1972 sayılı yasanın Batı Trakya azınlığının aleyhinde olduğuna değinmiş, devamında gerekli tedbirlerin Türkiye tarafından alınacağını ifade etmiştir. Yunan Dışışleri Bakanı ise Bayülken’in konuşmasını üzüntü ve şaşkınlık içerisinde karşıladığını ve gerek Türkiye’deki Rum azınlık gerekse Yunanistan’daki Türk azınlıkla ilgili olarak her iki ulusça kabul edilebilir çözümler bulunulmasına çalışılmasını istediğini ifade etmiştir (8 Temmuz 1972). Cevabi konuşmasında da Bayülken, sorunların dostluk havası içerisinde hallolması için yardımcı olacağını ifade etmiştir (13 Temmuz 1972).²⁵⁶

Nitekim Batı Trakya Türklerinin eğitiminde aksaklıklara sebep olan, Türkiye’de eğitim görmüş formasyonlu öğretmenlerin işten çıkarılmaları,²⁵⁷ azınlık okullarına dağıtılması gereken kitapların dağıtılmaması²⁵⁸ gibi uygulamalar Cunta yönetiminin son günlerine kadar devam etmiştir.

Türkiye’nin siyasi gündeminde de tartışılan Batı Trakya Türklerinin sorunlarına dair Dışışleri Bakanı Haluk Bayülken’in Nisan 1973’te yaptığı konuşma ise dikkat çekicidir. Bir yazılı soru önergesi üzerine verdiği cevapta Batı Trakya Türklerinin eğitim sorunlarına da değinen Bayülken, Batı Trakya’da Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde birden fazla azınlık okulu bulunduğunu ve eğitimlerini Türkiye’de yapmış olan 140 kadar öğretmenin bu okullarda görev yaptığını ve henüz ataması yapılmayan formasyonlu öğretmenlerin göreve başlaması için de gerekli girişimlerde bulunulduğunu; ayrıca azınlık okullarında çalışan formasyonsuz öğretmenlerin de kifayetsiz addedilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığını ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Bayülken, Batı Trakya’da Gümülcine ve Şahin kasabasında olmak üzere yalnızca iki medresenin bulunduğunu dolayısıyla medrese eğitiminin yaygın olmadığını, Lozan’dan sonra Batı Trakya azınlık eğitiminin önemli derecede gelişme gösterdiğini, Batı Trakya’da bulunan 16 bin kadar öğrencinin yüzde 69’unun yeni alfabe ile eğitim gördüğünü belirtmiştir. 1109/1972 sayılı yasa ile “Türk ilkokulu” yerine “Azınlık ilkokulu” ifadesinin kullanılmasına da değinen Bayülken, bu meselenin oluşmasında hiç şüphesiz Türkiye ile Yunanistan arasındaki Kıbrıs meselesinde meydana gelen gerginliğin etkili olduğunu sözlerine eklemiştir. Eğitim sorunu ile ilgili son olarak Bayülken, Batı Trakya azınlık okullarında görev yapan öğretmenlerin Yunan öğretmenlerin kontrolü altında olmadığını yalnızca bütün öğretmenlerin Yunan müfettişlerinin denetiminde bulunduklarını ayrıca yapılan baskılardan

²⁵⁶ Dışışleri Bakanlığı Belleteni, Mart-Ağustos 1972, Sayı: 90, s. 5-21.

²⁵⁷ “B. Trakya Türkleri Kanuni Hak İstiyor”, **Akşam**, 25 Mart 1973.

²⁵⁸ Selahattin Yıldız, “Okullar Açılırken”, **Batı Trakya**, Cilt: 7, Sayı: 77, 15 Eylül 1973, s. 3-4.

haberdar olduklarını ve bu durumla birlikte 1109/1972 sayılı yasa ile ortaokul giriş imtihanları sorununun da takip edildiğini ifade etmiştir.²⁵⁹

Dönemin siyasi konjonktürü göz önünde bulundurulduğunda Bayülken'in bu konuşması kendisinin de ifade ettiği gibi Kıbrıs Meselesinden dolayı Batı Trakya sorununu derinleştirip Türkiye ile Yunanistan ilişkilerini daha fazla olumsuz bir havaya büründürmemek hassasiyeti olarak değerlendirilebiliriz.

2.2. Dini Alanda Yaşanan Sorunlar

2.2.1. Cemaat İdare Heyeti ve Müftülüklerin Batı Trakya Türkleri Üzerindeki Rolü

Batı Trakyalı Müslüman Türkler, Osmanlı İmparatorluğu zamanında 1912 yılı Balkan Savaşlarına kadar vilayetlerde Cemâat-i İslâmiyeler ile yönetilmiştir. Bölgenin Osmanlı hakimiyetinden çıkmasının ardından Yunanistan'la yapılan 1913 yılı Atina Anlaşması ile cemaatlerin tüzel kişilikleri tanınmış, Cemâat-i İslâmiyeler'in, Müslüman mallarının yönetiminde söz sahibi olacağı kabul edilmiştir. Daha sonra 1920 yılı Yunan Sevr'inin 8. maddesi ve 1923 yılı Lozan Anlaşması'nın 40. maddesi ile Yunanistan'daki Müslüman azınlığa ait her türlü dinsel ve sosyal hayır kurumlarını -masrafları kendisine ait olmak üzere- açma, okullarını yaptırma ve bu kurumları yönetme ve denetleme yetkisinin Cemâat-i İslâmiyelere ait olduğu kabul edilmiştir.²⁶⁰

Batı Trakyalı Türklerin Cemaat yönetim usullerini belirleyen en önemli yasa ise 1920 yılında Yunan meclisinin kabul ettiği 2345 sayılı "Müftüler ve Başmüftü İntihabıyla İslam Cemaatlerine Ait Varidat-ı Evkafın Sureti İdaresine Mûteallik Kanun" dur. Bu kanuna göre azınlığın örgütlenmesi "Cemaat İdare Heyetleri, Başmüftü ve Müftülükler" aracılığıyla yapılacaktır.²⁶¹

Yasanın ilk beş maddesi Başmüftünün görev ve yetkileri ile atama usulünü içermektedir. Buna göre, Başmüftünün ilk görevi devlet içerisindeki müftüleri denetlemektir. Başmüftünün ataması usulünde ise öncelikle Yunanistan'da görev yapan ve memuriyetleri devletçe onaylanmış müftüler kendi aralarından üç aday belirler, daha sonra bu üç aday Mezhepler Bakanlığına sunulur, bakanlığın onayladığı kişi de Kral İradesi ile Başmüftü olarak atanır.²⁶² Ancak sözü edilen Başmüftü hiçbir zaman atanmamıştır.²⁶³

²⁵⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 3. Dönem 4. Toplantı, 96. Birleşim, 16.04.1973, Cilt: 36, s. 673.

²⁶⁰ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...*, s. 97.

²⁶¹ Hayrullah, *a.g.e.*, s. 81.

²⁶² A. Nükhet Adıyeke, "Yunanistan Sınırları İçinde Bir Azınlık Örgütlenmesi Cemaat-ı İslamiyeler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, Cilt: 1, Sayı: 2, 1992, s. 269-270. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cttd/issue/25523/269211>

²⁶³ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...*, s. 99.

Yasanın onuncu maddesinde de Müftülerin görev ve yetkileri; şariat hükümlerini uygulamak, dini konularda görüş bildirmek, öğretim ve din görevlilerini denetlemek, Cemaat İdare Heyetlerinin evkaf gelirlerini kontrol etmek, fetva vermek, Yunanistan uyruklu veya yabancı uyruklu Müslümanlar arasında evlenme, boşanma, velayet ve vesayet konuları ile ilgilenmek, camilere ait vakıfları yöneten komisyona başkanlık yapmak, miras konularında çıkabilecek uyuşmazlıklarda “Kadı” sıfatıyla mahkeme kurmak ve yargılamak şeklinde açıklanmıştır.²⁶⁴

Yasanın 12. maddesi ise Cemaat İdare Heyetleri ile ilgilidir. Maddenin birinci fıkrasında Müslüman Cemaatlerinin oluşturulmasına dair özel bir kanun çıkarılıncaya kadar, cemaat mülklerinin Cemaat İdare Heyetleri tarafından yürütüleceği, dördüncü fıkrasında ise cemaatlere ait kentlerdeki ilkokulların yönetiminin de yine bu kurum tarafından yapılacağı öngörülmüştür. Cemaat İdare Heyetlerini denetlemek üzere de müftüler görevlendirilmiştir. Ancak 12. madde, 16 Haziran ve 28 Eylül 1949 tarihinde çıkarılan iki Kral İradesi ile uygulanmaya başlanmıştır.²⁶⁵

16 Haziran 1949 tarihli Kral İradesinin 7. maddesinde geçen;

“Yönetim Kurulları, şehirlerde okul vesaireye ait bütün servetleri yönetir ve onları görüp gözetirler. Ayrı vakıf komisyonları yoksa cami, medrese ve öteki dini kuruluşlara ait servetleri de yönetir ve görüp gözeterek bunlardaki görevlilerin maaşlarını verirler. Bunun gibi, Yönetim Kurulları, özel okul komisyonlarınca yönetilen mahalle özel okullarıyla medreselerden gayri, hükümleri çevresindeki Müslüman okullarını yönetirler ve bunlarda görev alacak kimselerin atanmalarını yapar, görevlerine son verebilirler”²⁶⁶

ifadesinden anlaşıldığı üzere kentlerdeki okulların ve mütevellisi olmayan vakıfların yönetimi Cemaat İdare Heyetlerine bırakılmıştır.²⁶⁷

Görüldüğü üzere Cemaat İdare Heyetleri ve Müftülükler Batı Trakya Türklerinin yönetiminde oldukça önemli kurumlardır. Türkiye’deki Müftülük makamından oldukça farklı olan Batı Trakya’daki Müftülük makamı bir nevi Osmanlı Devleti’ndeki Kadı’nın görevlerini üstlenmiştir. Batı Trakya’daki Müftülük makamı buradaki Müslüman Türklerin manevi, kültürel, toplumsal, siyasi, hukuki, idari lideri ve rehberi konumundadır. Bu sebeptendir ki Batı Trakya’da Türk toplumunun gelişmesini istemeyen ve Batı Trakya topraklarını ülkesine katmak isteyen Yunanistan,

²⁶⁴ Tuğba Eray Biber, “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya’da Müftülük Meselesi”, **Balkanlarda İslam Medeniyeti Beşinci Uluslararası Kongresi Tebliğleri Mayıs 2015 Saraybosna**, ed. Halit Eren, İstanbul, 2018, s. 402.

²⁶⁵ Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde...**, s. 97-98.

²⁶⁶ “2345/1920 Sayılı Kanun, Müftülük ve Başmüftü Seçimiyle İslam Cemaatlerine Ait Evkaf Varidatının İdare Şekline Dair”, **Batı Trakya’nın Sesi**, Aralık-Şubat 1988-1989, Sayı: 7-8, s. 51.

²⁶⁷ Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde...**, s. 98.

anlaşmalarla Müftülere ve Cemaat İdare Heyetlerine verilen yönetim haklarını zaman içerisinde ihlal ederek bu kurumların fonksiyonlarını azaltmaya çalışmıştır.²⁶⁸

2.2.2. Cunta Yönetiminde Cemaat İdare Heyetleri ve Müftülükler Sorunu

Batı Trakya Türklerine dini liderlerini ve Cemaat İdare Heyetlerini belirleme hakkı tanıyan 2345/1920 sayılı yasa Cunta yönetimi tarafından ihlal edilmiştir. Cunta yönetimi yasa gereği seçimle belirlenmesi gereken mezkûr kurumlara, kendi siyasetine ve düşünce yapısına uygun kişileri atamıştır.²⁶⁹ Örneğin İskeçe Müslüman Cemaati Başkanı Muzaffer Salih, Cunta yönetimi tarafından azledilmiş yerine Şevket Hamdi isimli şahıs atanmıştır.²⁷⁰

Lozan Anlaşması ile de dini özgürlükleri güvence altına alınan Batı Trakya Türklerinin bu haklarının Cunta yönetimi tarafından kısıtlanması, dini vecibelerini uygun şekilde yapmalarının engellenmesi ve müftülükler Cunta'nın kendi seçtiği kişileri ataması Batı Trakya Türkleri tarafından tepki ile karşılanmış, azınlık arasında huzursuzluk yaratmıştır.²⁷¹

Cunta'nın iktidarı ele geçirdiği ilk yıl içinde Ankara'ya gelen bir habere göre de Gümülcine, İskeçe ve Dimetoka'daki Türk Cemaat İdare Heyetleri Yunan Hükümetinin emriyle değiştirilmiş, Dedeoğlu'daki Türk Cemaat İdare heyeti ise kapatılarak yeniden kurulmasına izin verilmemiştir.²⁷² Yunanistan'ın Lozan hükümlerine uygun olarak seçimle iş başına gelen Cemaat İdare Heyetlerini azlederek kendi belirlediği kişileri ataması dönemin Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Oktay İşçen tarafından "en vahim hareketlerden biri" şeklinde yorumlanmış ve konunun Türk makamlarınca takip edildiği ifade edilmiştir.²⁷³

Cunta yönetimi idareyi ele almasının ardından yayınladığı 65/1967 sayılı genelge ile cemaat heyetlerinin adını "Müslüman Emlakini Tedvire Memur Heyet" olarak değiştirmiştir. Yine bu kararname de Dedeoğlu'da müftülük makamı bulunmadığı gerekçesi ile buradaki Cemaat İdare Heyetinin kaldırıldığını ifade etmiştir. Ayrıca bu kararname ile İskeçe ve Gümülcine'deki heyetlerin üye sayısı 12'den 7'ye, Dimetoka'daki heyetin sayısı 7'den 5'e düşürülmüştür.²⁷⁴ Bu kararname basit

²⁶⁸ Turgay Cin, **Yunanistan'daki Müslüman Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü (Başmüftülük ve Müftülükler Sorunu)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 237-241.

²⁶⁹ Umut Dere, "Batı Trakya Türklerinin Cunta İdaresi Yıllarında Yaşadığı Sorunlar (1967-1974)", **Dr. Sadık Ahmet**, (ed. Nilüfer Erdem), YTB Yayınları, Ankara, 2021, s. 115.

²⁷⁰ "Ksanthi Müslüman Cemaatinde Değişiklik", **Akan**, 10 Ekim 1967.

²⁷¹ "Batı Trakya'daki Türklere Yapılan Baskılar", **Batı Trakya**, Sayı: 1, Mayıs 1967, s. 13.

²⁷² **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Ekim 1967, Sayı: 37, s. 27.

²⁷³ "Yunanistan'dan Cevap Bekliyoruz", **Dünya**, 1 Kasım 1967.

²⁷⁴ Hayrullah, **a.g.e.**, s. 87.

bir isim değışikliğı olmayıp Cemaat İdare Heyetlerinin Batı Trakya Türkleri üzerindeki kültürel ve sosyal işlevlerini kısıtlamış, yalnızca vakıf mallarını yönetme hakkı vermiştir.²⁷⁵

Cemaat heyetlerinin sayısının azaltılması ve “seçilmiş” heyet görevlilerinin yerine “atanmış” heyet görevlilerinin getirilmesi Batı Trakyalı Türkler tarafından tepki ile karşılanmıştır.²⁷⁶ Batı Trakyalı Türkler atama usulü ile göreve getirilen bu kimselerin değıştirilip yerlerine halkın istediğı ehliyetli kimselerin yine seçim usulüyle göreve gelmelerini istediklerini sıklıkla dile getirmişlerdir.²⁷⁷ Diğer taraftan Batı Trakya’da Müslüman Türk azınlığını, İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili konularda aydınlatmak, din, adet, örf ve gelenekler konusunda eksikliklerini gidererek geri kalmalarını önlemek amacıyla “seçilmiş müftülerle” yazılı, sözlü ve benzeri faaliyetlerde bulunmak üzere Gümölcine’nin son seçilmiş Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa²⁷⁸ tarafından 1 Ocak 1970’de “Batı Trakya Türk Azınlığı Vaaz ve İrşaad Heyeti” kurularak bir direnç merkezi oluşturulmaya çalışılmıştır.²⁷⁹

2.2.3. Dini Alanda Uygulanan Diğer Baskılar

Cunta yönetimi zamanında Batı Trakya Türklerinin dini alanda yaşadığı baskılardan biri de Hristiyanlık propagandasıdır. Müslümanlığı yok etme iddiasında olan Yunan makamları bu maksatla Türk evlerine “Müslümanlığa hakaret içerikli” broşürler dağıtmış ve Hristiyanlığı aşılamaaya çalışmıştır.²⁸⁰ Türk kadınlarının örtülü gezmesine de mâni olmaya çalışan Yunan makamları İskeçe’nin Yayla nahiyesinde yaptıkları bir toplantıda Türk kadınlarının artık manto, çarşaf, ferace gibi örtüleri katiyen kullanmayacağına ve açık gezeceklerine dair bir emir vermişlerdir. Ancak

²⁷⁵ Baş, a.g.e., s. 81.

²⁷⁶ Galip, a.g.e., s. 45-46.

²⁷⁷ “B. Trakya Türkleri Cemaat Seçimi İstiyor”, **Cumhuriyet**, 24 Temmuz 1970. Halkın seçtiğı ehliyetli kimselerin göreve gelmesini isteyen Türk azınlığı aynı zamanda Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde belediyelere azınlık üyesi olarak seçilen kimselerin de atama usulüyle değil yeniden seçimle göreve gelmelerini talep etmişlerdir. Bu husustaki isteklerinin de gerekçesini, İskeçe Belediyesine üye olarak atanmış olan Mümin Sportmen isimli Türk’ün İskeçe meydanında bulunan Osmanlı zamanından kalma tarihi Hacı Emin Ağa Vakfı saatinin yıkılması için oy vermesi ve büyük çaba göstermesi olarak belirtmişler ve atama ile getirilen kişilerin Batı Trakya Türkleri menfaatine çalışmadığı gerekçesi ile değıştirilmesini istemişlerdir. “Batı Trakya Türkleri Cemaat Seçimi İstiyor”, **Batı Trakya**, Cilt: 4, Sayı: 42, Ekim 1970, s. 20.

²⁷⁸ Gümölcine’nin onuncu Müftüsü olan Hafız Hüseyin Mustafa, 1948 yılında kendisinden önceki Müftünün vefat etmesi üzerine Cemaat Başkanı’nın düzenlediğı toplantı da Cemaat üyeleri, Milletvekilleri ve Müderrisler tarafından Müftü olarak seçilmiştir. Hafız Hüseyin Mustafa’dan sonra Müftülük makamına Yunan idarecileri tarafından atanan kişilerin gelmesi azınlık arasında “seçilmiş”, “atanmış” problemini doğurmuştur. 1985 yılında vefat eden Gümölcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa, zamanla Batı Trakya Türklerinin sosyo-politik önderi ve birlik simgesi haline gelmiştir. Recep Paçaman, **Yunan İdaresinde Gümölcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011, s. 46.-51.

²⁷⁹ Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneğı, **Tarihe Bir Not**, (der. Necmettin Hüseyin), İstanbul, 2004, s. 26.

²⁸⁰ “Batı Trakya Türklerine Baskı Arttırıldı”, **Babıalide Sabah**, 25 Haziran 1967.

bölgenin ileri gelenlerinden müderris Hacı Kurak Hüseyin'in durumu Gümülcine'de bulunan İttihad-ı İslam Cemiyetine bildirmesi üzerine harekete geçilmiş ve karar durdurulmuştur.²⁸¹

Cunta yönetiminin İçişleri Bakanı Pattakos'un "hususî gizli emri" ile İskeçe, Dedeâğaç ve Gümülcine'deki 68 hatip ve vaizin "şuurlu Müslüman" oldukları gerekçesi ile vazifelerine son verilmesi, Dimetoka'da Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılan "Cami-i Kebir" camisinin tüm şikayetlere rağmen ardiye olarak kullanılması Batı Trakyalı Türklerin dini alanda yaşadıkları baskıların başka örnekleridir.²⁸²

Baskılar nedeniyle Gümülcine ve İskeçe'den Türkiye'ye iltica eden "Şükrü, Zehra, Sabiha, Necmi, Zeliha, Nurcan, Gülten ve Gülhan" isimli sekiz kişinin ifadesinden ise Yunan makamlarının kendilerini din değiştirmeye zorladıkları öğrenilmiştir.²⁸³ Yine Yunan makamları tarafından ücretsiz dağıtılan "Tanrı Nedir?" isimli kitapla Hristiyanlık aşılacak istenmiş, Müslüman azınlığın bu kitabı okuması yönünde yoğun baskılar yapılmıştır.²⁸⁴

Hristiyanlık propagandası ile ilgili çıkan haberlere yönelik dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken'in açıklaması ise şöyledir:

"Batı Trakya'daki soydaşlarımızın Hristiyanlık propagandasına maruz tutulduğu yolunda basında çıkan haberler hakkında da şimdiye kadar yapılan araştırmalar, ileri sürüldüğü gibi bir propagandanın mevcudiyetine ve hele soydaşlarımızın bu konuda tazyik altında bulunduğuna delalet edecek bir cihetin mevzu bahis olmadığını, dolayısıyla bu haberin de mübalağalı olduğunu göstermiştir. Bazı soydaşlarımızın evlerine gönderildiği söylenen "Tanrı Nedir?" adlı kitabın kendine özgü bir tarikatça (Yehova Şahitleri) çıkarılan ve yurdumuza da girişi yasaklanmış bir broşür olduğu anlaşılmıştır."²⁸⁵

Haluk Bayülken'in konu ile ilgili yaptığı açıklamaya bakıldığında, Türkiye ve Yunanistan arasında oluşabilecek gerginliği göz önünde bulundurarak iki ülke ilişkilerinin olumsuz etkilenmemesi açısından itidalli davrandığı düşünülebilir.

Dini alanda yapılan baskılara bir başka örnek ise tutuklanan gazeteci Selahattin Galip lehine mahkemede tanıklık yapan Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa'nın, Yunan makamlarınca "yalancı şahitlik" yaptığı gerekçesi ile mahkemeye verilmesi olayıdır. Bu mahkeme olayı, Yunan makamlarının önceden Arapça eğitimden taraftar oldukları ve siyasete karışmadıkları için kendilerinden sandıkları Batı Trakyalı din adamlarının, son zamanlarda artan baskılar karşısında

²⁸¹ "Batı Trakya'da Türk Kadınları Açık Gezmeğe Zorlanıyor", **Batı Trakya**, Mayıs 1968, Cilt: 2, Sayı: 13, s. 34.

²⁸² "170 bin Batı Trakya Türk'üne Rumlar Hayat Hakkı Tanımıyor", **Bugün**, 30 Haziran 1967.

²⁸³ "Yunanlılar, 8 Soydaşımızı Din Değiştirmeye Zorlamış", **Cumhuriyet**, 21 Nisan 1970.

²⁸⁴ "Batı Trakya'da Türklere Hristiyanlık Propagandası Yapılıyor", **Milliyet**, 10 Şubat 1973; "Batı Trakya Türklerine Baskı Yapılıyor", **Bugün**, 10 Şubat 1973.

²⁸⁵ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Nisan 1973, Sayı: 95, s. 74.

tepki göstermeye başlamaları üzerine uygulanmış bir sindirme politikası olduğu şeklinde yorumlanmıştır.²⁸⁶

2.2.4. İskeçe Tabakhane Camii'nin Yıkılması Olayı

İskeçe Belediye Meclisi, İskeçe kentinin Tabakhane mahallesinde 1939'da çizilmiş bir şehir planını uygulamak üzere Cemaat vakfına ait olan Tabakhane Camisinin de bulunduğu araziye kamulaştırarak yerine yeşil saha yaptırılmasına karar vermiş ve bu kararı onaylanmak üzere İskeçe Valiliğine sunmuştur. Cuma ve Cumartesi günleri İskeçe pazarına gelen 400-500 kişilik bir cemaati çatısı altında toplayan ve bir Merkez Camii niteliği taşıyan Tabakhane Camisi'nin yıktırılacak olması Batı Trakya Türklerini huzursuz etmiştir. İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Efendi de bu huzursuzluğu dile getirmek için 21 Aralık 1972'de Kral Naibi ve Başbakan, Başbakan Yardımcıları, Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanı, İçişleri Bakanı Doğu Makedonya ve Trakya Genel Valisine şu protesto telgrafını çekmiştir:

Şehir planının uygulanmasına kesinlikle engel oluşturmayan İskeçe'nin Tabakhane-Samakof mahallesindeki tarihsel büyük camiimizin yıktırılması için yerel makamlarca alınan kararı, İskeçe ili Müslümanlarının dini lideri olarak şiddetle protesto ederim.

Yukarıdaki uygulamaların maksatlı ve doğrudan doğruya bağnazlıktan kaynaklandığına inanıyoruz. Milli Hükümetin adil icraat politikasına güvenimiz dolayısıyla himayetlerinizi bekliyorum.²⁸⁷

Ancak Atina'ya çekilen bu telgraf birtakım bahanelerle postanede kalmış, ilgili makamlara gönderilmemiştir. 22 Aralık 1972 yılının cuma günü ise Tabakhane Camiinde Cuma namazı kılmakta olan Türklerin üzerine buldozerler sürülmüş ve Tabakhane Camii birkaç saat içerisinde yıkılmıştır.²⁸⁸

Türkiye Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Genel Müdürlüğü, Batı Trakya'da ani bir kararla yıkılan Tabakhane Camii olayından haberdar olunca, Atina Büyükelçisi aracılığıyla istimlak kararından duyulan büyük üzüntüyü Yunan Hükümetine bildirmiş, bu olayın gerek Batı Trakya'daki Müslüman azınlık üzerinde; gerekse Türkiye'deki Müslümanlar üzerinde dini hisleri rencide edici olay olarak tanımlanacağını belirterek mümkün olan en kısa sürede bu olayın ortaya çıkardığı olumsuz durumun telafisini Yunan Hükümeti'nden talep etmiştir. Yunan Hükümeti ise cevaben, Tabakhane Camii istimlakinin İskeçe'de yeni yapılmakta olan turistik tesisler dolayısıyla uygulandığını, bu tür istimlaklerin diğer ülkelerde de zaman zaman yapıldığını, 1939'da hazırlanmış olan bu planın o vakitler yeterli para olmadığı için uygulanmadığını, Cami İmamının yıkımdan telefonla haberdar edildiğini, cami içerisindeki eşyaların İmam'a teslim edildiğini ve istimlak

²⁸⁶ "Mahkemeye Verilen Gümülcine Müftüsü Mustafa Efendi Beraat Etti", **Batı Trakya**, 15 Aralık 1973, Cilt: 7, Sayı: 80, s. 18.

²⁸⁷ Galip, **a.g.e.**, s. 117-118.

²⁸⁸ "Batı Trakya'da Namaz Kılan Türklerin Üzerine Buldozer Sürüldü", **Milliyet**, 20 Ocak 1973.

bedelinin bankaya yatırıldığını belirterek Yunan Hükümeti'nin istimlak edilen cami yerine istimlak sahasına girmeyen bir arazide yeni bir cami inşası için gerekli izni vereceğini ifade etmiştir.²⁸⁹

2.3. Türk Kimliği Reddi ve Bu Doğrultuda Yapılan Baskılar

Cunta yönetiminin idareyi ele aldığı 1967 yılına kadar Batı Trakya'da "Türk" varlığı Yunan resmi makamlarınca birtakım anlaşmalarla tanınmıştır. Lozan Anlaşması'nın tamamlayıcı parçası olan 30 Ocak 1923 tarihli Türk-Rum Mübadelesine İlişkin Protokol, 1951 yılında imzalanan Türk-Yunan Kültür Anlaşması ve 1954 yılında imzalan Mareşal Papagos Kanunu bu anlaşmalara birer örnektir. Yunan Hükümetleri bahsi geçen anlaşmalarda Batı Trakya'daki azınlıktan "Türk" azınlık olarak bahsederek onların "Türk" kimliğini bir nevi kabul etmiştir. Ancak Cunta yönetimi Batı Trakya'daki azınlığı "Müslüman" azınlık olarak nitelendirerek onların milli kimliğini unutturmaya yönelik politikalar takip etmiştir.²⁹⁰

Türk kimliğini inkâr politikasını ilk günlerden itibaren uygulayan Cunta yönetimi, Türklere "siz Türk ırkından değilsiniz, Osmanlılar tarafından zorla Müslüman yapıldınız" diyerek Türk kimliğini unutturmaya yönelik türlü baskılar uygulamaya başlamıştır. Bu maksatla Batı Trakya'daki Türkçe kitaplar toplatılmış, Türkçe kitap okuyanlar cezalandırılmış, Türkçe gazetelerin Batı Trakya'ya girmesi yasaklanmış, Atina'da Türk Hava Yollarına ait terminalde bulunan Türkçe broşürler dahi yakılmıştır.²⁹¹ Diğer taraftan Batı Trakya'daki Türk çocuklarının ve gençlerinin "fes" kullanmaları emredilerek "Türk" kimliği unutturulup "Müslüman" kimliği ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.²⁹²

Nitekim Cunta yönetiminin İçişleri Bakanı Pattakos'un İskeçe'nin Şahin nahiyesinde halkı zorla toplayarak yaptığı konuşmasında:

Sizler hepiniz Yunanlısınız. Barbar Osmanlıların baskısı sonucunda Müslüman dinini kabullenmiş olan kişilerin torunlarısınız. Şimdi hepiniz aslinize geri döneceksiniz. Sizleri Yunanlı yapmak için ne yapmak mümkünse onu yapacağız. Bize itaat etmeyip de Türklük ruhu içerisinde bulunanlar bu bölgeyi bırakıp gitmelidir. İşte Türkiye!

ifadelerini kullanması Cunta yönetiminin Batı Trakya Türklerine karşı uyguladığı politikaların en somut göstergesi niteliğindedir.²⁹³

²⁸⁹ Dışişleri Bakanlığı Belleteni, Ocak 1973, Sayı: 92, s. 38-39.

²⁹⁰ İlker Alp, "Batı Trakya Türkleri", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 33, Kasım 1995, s. 637-638.

²⁹¹ "Yunanlılar Türklere İşkence Yapıyorlar", Babıalide Sabah, 14 Haziran 1967.

²⁹² "Batı Trakya'daki Türklere Fes Giymeleri Emredildi", Cumhuriyet, 12 Kasım 1967.

²⁹³ Alp, a.g.m., s. 638.

Pattakos yine İskeçe’de bulunduğu bu zamanda bir Türk ilkokuluna uğrayarak bir Türk öğrenciye, “Siz irken nesiniz?” sorusunu yöneltmiş, öğrencinin “Biz Yunan vatandaşı olup irken Türk’üz” cevabı üzerine bütün öğrenciler şiddete maruz kalmıştır. Pattakos aynı soruyu bölgedeki yaşlı bir Türk köylüsüne de yöneltmiş, “Sayın Bakan! Bizler barbarız, fakat sizler, bizlerden her yönden çok daha barbarsınız” cevabını almıştır. Yine İskeçe’de Türk azınlık Vali’den tütün ekimi kısıtlamasını kaldırmasını talep etmiş, Vali, “Siz Türk değilsiniz, dinen Müslüman olmanız da şüphelidir. Geçim şartlarınızı istikrarlı duruma getirmek için, her biriniz ‘domuz’ yetiştiriniz, çünkü domuz hayvancılıkta oldukça karlı bir konudur”²⁹⁴ cevabını vererek Batı Trakya’da hem Türk varlığını hem Müslüman varlığını yok saymış ve hassasiyetlerini rencide etmiştir.

Baskılara rağmen Türk kimliklerini her fırsatta dile getiren Batı Trakya Türkleri, Türkiye’nin Atina Büyükelçisi İlter Türkmen’in Batı Trakya’yı ziyareti sırasında “yaşa, var ol” tezahüratları eşliğinde “Türkiye bizi unutmasın, Biz Türk’üz” sloganları atmışlardır. Ancak “Biz Türk’üz” sloganları Yunan makamları tarafından hoş karşılanmamış, Türkmen’in ziyareti sonrası sloganların atıldığı Şahin, Memkova, Ilıca ve diğer köylerde halk köy jandarmaları tarafından karakollara götürülüp işkencelere maruz bırakılmıştır.²⁹⁵

Yunanistan resmi makamlarının reddetmek istediği Batı Trakya’da Türk varlığı, “Ellinikos Vorras” isimli Türk karşıtı bir Yunan gazetesinde alenen dile getirilmiştir. Gazete haberi şöyledir:

Şu günlerde İskeçe’den inanılmayacak çıldırtıcı haberler gelmektedir. İskeçe Türk Birliği! adında bir futbol takımı, Samsun Demir Spor takımıyla karşılaşmış ve 3 – 1 mağlup olmuş deniliyor. Ancak, var olan bir şey karşılaşma yapar ve mağlup olur. Ama, İskeçe’de nereden nereye ‘Türk Birliği’ adında bir futbol takımı varmış ki? İskeçe’de yalnız Hristiyan Yunanlılarla Müslüman dininden Yunanlı Pomaklar ve de aynı dinden Çingeneler bulunmaktadır. Türk bulunmadığı gibi, bir tek dahi olmasına imkân yoktur. Nitekim, Kostandinopolis (İstanbul), İmvros (Gökçeada) ve Tenedos (Bozcaada)’da da ‘Yunan Birliği’ adında Yunan futbol takımı olmadığı gibi, İskeçe’de de ‘Türk Birliği’ yoktur. Eğer yanlışlıkla böyle küstah ve yasadışı bir birlik kurulmuşsa, derhal dağıtılmalıdır. İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları ne yapıyorlar? Şayet kompleks hastasıysalar, işlerin hallini Makedon ve Traklara bıraksınlar. Makedonya ve Trakya, burada, adında Türk sözcüğü geçen dernekler kurulmasına izin verecek özerk Kerkira (Korfu) adası değildir. Bir bu eksikti!²⁹⁶

Ellinikos Vorras gazetesinin bu haberini yorumlayan Batı Trakyalı Gazeteci Salahaddin Galip;

Batı Trakya Türkleri en azından, aslını ve neslini bilmemekle beraber, Ellinikos Vorras gazetesinde o kasıtlı yazıyı çiziktiren yazarın Yunanlı olduğu kadar, Türk’türler. Ve onları hiçbir güç Türklüklerinden koparıp parçalayamayacaktır. Yıllardan beri olduğu gibi, bundan böyle de bu konuda girişilecek bütün gayretler verimsiz kalmağa mahkumdurlar. Bu husus da böylece biline!²⁹⁷

²⁹⁴ Ahmet Kayıhan, “Lozan Andlaşması Mer’i midir, değil midir?”, **Batı Trakya**, Cilt: 3, Sayı: 34, Şubat 1970, s. 15.

²⁹⁵ Selçuk Türkoğlu, “Ziyaretin Ardından Yapılanlar”, **Batı Trakya**, Cilt: 3, Sayı: 28, Ağustos 1969, s. 8-9.

²⁹⁶ Galip, **a.g.e.**, s. 254.

²⁹⁷ **A.g.e.**, s. 255-256.

Şeklinde bir cevap vererek Batı Trakya'daki Türk varlığının savunulacağına işaret etmiştir.

2.3.1. “Türkçe” Kullanım Yasağı

Daha önce bahsi geçen Türkiye Atina Büyükelçisi İlter Türkmen'in Batı Trakya ziyareti sırasında yaşanan bir olay, Yunanların Batı Trakya'daki Türk varlığından ve Türkçe kullanımdan duydukları tahammülsüzlüğü ve Batı Trakya Türklerinin bu konuda gördükleri baskıları gösterir niteliktedir. Anlatıldığına göre, İlter Türkmen'in İskeçe yakınlarındaki Yasıören köyüne gideceği haberini alan köylüler, Yunanlar tarafından sindirildikleri için Türkmen'i nasıl karşılayacakları konusunda endişeye düşmüş, gelmesi daha mı iyi olur düşüncesine kapılmışlar. Durum böyle gelişirken köyün gençlerinden biri, “Ne duruyorsunuz kalkın bir Türkçe plak koyun pikaba” diyerek köy halkını karşılama için hazırlamaya başlamış. Ancak bu sırada köyün Yunan hekimi pikaptaki plağı alıp yere fırlatmış ve çalınmasının yasak olduğunu söylemiş. Bunun üzerine aynı genç hekim ile tartışmaya başlamış, netice de Türkçe plak yeniden koyulmuş. Ancak Türkmen'in köyü ziyaretinden sonra Türkçe plak çalan bu genç karakola götürülerek şiddete maruz kalmıştır.²⁹⁸

İlter Türkmen'in bu ziyaretinden bir süre sonra Batı Trakya'da Türkçe yasaklar başlamıştır. Evvela 7 Ocak 1970'te “Gümülcine Türk Gençler Birliği” tabelasındaki “Türk” ismi silinmiş,²⁹⁹ yalnız Yunanca olarak birliğin adının yazılı olduğu tabela kalmıştır. Daha sonra İskeçe Türk Birliğinin giriş kapısındaki Yunanca ve Türkçe levhalardan “Türk Birliği” yazılı levha önce siva ile kapatılmış birkaç gün sora ise Türkçe kısım tamamen kaldırılmıştır.³⁰⁰ Öğrenildiğine göre bu olaylardan birkaç gün önce Yunan makamları Gümülcine ve İskeçe'deki derneklerin sorumlularını çağırarak tabelalarını sökmelerini istemiştir. Birlik sorumluları ise bu emrin yazılı verilmesini talep etmiş ancak Yunan makamları emrin yazılı verilmeyeceğini ifade ettikten sonra Polis aracılığıyla birlik tabelalarındaki “Türkçe” kısımları sökmüştür.³⁰¹ Ayrıca Gümülcine ve İskeçe ile buralara bağlı köylerde bulunan binalardan ve Batı Trakya Türklerine ait her türlü kuruluşlardan da Türkçe yazılı levhaların söküldüğü haberleri gelmeye başlamıştır.³⁰² Türkçe levhaların sökülmesi olayı Türkiye'de tepki ile karşılanmış, İlter Türkmen durumu araştırmak üzere görevlendirilmiştir.³⁰³

Batı Trakya'da Türklere ait herhangi bir iz bırakmak istemeyen Yunanlar, birliklerde, okullarda ve cemaat önlerinde bulunan Türkçe yazıları sökme eyleminden sonra İskeçe'de bulunan şehir saatinin üzerindeki Türkçe kitabeyi de “üstünde eski yazılar var” gerekçesi ile parçalamıştır. Şehrin

²⁹⁸ Ahmet Selami, “Rodoplarda Elçi Böyle Karşılandı”, **Batı Trakya**, Cilt: 3, Sayı: 28, Ağustos 1969, s. 4-5.

²⁹⁹ **Tarihe Bir Not**, s. 26.

³⁰⁰ “Birlik Tabelalarında Türkçe Yazılar Kaldırıldı”, **Akın**, 30 Ocak 1970.

³⁰¹ “B. Trakya'da Türkçe Yazılar Sökülüyor”, **Milliyet**, 25 Şubat 1970.

³⁰² “Batı Trakya Türklerine Baskı”, **Cumhuriyet**, 25 Şubat 1970.

³⁰³ “Batı Trakya Türklerine Yapılan Baskıyı Protesto Ettik”, **Cumhuriyet**, 26 Şubat 1970.

göbeğinde bulunan bu tarihi saat yüzyıl kadar önce Hacı Emin Ağa tarafından yaptırılmış ve üzerine mermer bir tabela konulmuştur. Tabela üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre üzerinde ne Osmanlı'ya bir methiye ne de herhangi bir kimseye ima bulunmaktadır.³⁰⁴ Kitabe de şu ifadeler geçmektedir:

Hanedan-ı Beldeden Hacı Emin Ağayı Hak
Sahibülhayr olmağa kıldı muvaffak her zaman
İşte ezcümle bu havzı hem hem bu ala saati
Eyledi ihdas ve ilka birle Evkat-ı zaman

Öyle saat ki, durub-ı Pür tanini olmağın
Velvele endaz Enha-i Deşt-ü yabana resan
Esselahan oldu şehre sima Ehl-i kura
Okuya vaktiyle şimdengeru der saat ezan
Top ile tabl'ada hacet kalmadı şehri siyam
Vakt'iifta'u sahurı bildirir saat heman

Her dakika hayr ile banisi yadolmak seza
Bir eserdir ki, umum nef'i günden de iyan
Yakışır tarih'i cevher dense sadık doğrusu
Bi bedel bi hayr-i vakf oldu bu saat her zaman³⁰⁵

Batı Trakya Türklerince hem şehir tarihinde yeri olan hem de İslam'ın hayır müesseslerinden biri olarak görülen İskeçe saat kulesinin kitabesinin yıkılması büyük üzüntü yaratmıştır.³⁰⁶ Bu eylemler Türklerden geriye hiçbir şey bırakmak istemeyen Yunan makamlarının, Batı Trakya'da Türk varlığı hiç olmamış gibi gösterip, gelecek nesle de bu şekilde aktarımını sağlama amacıyla olduğu şeklinde görülmüştür.³⁰⁷ Türkiye Dışişleri Bakanlığı ise İskeçe şehir saatinde bulunan kitabesinin yıkılması ve öncesinde gelişen münferit olaylar sonrası Türkiye Atina Büyükelçisi aracılığıyla Yunanistan'a uyarılarda bulunmuştur.³⁰⁸

Türkçe kullanımına karşı tahammülsüzlüğü her geçen gün artan Yunan makamları, anadili Türkçe olan ve Türkçe konuşulan azınlık okullarında Türkçe konuşulmasını yasaklamıştır. Azınlık okullarında Türk öğretmenlerin çalışmasını türlü bahanelerle engelleyen Yunan makamları bu okullara Yunan öğretmenler atamıştır. Yunan öğretmenler, derslere Ortodoks duası ile başlamakta, dersleri Yunanca yapmakta ve Türkçe konuşanlara çeşitli disiplin cezaları uygulamaktaydılar.³⁰⁹

³⁰⁴ "Yunanlılar İskeçe Şehir Saatindeki Kitabeyi Parçaladılar", **Dünya**, 27 Şubat 1970.

³⁰⁵ Selçuk Türkoğlu, "Yunanlılar Kıskaçlıklarından Şimdi de Eserlerimize Saldırıyor", **Batı Trakya**, Cilt: 3, Sayı: 35, Mart 1970, s. 3.

³⁰⁶ "Saatin Kitabesi Niçin Sökülüp Kırıldı?", **Akın**, 30 Ocak 1970.

³⁰⁷ Selahattin Yıldız, "Yunanlılar Tarihi Binaları Yıkarak Batı Trakya Türklerine Türklüklerini Unutturabilecek mi", **Batı Trakya**, Cilt:4, Sayı: 39, Temmuz 1970, s. 3.

³⁰⁸ **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Şubat 1970, Sayı: 65, s. 61.

³⁰⁹ "B. Trakya'da Türkçe Konuşmak Yasak", **Bugün**, 20 Ocak 1973.

Türkçe yasak uygulamalarının biri de Batı Trakya Türklerinin Türkiye radyoları dinlemelerinin ve Türkçe plaklar çalmalarının yasaklanmasıdır.³¹⁰ Batı Trakya'daki Türklerin İzmir'deki yakınlarına gönderdikleri mektuplardan ve haberlerden öğrenildiğine göre, bir grup Yunan polisi Polianthos (Narlıköy) köyüne giderek buradaki Yunan ve Türklere ait bütün kahvehaneleri aramış ve buldukları Türkçe plak ile neşriyatları imha etmiştir. Diğer bir grup ise Arriana (Kozlukedir), Mikro Piston (Küçük Müsellim) ve Sapes (Şapçı) köylerine gelerek yalnızca Türklere ait kahvehane ve dükkanlarda arama yapmıştır. Daha sonra polisler halka ait yerlerde Türkiye radyolarının dinlenmesinin yasak olduğunu belirtmiş ve köylüden dinleyenleri ihbar etmesini istemiştir. Ayrıca Yunanistan'da radyo, televizyon, pikap ve benzeri ses cihazları yalnızca Türkler için ruhsata tabi tutulmuştur. Köy yöneticilerine yapılan tebligatla Türklerin bu konuda sürekli kontrol altında tutulması emredilmiştir. Ruhsat uygulamasına ilk olarak Magapiston köyünde başlanmıştır.³¹¹

Batı Trakya'da Türkçe radyo dinleme yasağına yönelik çıkan haberlerin mübalağalı olduğunu ifade eden Dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken, bu olaylara birkaç köyde jandarmanın sebep olduğunu bunun ise Batı Trakya'daki Türklerin maruz kaldığı genel bir uygulama olarak gösterilmesinin yanlış olduğunu belirtmiştir. Açıklamasının devamında Bayülken;

Büyük Dervent Köyünde TRT yayınlarını dinleyen ve seyreden dört Türk ailesine bundan böyle Türk yayınlarını takip etmemelerinin jandarma tarafından bildirildiği yolunda bir haber 23 Aralık 1972 tarihinde Bakanlığımıza intikal etmiştir. Ayrıca Gümölcine'nin kuzeydoğusundaki Kozlubekir, Küçükmüsellim ve Bıyıklıköy adındaki üç köydeki Türk kahvelerine giren jandarma, kahvecilerden radyolarını kaldırıp evlerine götürmelerini istemiş ve halkın kahvecilerden bu konuda izahat isteyecek olması halinde bu kaldırmanın jandarma eliyle yapılmadığını, radyoları bozulduğu için eve götürdüklerini söylemelerini kahvecilere tembih etmiştir. Kozlubekir'de bulunan karakol merkezine bağlı üç köyde Türkiye'den gelen gazetelerin, duvarlardaki bilumum Türkçe ibare ve yazıların ve Saatli Maarif takvimlerinin kahvehanelerde bulundurulmasının da jandarma tarafından yasaklandığı yine aynı tarihte öğrenilmiştir. Kozlubekir'de karakol jandarmasının davranışından ibaret olduğu anlaşılan ve basınımıza iki ay sonra intikal etmiş olan bu olaylar hakkında zamanında gerek Atina Büyükelçimiz ve gerek Ankara'da Bakanlığımız tarafından Yunanistan nezdinde teşebbüs yapılmış ve bu hareketlere sebebiyet veren mahalli makamların uyarılmaları istenmiştir.

ifadelerini kullanmıştır.³¹²

Hükümetlerin siyasi politikalarını basında çıkan haberler doğrultusunda yönlendirmediği, özellikle ülkeler arası ilişkilerini olumsuz etkileyebilecek herhangi bir konunun resmi makamlarca takip edilmesi gerektiği bilinmektedir. Bayülken'in açıklaması incelendiğinde kendisinin Türk-Yunan ilişkilerine zarar vermeyecek hassasiyette davrandığı görülmektedir.

³¹⁰ "B. Trakya'da Türklerin Türkçe Plaklar Çalması Yasaklandı", **Milliyet**, 19 Şubat 1973.

³¹¹ "Türkçe Radyo Yasak", **Bugün**, 19 Şubat 1973.

³¹² **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Nisan 1973, Sayı: 95, s. 72-73.

Bütün ikazlara rağmen baskıların devam ettiği Batı Trakya’da bu kez Gümülcine’nin Eşekçili köyü kahvesi Yunan jandarmalar tarafından basılarak Türk televizyonu izlemeleri yasaklanmış, kahvehane sahibine bundan böyle Türkiye’deki yayınları izletmemesi uyarısında bulunulmuştur.³¹³

2.3.2. Yasak Bölge Uygulaması

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından kendini komünizm tehdidi altında hisseden Yunanistan, komünist bir yönetimi benimsemiş komşusu Bulgaristan tarafından ülkeye gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı önlem almak maksadıyla 1953 yılında Batı Trakya’nın kuzey dağlık kesiminde bulunan bölgeyi “Yasak Bölge” ilan etmiş, bölgeye giriş ve çıkışları askeri denetime tabi tutmuştur. Yasak Bölge, Batı Trakya’nın 8.578 km²’lik yüzölçümünün 2.650 km²’sini kapsamaktadır.³¹⁴

Yasak bölge uygulaması Cunta Yönetimi zamanında da devam etmiş, yasak bölge içerisine alınan İskeçe’nin Şahinköy bölgesindeki Türkler Yunan jandarmalar tarafından Türklükle ilişkilerini kesmeleri için tehdit edilmiş, bölgede Türk radyolarının dinlenmesi yasaklanmış ve ihtarlara uymayanlar askeri mahkemelere sevk edilmiştir.³¹⁵ Cunta döneminde yaklaşık 30 bin Türk’ün yaşadığı bu bölgenin Yunanlar tarafından abluka altına alınmasına Türk Hükümeti tepki göstermiş, durumu kontrol etmek üzere dönemin Türkiye Atina Büyükelçisi Turan Tuluy bölgeye gönderilmiş ancak Yunan makamları Tuluy’un bölgeye girmesine izin vermemiştir.³¹⁶

Yunan jandarmasının kontrolü altında tutulan yasak bölgede yaşayan Müslümanlara, “*siz Türk değil Pomak’sınız, Hristiyan’sınız. Pomaklar Büyük İskender’in soyundandır ve güzeldirler, Türkler ise çirkindir. Siz hem güzel hem akıllısınız hem sizin dedeleriniz Hristiyan’dı, şimdi siz nasıl Müslümanız dersiniz*” diyerek baskılar yapılmıştır.³¹⁷ Cunta zamanında yasak bölge içerisine alınan Şahinler, Gerdeme, Mehrikos, Hemedli, Musacık, Derbent, Sinikova, Şahin, Ilıca, Kozluca ile Yassıören bölgelerinde yaşayan Müslümanlara mahalli Yunan Polis Komutanlıklarından izin almadan bir köyden diğerine gitmeleri -ağır hastaları dahi olsa- yasaklanmıştır.³¹⁸ Cunta Yönetimi altında yasak bölge sınırları içerisine alınan Batı Trakya Türk köylerinde baskı çemberi giderek daraltılmış, burada yaşayan Türklerin özgür dünya ile bağlantıları kesilmeye çalışılmıştır.³¹⁹

³¹³ “Batı Trakya Türklerine Türkiye Televizyonunu Seyretmek Yasaklandı”, **Batı Trakya**, Ekim 1973, Cilt: 7, Sayı: 78, s.20.

³¹⁴ Akdeniz, **a.g.e.**, s. 144-145.

³¹⁵ “Özarda: Yunanlı’lar Türklere Baskı Yapıyor”, **Milliyet**, 14 Haziran 1967.

³¹⁶ “Yunanistan’a Dün Sert Bir Nota Verdik”, **Babıalide Sabah**, 21 Haziran 1967.

³¹⁷ Yılmaz Çetiner, “Niçin Gelmek İstiyorlar”, **Milliyet**, 5 Ocak 1970; Yılmaz Çetiner, **Şu Bizim Rumeli**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1994, s.303.

³¹⁸ Ahmet Aydın, **Batı Trakya Faciasının İç Yüzü**, Akın Yayınları, İstanbul, 1971, s. 418.

³¹⁹ “Trakya’daki Türk Köyleri Kasten Askeri Bölge Oluyor”, **Milliyet**, 17 Eylül 1973.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CUNTA DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EKONOMİK VE SOSYAL ALANDA YAŞADIĞI SORUNLAR

3.1. Ekonomik Alanda Yapılan Baskılar

Batı Trakya Türklerinin yaklaşık %95'i tarım ve hayvancılıkla, %5'i ise küçük esnafılık ve işçilik ile geçimini sağlamaktadır. Bu sebeple Türk nüfusun %80'i köylerde yaşarken %20'si şehir ve kasabalarda yaşamaktadır.³²⁰ Tarımla uğraşan Türklerin çoğu tütün üretimi yapmaktadır. Dolayısıyla tütün Türkler için önemli bir geçim kaynağıdır. Tütün üretiminin yanı sıra buğday, mısır ve pamuk gibi tarım ürünleri de yetiştirilmektedir.³²¹

Batı Trakya Türkleri arasında doktorluk, mühendislik, avukatlık gibi kamu hizmetinde çalışan personel sayısı ise oldukça azdır. Yunan Hükümetlerinin uyguladığı politikalar neticesinde Batı Trakya Türklerinin yaşadığı eğitim sorunları bu alanlarda personel yetiştirilmesini zorlaştırılmıştır. Bu sebeple eğitilmiş insanlar Batı Trakya Türkleri için oldukça önem arz etmekte, bu alanlarda üniversitelerden mezun olanların gazetelerde haberleri yapılmaktadır. Örneğin İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği bölümü mezunu Hasan Urgancıoğlu ve Hasan Latif isimli ilk inşaat mühendisi Türk gençlerin serbest çalışma hayatına başlamış olmaları Akın gazetesinden duyurulmuştur.³²² Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunu Alaettin Hüseyinoğlu isimli genç ise ilk kez Yunanistan'da devlet memurluğu yapan Batı Trakyalı Türk mühendistir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu Necati Hasanoğlu ise Yunanistan Hükümetinden atama beklemekte, bu süreçte evde muayene yapmaktadır.³²³ Selanik Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olan ilk Batı Trakyalı Türk genci ise Hikmet Cemiloğlu'dur.³²⁴ Bu dönemde Batı Trakya'nın başlıca gazetecileri ise Akın gazetesi sahibi Asım Haliloğlu ile Azınlık Postası sahibi Selahattin Galip'tir.³²⁵

³²⁰ Alp, a.g.m., s.629.

³²¹ Ahmet Serdar, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 2, Aralık 2014, s. 115.

³²² "İşbaşında İkinci Yüksek Mühendisimiz", **Akın**, 1 Mart 1968.

³²³ **Akın**, 20 Şubat 1969.

³²⁴ "Yeni Doktorumuz", **Akın**, 21 Temmuz 1970.

³²⁵ "Topu Topu İki Gazeteci Vardı", **Batı Trakya**, Nisan 1973, Cilt: 6, Sayı: 72, s. 30.

3.1.1. Arazi ve Gayrimenkul Sorunu

1959 yılında dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof tarafından azınlık meseleleri ile ilgilenmek üzere “Trakya Azınlık Politikası Koordinasyon Konseyi” kurulmuştur. 1969’da konsey kapatılana kadar azınlık üzerinde birtakım kanunlar tatbik edilerek azınlığa karşı bölme, sınırlama ve ayrımcılık politikaları uygulanmıştır.³²⁶ Konseyin toprak politikası ise “*Türkler, topraklarını ne şekilde olursa olsun satın aldığımızda buradan gidecekler*” planı üzerine oluşturulmuştur. Bu plan gereği Batı Trakya’da azınlığa ait arazi ve binalar satın alınarak azınlığın bölgede varlığı zayıflatılırken, Yunan varlığı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Azınlığa karşı uygulanan bu politikalar 1967’de Cunta yönetiminin idareyi ele almasından 1974’te gidişine kadar genişletilerek uygulanmıştır. Örneğin, 1968 yılında yerel banka şube yöneticileri mesleki veya bireysel kredi başvurusu yapan Türk azınlığa türlü engeller çıkarması için ikna edilmiştir. Taksicilik, eczacılık, avcılık, bina onarımı, telefon bağlantısı vs. için izin almaya çalışan Türklere zorluklar çıkarılmıştır.³²⁷ Trakya Dimokritos Üniversitesi için Gümülcine’de azınlığa ait verimli ve sulak arazi kamulaştırılmış, azınlığın üniversitenin bahsi geçen araziye yakın bir başka Türklere ait bölgede yapılması teklifi Rodop Valiliğince reddedilmiştir.³²⁸

Cunta yönetimi ilk yıllarından itibaren ekonomik alanda da zayıflatmak istediği Türklerin elindeki arazilere el koymaya başlamıştır. Ağırlıklı olarak tarıma dayalı ekonomisi olan Batı Trakyalı Türklerin elinden arazilerini almış, sebze ve meyve bahçelerine el koymuş ayrıca dükkanlarında sattıkları malları çok düşük fiyata satmaya mecbur etmiştir.³²⁹

1966 yılında “Trakya Müslümanlarına ait arazileri, zirai yapıları, Yunan vatandaşı ve Hristiyan dinine mensup Elenlerin satın almaları için” Yunanistan Merkez Bankası ve Ziraat Bankası arasında anlaşma imzalanmıştır. Batı Trakya Türklerinin arazilerinin yasal yoldan ellerinden alınmasına olanak sağlayan bu anlaşma Cunta yönetimi zamanında da uygulanmış, 1968 yılında yine Müslüman arazilerinin Hristiyan Yunanlar tarafından alınmasını teşvik eden 120 milyon drahmilik ek ödeme anlaşması Ziraat ve Merkez Bankaları arasında imzalanmıştır.³³⁰ Bu anlaşma ile Türklerin arazilerini satın alan Yunan asıllı vatandaşlara, satın aldıkları arazi için ödedikleri paranın tamamı kredi olarak verilmiş, bu kredinin geri ödemesi iki yıl sonra başlamak üzere yıllık eşit taksitler halinde 20 yıla

³²⁶ Hristos İliadis, “Trakya Tehdit Altında” Gizli Yazışmalar Türkiye Stratejisi- Gizli Politikalar – Azınlık Grupları, (çev. Lale Alatl), Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Haziran 2021, s. 209-213.

³²⁷ A.g.e., s. 221-224.

³²⁸ Ahmet Serdar, Batı Trakya Türkleri’nin Ekonomik Durumu ve Sorunları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi ve İktisat Tarihi Bilim Dalı, Bursa, 2002, s. 32.

³²⁹ “Yunanlılar Türklere İşkence Yapıyor”, Babıalide Sabah, 14 Haziran 1967.

³³⁰ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde..., s. 120-121.

bölünmüştür. Ancak banka kredinin “kötü yolda kullanıldığını” yani Müslüman malı alma dışında bir iş için kullanıldığını tespit ederse geri alabilecektir.³³¹

Türkiye’nin siyasi gündeminde de tartışılan Batı Trakya Türklerinin sorunları Millet Meclisinde Gümüşhane Milletvekili Sabri Özcan San tarafından dile getirilmiştir. Özcan San konuşmasında, özellikle Gümülcine ve İskeçe’de Türk’ün Türk’e ve Yunan’ın Türk’e toprak satamadığını, ancak Türk’ün Yunan’a toprak satabildiğini, Türklerden toprak satın almaları için Yunanların krediler ile desteklendiğini ayrıca Yunanların Türklerden alışveriş etmelerinin yasaklandığını, Yunan memurların Türk esnaflara çeşitli bahanelerle ceza uyguladığını ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Lozan Anlaşması gereğince iki Türk köyü arasında Yunan köyü kurulamayacağını ancak Türk köylerinin aralarının Yunan köyleri ile dolu olduğunu ve bu Yunanların Türklerin arazilerine, otlaklarına, yaylaklarına zarar verdiğini belirtmiştir.³³²

Batı Trakyalı Türklerin arazilerine çeşitli sebeplerle el koyan Cunta yönetimi, baskılar sonucu göçe mecbur kalmış Batı Trakyalı Türklere Yunanistan’la hiçbir bağlarının kalmadığına dair zorla bir belge imzalatarak, göç edenlerin geride bıraktıkları arazilerine el koymuştur. Örneğin, İskeçe’nin Kızılca Mursallı köyünde bulunan 51 Türk hanesinden 35’i Türkiye’ye serbest göçmen veya kaçak olarak göç etmiş, serbest göç edenlerin 2000 dönümlük arazisine de Yunan Hükümeti tarafından el koyulmuştur.³³³

Cunta yönetiminin Batı Trakya Türklerinin arazilerine el koymak için uyguladığı yöntemlerden biri de “Memleketi 15 gün izinsiz olarak terk edenlerin mal ve mülklerini hazineye devretme” kararını almasıdır. Bu karar ile ailelerini geride bırakarak Türkiye’ye iltica edenlerin, Batı Trakya’ya geri gönderilse dahi “15 gün izinsiz gittikleri” gerekçesi ile arazilerinin bir bölümüne el koyulmuştur. Yine bu kararın ardından Batı Trakya Türkleri üzerinde baskılar arttırılarak ilticaya mecbur bırakılmaya çalışılmıştır.³³⁴ Nitekim göçler neticesinde 1950’li yıllarda %90 civarında araziye sahip olan Batı Trakyalı Türklerin elindeki arazi %55’e düşmüştür.³³⁵

1952 yılında çıkarılan 2185 sayılı yasa ile Batı Trakya’da Türklerin arazileri kamulaştırılmaya başlanmış, bu uygulamaya Cunta yönetimi zamanında da devam edilmiştir. Örneğin yalnızca Türklerin yaşadığı Küçük Doğanca köyüne ait Orman, Gölgecik ve Yüz Dönümler mevkilerinde

³³¹ Baş, a.g.e., s. 74.

³³² **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 2. Dönem, 2. Toplantı, 133. Birleşim, Cilt: 20, 5.7.1967, s. 389.

³³³ Selahattin Yıldız, “Gelecek Facia’yı Şimdiden Önlemek Mümkündür”, **Batı Trakya**, Mayıs 1968, Cilt: 2, Sayı: 13, s. 2.

³³⁴ “Yunanistan Türklerin Mallarına El Koyuyor”, **Batı Trakya**, Ağustos 1969, Cilt: 3, Sayı: 28, s. 32.

³³⁵ “Batı Trakya Türklerinin Elindeki Arazi Azalıyor”, **Cumhuriyet**, 3 Ekim 1969.

bulunan 10 bin dönümlük araziler kamulaştırılarak Yunan çiftçilere satılmıştır.³³⁶ Esasında bu kanun, sahibi tarafından işlenen arazinin 500 dönümünü, sahibi tarafından işlenmeyen arazinin 250 dönümünü arazi sahibine bırakıp, geri kalan arazileri “topraksız çiftçi ve hayvan yetiştiricilerinin” yerleştirilmesi amacıyla kamulaştırmayı öngörmektedir. Ancak yasanın uygulanma kısmında Batı Trakya Türklerinin arazileri kamulaştırılmış, topraksız çiftçi ve hayvan yetiştirici Türkler ise bu uygulamadan yararlanamamıştır.³³⁷

Geçimini topraktan sağlayan Batı Trakya Türklerinin elindeki tarlaları da mera haline getirme gerekçesi ile ellerinden alan Cunta yönetimi, Yunan köylerinin meralarını ise tarla olarak kullanmaları için Yunan köy sakinlerine parselleyip dağıtmıştır.³³⁸ Yine Elmalı, Ilıca ve Şahin bölgesindeki “*Plagine*” isimli 10 bin dönümlük arazi Yunan Orman İdaresi tarafından gasp edilmiş, tapularıyla hak iddia eden Türkler ise “*sizin dedeleriniz bu araziye para ile aldılarsa, bizde kan dökerek aldık, defolun buradan*” sözleri ile karşı karşıya kalmıştır.³³⁹

Batı Trakya’da bazı Nahiye müdürlükleri topograflara verdikleri direktifler ile bölgede yeni haritalar çizdirmeye başlamış, kamu kullanıma ait arazi olarak gösterdiği Türklerin bazı arazilerinin ise kendilerine ait olduğunu ispatlamalarını arazi sahiplerinden istemiştir. Herhangi bir sebepten ötürü belgelenemeyen arazilere ise Nahiye müdürlüğünce el koyulmuştur. Örneğin İskeçe’nin Karagözlü Nahiye Müdürlüğü, 1960 yılında tamamen Türklere ait olduğu harita ile belgelenmiş Kösehallı köyünün 25 haneye ait en verimli ve çoğu tarladan oluşan 570 dönümlük mülkünü 1970 yılında “kamu kullanımına ait arazi” olarak yeniden haritalandırmıştır.³⁴⁰ Diğer taraftan 1973 yılında Türklere miras yoluyla geçen her türlü taşınmaz malın kullanım hakkı vilayetlerdeki özel bir komisyonun iznine bırakılmış, bu yolla Türklere ait araziler devlet hazinesine mal edilmiştir.³⁴¹

Cunta yönetiminin el değiştirmesinden sonra da Batı Trakya Türklerinin tapulu arazilerine el koyulmaya devam edilmiş ve el koyulan bu araziler başta papazlar olmak üzere Yunan Hristiyan vatandaşlarına dağıtılmıştır.³⁴² Yunanların 1930’da Batı Trakya’yı Yunanlaştırmak için hazırladığı “iç iskân projesi” bu dönemlerde uygulanmaya başlanmış, Türklere ait araziler devlete ait boş araziler olarak gösterilerek ellerinden alınmıştır. Yine bu uygulamaya binaen Türklerin tarlalarına el koyan Cunta yönetimi, ilk olarak Arabacı köyündeki Türklere ait tarlaları tapuları olduğu halde iskân projesinde “devlete ait mera” olarak gözüktüğü gerekçesi ile Türklerin ellerinden almış ve Yunanlara

³³⁶ Hayrullah, **a.g.e.**, s. 181-182.

³³⁷ Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde...**, s. 122.

³³⁸ “Yunanistan’da Türklere ait Tarlalar Rumlara Dağıtılıyor”, **Tercüman**, 8 Mart 1972.

³³⁹ Ergun Göze, “Kıbrıs Yolu Batı Trakya’dan Geçer”, **Tercüman**, 22 Mayıs 1972.

³⁴⁰ Galip, **a.g.e.**, s. 140-141.

³⁴¹ **Tarihe Bir Not**, s. 27.

³⁴² “Türklerin Tapulu Arazilerine Yunanlılar El Koyuyor”, **Batı Trakya**, Kasım 1973, Cilt: 7, Sayı: 79, s. 20.

dağıtmıştır. Ayrıca tarlaları ellerinden alınan köylülerden şimdiye kadar devlet arazilerini işlettikleri için astronomik miktarda kira ücreti de istenmiştir. Arabacı köyündeki 23 ailenin 200 dönümlük tarlasına, Bekirli (Peleketi) köyündeki 25 ailenin ise 300 dönümlük tarlasına el koyan Cunta yönetimi, bu tarlaları “yoksul” Hristiyan Yunanlara dağıtmıştır.³⁴³

Cunta rejiminin kurulduğu ilk yılda gayrimenkul alım-satımında da zorluklarla karşılaşan Batı Trakya Türklerinin sorunları bir soru önergesi olarak dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil’e yöneltilmiştir. Çağlayangil soru önergesine cevabında Batı Trakya Türklerinin Cunta yönetiminden evvel de baskı altında olduğunu ancak Cunta sonrası bu baskıların Batı Trakya’da Türk varlığını tehdit edici boyuta ulaştığını ifade etmiştir. Daha sonra Yunanistan’da gayrimenkul alım-satımı için vilayetlere bağlı bir komisyondan izin alınması gerektiğini ancak bu durumun Türklerin aleyhine gelişerek Türk’ün Türk’e gayrimenkul satması veya Yunan’dan gayrimenkul almasını engellediğini buna karşılık Yunanların Türklerden gayrimenkul alımını ise kolaylaştırdığını belirtmiştir. Arazi sorununa da değinen Çağlayangil, Cunta yönetiminden sonra Türklerin arazilerini ellerinden almak için türlü gayret gösterildiğini, Lozan Anlaşması sırasında %84’ü Türklere ait olan Batı Trakya’daki arazilerin Cunta yönetiminde %40-50 civarında olduğunu tahmin ettiğini vurgulamıştır. Konuşmasının sonunda konu hakkında Yunan Hükümeti ile gerekli diplomatik çalışmaların yapıldığını ve konunun takip edildiğini ifade etmiştir.³⁴⁴

Gayrimenkul alım satım işlemlerinde Yunan noterliklerinde işlemleri görülmeyen, haksızlığa uğrayan Batı Trakyalı Türkler, haklarını korumak, alım satım yaptıklarına dair resmi bir belgeye sahip olmak için tapu işlemlerine bakmakla yükümlü olmamalarına rağmen Müftülüklere başvurmak zorunda dahi kalmışlardır.³⁴⁵

Cunta yönetiminin iktidarı sürecinde kabul edilmiş yeni Yunan Anayasasının 21. maddesinde “vatandaşa mülk hakkı tanınır ve bu hakkı devlet korumaya mecburdur” denilmesine karşın Batı Trakya Türkleri gayrimenkul alım-satımında zorluklarla karşılaşmakta, malını yalnızca Yunanlara kolaylıkla satabilmekte, mal varlığını ne cemaatlara ne de kendi çocuklarına bağışlayamamaktadır. Bu sebeple Batı Trakya Türkleri 21. madde gereği meşru haklarının kendilerine verilmesini ve ikinci sınıf vatandaş olarak görülmemelerini Yunan Hükümetinden talep etmişlerdir.³⁴⁶

Milliyet gazetesi yazarı Yılmaz Çetiner’in Batı Trakya’da Türklerle yaptığı bir röportajında, Türklerin Yunanlar gibi Yunan Devletine vergilerini ödedikleri, 24 ay askerlik yaptıkları, Yunan vatandaşlığının gerekliliklerini yerine getirdikleri, ancak buna karşılık Yunanlar tarafından

³⁴³ “Yunanlar Türklerin Tarlalarına El Koyuyor”, **Vatan**, 9 Mayıs 1974.

³⁴⁴ **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 1. Dönem, 3. Toplantı, 16. Birleşim, Cilt: 28, 13.12.1967, s. 510-511.

³⁴⁵ Serdar, **a.g.e.**, s. 58.

³⁴⁶ “Batı Trakya Türkleri Haklarını İstiyorlar”, **Dünya**, 30 Kasım 1969.

ezildikleri Türk'ün Türk'e ne ev ne arsa ne de tarla satabildiği ifade edilmektedir. Yine aynı röportajda Cunta yönetiminin diğer yönetimlere göre daha baskıcı olduğu, kiliselerde Müslüman esnaftan mal alınmaması için vaazlar verildiği, askerlerin Türklerden alışveriş yapmamaları için emirnameler çıkarıldığı, gıda malzemesi satan Türk esnaflara temizlik kontrolü bahanesiyle zorluklar yaşatıldığı, eğer bu baskılar devam ederse Türklerin malını mülkünü satıp göç edeceği ve bu durumda Batı Trakya'da Türk azınlığının “*suyu sıkılmış limona*” döneceği belirtilmektedir.³⁴⁷

Batı Trakya Türklerinin sorunlarını görmezden gelen Cunta yönetimi Batı Trakya'da yaşayanların eşit vatandaş olarak Yunanistan'ın gelişen ekonomisinin nimetlerinden yararlandığına ve bölgede yükselen hayat standardının bölge halkının ekonomik ve eğitim koşullarını olumlu yönde değiştireceğine dair açıklamalarda bulunmuştur.³⁴⁸ Benzer şekilde Yunanistan'da yayınlanmış olan “Vradini” gazetesinde Batı Trakya'da Yunan nüfusunun azalmakta olduğu Türk nüfusun ise artmakta olduğu iddia edilmiş, Batı Trakya'da Yunanların gayrimenkul ve arazi satın alma işinin hızlandırılması talep edilmiştir. Bu habere karşılık “Akın” gazetesi başyazarı Asım Haliloğlu, Batı Trakya'da Türklerin birbirlerine gayrimenkul ve arazi satamadığına değinerek, Vradini gazetesinin talebinin Batı Trakya'daki Türklere reva görülen hukuk eşitsizliğini arttıracığına vurgu yapmıştır.³⁴⁹

Türkiye'nin gündeminde olan Batı Trakya Türklerinin sorunları 1972 yılında dönemin İstanbul milletvekili İlhan Derendelioğlu tarafından dile getirilmiştir. Millet Meclisi'nde Batı Trakya Türklerinin sorunları hakkında demeç veren Derendelioğlu, Lozan Antlaşması ile Batı Trakya Türklerine sağlanan haklara değindikten sonra İstanbul'daki Rumların Türkiye'nin vatandaşlarına sunduğu her türlü haktan rahatlıkla yararlandığından Türkiye'de pek çok han, apartman, fabrika sahibi olan Rumların bulunduğu bahsetmiştir. Buna karşılık Gümülcine, İskeçe ve Dedeoğlu'da yaşayan Türklerin köylerinde her türlü ticari haklarının kısıtlandığını, gayrimenkul ve toprak alım-satımlarının yasaklandığını ifade etmiştir. Konuşmasının devamında ise geçim sıkıntısı çeken Türklerin hayatlarını devam ettirebilmek için Almanya veya Avustralya'ya işçi olarak göç ettiğini Yunan Hükümeti'nin göç etmek isteyenlere kolaylık sağladığını, ancak geri dönmek isteyenlere “vatandaşlık haklarınızı kaybettiniz” diyerek hudut kapılarını kapattığını belirtmiştir.³⁵⁰

Yine 1973 yılında DP (Demokratik Parti) Milletvekili Nuri Erdoğan Batı Trakya Türklerine baskı yapıldığına dair Dışişleri Bakanı'na soru önergesi vermiştir. Erdoğan, önergede Batı Trakya'da Türklerin gayrimenkul edinmelerine yasak konulduğu, arazilerinin ellerinden alındığı, bankalarda

³⁴⁷ Yılmaz Çetiner, “Niçin Gelmek İstiyorlar”, **Milliyet**, 7 Ocak 1970.

³⁴⁸ “Batı Trakya Türklerine Piyon Gözüyle Bakmıyoruz”, **Cumhuriyet**, 10 Nisan 1970.

³⁴⁹ “Yunan Basını Batı Trakya Türklerinin İkinci Sınıf Muamelesi Görmesini İstiyor”, **Batı Trakya**, Nisan 1970, Cilt: 3, Sayı: 36, s. 4-5.

³⁵⁰ **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 3. Dönem, 4. Toplantı, 22. Birleşim, Cilt: 30, 18.12.1972, s. 354-355.

kredi almada zorluk yaşadıkları ve Türklerin yetiştirdiği tütünlere farklı değer biçildiği yolunda çıkan haberlerin doğru olup olmadığını sorgulamıştır.³⁵¹

Bahsi geçen soru önergesine dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken cevabında;

1938 tarihinde çıkarılan bir Yunan kanunu sahil ve hudut bölgelerinde gayrimenkul alım satımını vilayetlerde kurulan bir komisyonun müsaadesine tabi tutmuştur. Batı Trakyalı soydaşlarımızın yaşadıkları İskeçe, Rodop ve Evros vilayetleri bu kanuna göre kıyı ve sınır bölgesi olarak mütalâa edildiğinden her Yunanlı gibi soydaşlarımız da gayrimenkul satın almak istediklerinde bu komisyonun müsaadesini istihsâa etmek zorunluğundadırlar. Mevzubahis kanun 1965 yılından itibaren Batı Trakya'daki Türk azınlığına karşı tefrikçi bir tarzda tatbik edilmeye başlanmıştır. Soydaşlarımızın gayrimenkul alımı için yaptığı müracaatlar bahse konu komisyonca olumsuz karşılanmaktadır. Kanunun soydaşlarımıza karşı bu şekilde tatbikatı 1964 yılında Gökçeada ve Bozcaada'da Rum sekeneye ait 2195 parça gayrimenkulün tarafımızdan istimlak edilmesi üzerine vuku bulmuştur. Bu istimlakler Yunanlılar tarafından o zaman yapılmış olan teşebbüsler üzerine durdurulmuş ve bu esnada Yunanlılar da müsaade etmişlerse de her iki adadaki istimlaklerin tamamlanması konusunda duyulan zarureti dolayısıyla tarafımızdan istimlaklere devam edilmiş olması karşısında Yunan makamları yukarıda belirtilen tatbikatı azınlığımıza karşı şiddetlendirmiştir. Hâlen Batı Trakya'daki azınlığımızın meseleleri arasında en önemlilerin birisi bu konudur. Bünye itibarıyla toprağa bağlı bir topluluk olan azınlığımızın gayrimenkul sahibi olmaması azınlığımız içinde göç eğilimine teşvik eder nitelikte görüldüğünden bakanlığımızca bu konuya büyük önem atfedilmektedir. Soydaşlarımızın karşı karşıya bulunduğu bu müşkülâtın izalesi, takdir buyurulacağı üzere, tarafımızdan da Yurdumuzdaki Rum azınlığı yönünden bazı kolaylıkların tanınmasına vabeste bulunmaktadır. Bu maksatla neler yapılabileceği hususu ilgili kuruluşlarımızla incelenmektedir.

Cümlelerine yer vermiştir. Açıklamasının devamında Bayülken, tarımla uğraşan Batı Trakya Türklerine kredi verilmediğine dair bir bilginin bakanlığa ulaşmadığına, yapılan tetkikler sonucunda sadece yeterince Yunanca bilmeyen ve resmi usullere aşina olmayan birkaç Türkün kredi taleplerinin usulen reddedildiğini, bunun üzerine gerekli ikazların yapılarak Türklerin kredilerden faydalandırıldığını belirtmiştir. Türklerin yetiştirdikleri tütünlere farklı fiyat biçildiği yönünde herhangi bir bilginin de ilgili temsilciliklere veya bakanlığa gelmediğini açıklayarak konunun takip edileceğini ifade etmiştir.³⁵²

3.1.2. Ekonomik Alanda Yaşanan Diğer Sorunlar

Batı Trakya'da Cunta Yönetiminin idaresi altında artan baskılar nedeniyle maddi sıkıntılar içinde bulunan azınlık Türklerinin Türkiye'ye göçü bu dönemde yoğunlaşmaya başlamıştır. Yunanlar tarafından ekonomik yönden yıpratılmak istenen Batı Trakya Türklerinin tarım mahsulleri özellikle tütün, Yunan tüccarlar tarafından fiyatı düşürülerek yok pahasına satın alınmaya çalışılmakta, Türk azınlık gençleri kasti olarak işsiz bırakılmaktadır. İşsizlikten ve Yunan jandarmasının baskılarından kaçan 1000 civarında Batı Trakyalı Türk ise çareyi Türkiye'ye göç

³⁵¹ "Batı Trakya'daki Türkler İçin Soru Önergesi Verildi", **Milliyet**, 27 Ocak 1973.

³⁵² **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 3. Dönem, 4. Toplantı, 96. Birleşim, Cilt: 36, 16.4.1973, s. 671-672. Soru önergesi ve cevabı için bkz. Ek 3.

etmekte bulmuştur.³⁵³ Gümölcine'den Türkiye'ye iltica eden yaşları 22 ile 23 olan İsmail, Ahmet, Salih ve Hayati isimli dört Batı Trakyalı Türk genci, okullarda türlü sebeplerle sınıfta bırakıldıklarını, eğitim hayatlarının engellendiğini, iş olarak yalnızca çok az ücretle tütün tarlalarında ve depolarında çalıştırıldıklarını ifade etmişlerdir.³⁵⁴ Nitekim Yunan makamları tarafından eziyet görüp dövülen, tarlalarında çalışamayan Türklerin küçük gruplar halinde Türkiye'ye göçü her geçen gün artmıştır.³⁵⁵

Batı Trakya'da esnafılık yaparak geçimini sağlayan Türklere de Yunanlar tarafından büyük zorluklar çıkarılmaktadır. Türk esnafın gelişimini engellemek için Yunan zabıta "temizlik kontrolü, hesap kontrolü, dükkanların açılış ve kapanış saatleri kontrolü" bahaneleriyle Türk esnafa cezalar kesmekte, esnaf aylarca süren mahkemelerde hesap vermektedir.³⁵⁶ Türklerin işyerlerine yapım ve onarım ruhsatı verilmemekte, esnaf çeşitli ağır cezalarla yıldırılmaya çalışılmaktadır. Baskılar nedeniyle sermaye birikimi yapamayan esnafın çoğu bu sebeple işyerlerini kapatmak zorunda kalmıştır.³⁵⁷ Örneğin Gümölcine'de Leblebiciler Çarşısında lokantacılık yapan Şerafettin Hüseyin isimli Türk esnafa hiç beklenilmeyen ağır para cezaları uygulanmış, Şerafettin Hüseyin uygulanan bu ağır para cezaları nedeniyle arabasını dahi satmak durumunda kalmıştır.³⁵⁸ 1923'te 14.500 büyük esnaf, 8.600 orta esnaf ve 6.500 küçük esnaf bulunan Batı Trakya'da 1971 yılında ise esnafa uygulanan yıldırma politikası neticesinde büyük esnaf kalmamış, küçük esnaf sayısı 9.600'e çıkmış, orta esnaf ise 1.460 civarında kalmıştır.³⁵⁹

Yunanistan'dan Türkiye'ye göç eden Türkler, Yunan makamları tarafından hasat zamanı kendilerine gerekli olan akaryakıtın dahi verilmediğini; bu durumdan şikâyet eden Türklerin evlerinden zorla alınarak karakollarda dövüldüğünü, esnaftan sebepsiz vergilerin alındığını, çiftçilerin ürünlerinin ve hayvanlarının maliyetinin çok altında satın alınmaya çalışıldığını ifade ederek Türk makamlarından geri gönderilmemeyi talep etmişlerdir.³⁶⁰ Bu talepler üzerine Türkiye'ye gelip yerleşmiş bulunan veya çeşitli nedenlerle göç etmiş olan, ancak Türkiye'de iş bulamayan, eğitim gördüğü alanda çalışamayan ve ikamet izni olmayan Batı Trakyalı Türkler için 1971 yılında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığınca bir kararname çıkarılmıştır.³⁶¹

³⁵³ "Yunanistan'dan Bir Ay İçinde 1000'den Fazla Türk İltica Etti", **Hürriyet**, 11 Ekim 1967.

³⁵⁴ "Sınırı Geçen 4 Soydaşımız Yunanistan'dan İltica Etti", **Hürriyet**, 17 Mart 1968.

³⁵⁵ "Yunanistan'dan Kaçan Türkler Geri Gönderiliyor", **Dünya**, 28 Mayıs 1969.

³⁵⁶ Özgüç, **a.g.e.**, s. 180.

³⁵⁷ Alp, **a.g.m.**, s. 631.

³⁵⁸ "Politik Baskılar", **Batı Trakya**, Nisan 1968, Sayı: 12, s. 31.

³⁵⁹ Alp, **a.g.m.**, s.631.

³⁶⁰ "Yunanistan'dan Kaçan Türkler", **Dünya**, 14 Ağustos 1969.

³⁶¹ "Batı Trakyalılarla İlgili Bir Kararname Neşredildi", **Batı Trakya**, Ağustos 1971, Cilt: 5, Sayı: 52, s. 20.

Türk Dışişleri Bakanlığının 3 Haziran 1971 tarih ve 520.025/618-543 sayılı yazısı üzerine Yunanistan ve Kıbrıs menşeli Türklerin ikamet ve vatandaşlık işlemleri üzerine oluşturulan beş maddelik kararname Bakanlar kurulunca 3 Temmuz 1971 tarihinde imzalanmıştır. Kararnamenin birinci ve ikinci maddesinde ikamet izni, çalışma izni ve vatandaşlık isteyen Türklerin takip edeceği usuller belirtilmiştir. Üçüncü maddesinde iltica eden Yunan ve Kıbrıs menşeli Türklerin geldikleri memleketlere geri gönderilmeyeceği, ancak iltica yolu ile gelip, geldikleri memleket tarafından iadeleri kabul edilenlerin bu hükümden yararlanamayacağı ifade edilmiştir. Dördüncü madde ise geldikleri memleketlerde vatandaşlıktan çıkarılmış olanların Türk vatandaşlığına alınma usulü belirlenmiş, beşinci madde ile de bu kararname neşri tarihinde yürürlüğe girmiştir.³⁶²

Batı Trakya'daki Türk azınlığı ekonomik olarak yıldırma isteyen Cunta bu amaçla yeni uygulamalar da başlatmıştır. Cunta tarafından Türk esnaf teşekküllerini yıldırma amacıyla ordu mensupları ve devlet memurlarının Türk esnaflardan alışveriş yapmaları yasaklanmıştır.³⁶³ Öte taraftan Batı Trakya'da ayakta kalabilen tek Türk müessesesi Naim Kardeşlere üç yıllık gelirlerini noksan gösterdikleri gerekçesi ile Gümülcine Bidayet Mahkemesince 3,5 milyon drahmi para cezası kesilmiş; ayrıca her iki kardeşe 14'er ay hapis cezası verilmiştir.³⁶⁴ Yapılan itirazlar sonrasında 6 Haziran 1973 tarihinde Trakya İstinaf Mahkemesinde tekrar görülen dava sonucunda 185/1967 sayılı kanun gereği kardeşlerden Necati Naim'in hapis cezası 8 ay, Nejat Naim'in ise hapis cezası 5 ay olarak belirlenmiş, bahsi geçen kanun gereği cezalar paraya çevrilmediğinden kardeşler Gümülcine cezaevine hapsedilmiştir.³⁶⁵

1973 yılında Ortadoğu'da meydana gelen Arap – İsrail savaşı nedeniyle ortaya çıkan petrol krizi neticesinde birçok ülkede olduğu gibi Yunanistan'da da gazyağı ve benzin bulmada sorun meydana gelmiş ve bu sorun Yunanistan'ın Batı Trakya Türkleri üzerinde uyguladığı yeni bir baskıyı ortaya çıkarmıştır. Batı Trakya'da gaz yağı almak için sıraya giren Türkler sırada saatlerce bekledikten sonra satıcılardan “size gaz yağı yok” cevabı alarak geri çevrilmiştir.³⁶⁶ Gaz yağı ve motorin bulmada zorlukla karşılaşan Türkler traktörlerini çalıştıramadıkları için tarlalarını ekmekte güçlük yaşamış, bu durum geçimini topraktan sağlayan Türkler için ciddi bir ekonomik problemi daha ortaya çıkarmıştır.³⁶⁷ Böylece Batı Trakya Türklerinin ekonomik kalkınmasını her yönden engellemeye çalışan Cunta yönetimi bir adım daha ileri giderek, traktörü olan Türklerin ellerinden traktör kullanma belgelerini almış, Türklerin gaz, benzin, mazot gibi yakıtları satın almalarının önüne yeni bir engel koymuş, ayrıca belgeleri ellerinden alınan Türkler arıza yapan traktörleri için yedek

³⁶² BCA, 30.18.1.2.268.46.9. (03.07.1971)

³⁶³ “Batı Trakya’da Asker ve Memurların Türklerden Alışveriş Etmeleri Yasaklandı”, **Milliyet**, 3 Ocak 1973.

³⁶⁴ “Batı Trakya’da Kardeş İki Türk İş Adamı daha Hapsediliyor”, **Hürriyet**, 13 Haziran 1973.

³⁶⁵ “Trakya İstinaf Mahkemesinde”, **Azınlık Postası**, 8 Haziran 1973.

³⁶⁶ “Batı Trakya’da Türklere Gaz Yağı Yok”, **Batı Trakya**, Aralık 1973, Cilt: 7, Sayı: 80, s. 13.

³⁶⁷ Osman Hüseyinoğlu, “İkiden Üçe”, **Batı Trakya**, Mayıs 1974, Cilt: 8, Sayı: 85, s. 10.

parça dahi satın alamayacak duruma getirilmiştir. Belgesiz traktör çalıştıran Türkler ise kanuni soruşturmayaya maruz bırakılmıştır.³⁶⁸

Batı Trakya Türklerinin en önemli geçim kaynağından biri olan tütün yetiştiriciliği alanında da Cunta tarafından birtakım sıkıntılar üretilmiştir. 1956 yılında yasak bölge ilan edilen bölgelerden Gümölcine ve İskeçe'ye göç eden ailelerin yoğun olarak uğraştığı tütüncülüğü artık yapamayacakları yönünde bir karar çıkarılmıştır.³⁶⁹ Her yıl yeni ekim döneminde rençberlere verilen tütün ekme ruhsatlarının yasak bölgeden gelen ailelere verilmeyeceği Yunan makamlarınca açıklanmıştır. Tütün ekmesi yasaklanan aileler dönemin Yunanistan Tarım Bakanı Matheu'ya dilekçeler sunarak eski köyleri ile ilişkilerinin kalmadığını ve yeni yerlerinde ancak tütüncülükle geçinmek üzere mal ve mülk edindiklerini bu sebeple tütün ekme izinlerinin yeniden verilmesini rica etmişlerdir.³⁷⁰

Ekonomik kaygılar nedeniyle Türkiye'ye iltica eden Türkler, Yunanların Türkleri mallarını orada bırakıp kaçmaya zorladıklarını, eskiden beş dönüm ekilmesine izin verilen tütünün 1970 yılında iki dönüm ekilmesine izin verilerek kısıtlandırıldığını, bütün geçimlerini tütün ile sağlayan Türk ailelerinin tütün ekerken ve satarken türlü sorunlarla karşılaştıklarını ve bu sebeple geçinmelerine ve yaşamalarına imkân kalmadığı için Türkiye'ye iltica etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.³⁷¹ Diğer taraftan Yunanların tütünleri üreticilerine yaklaşık 57 bin lira gelir getirirken aynı koşullarda, aynı kalitede ve aynı miktarda yetişen Batı Trakya Türklerinin tütünleri yarı fiyatında gelir getirmekte aradaki meblağ Yunan polisine, Yunan resmi makamlarına ve memurlarına verilmektedir. Tütüne uygulanan bu ücretlendirme Türklerin yetiştirdiği buğday, meyve ve sebze gibi diğer tarım ürünlerine de uygulanmıştır.³⁷²

³⁶⁸ “Batı Trakya’da Yunan Baskısı Artıyor”, **Batı Trakya**, Temmuz 1974, Cilt: 8, Sayı: 87, s. 27.

³⁶⁹ “Şehirdeki Köylülere Yapılan Baskılar”, **Batı Trakya**, Nisan 1968, Sayı: 12, s. 30.

³⁷⁰ “Tütüncülüğe Dair”, **Akın**, 19 Mart 1968.

³⁷¹ “Yunan Cuntası Türklere Ağır Baskı Yapıyor”, **Bugün**, 23 Mayıs 1970.

³⁷² Nurettin Çakan, “Batı Trakya’da Türklerin Çilesi”, **Akşam**, 11 Ağustos 1972.

3.2. Sosyal Alanda Yapılan Baskılar

3.2.1. Türkiye Gazetelerinde Batı Trakya Türklerine Baskı Yapıldığına Dair Çıkan Haberler

3.2.1.1. Cunta'nın İlk Yıllarında Azınlığa Yapılan Baskılar

Milliyet gazetesinin 12 Haziran 1967 tarihli “Batı Trakya Türkleri Yıldırılıyor” başlıklı haberinde Yunan Hükümetinin Batı Trakyalı Türklere karşı şiddet ve yıldırma hareketlerinin tekrar başladığı, 21 Nisan darbesinden hemen sonra başlayan ve başlangıçta ihtilalin gerekliliği olarak gösterilmeye çalışılan bu baskı hareketlerinin daha sonra Türk Konsolosluklarına girip çıkanların sorguya çekilip tartaklanmaları, toplu halde görevden azledilmeleri, Türkiye gazetelerinin Batı Trakya’ya sokulmaması gibi baskıcı hareketler şeklinde devam ettirildiği bildirilmektedir.³⁷³ Dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Batı Trakya Türklerine karşı yapılan baskıları doğrularak,³⁷⁴ bu konuda Yunan Dışişleri Bakanı Pavlos İkonomu-Guras ile görüşmüş, baskıları hemen durdurmasını istemiş, İkonomu-Guras ise bu hareketlerin “mahalli makamların anlayışsızlığı” olduğunu ifade ederek Yunan hükümetinin bu konuda bir siyaseti olmadığını ve baskıların derhal durdurulacağı konusunda teminat vermiştir.³⁷⁵ Ancak baskılar şiddetini arttırarak devam etmiş, Yunan polis ve askerlerinin Türklerin evlerini basarak bütün aile fertlerini karakollara götürdüğü, hatta Gümülcine’de sebepsiz yere evi basılan bir hanede bulunan kadınların karakola götürüldükten sonra burada tecavüze uğradığı bildirilmiştir.³⁷⁶ Yapılan baskıların şiddetinin artması üzerine Türkiye’nin Gümülcine Başkonsolosu Tevfik Ünaydın Ankara’ya gelerek durum hakkında bilgi vermek üzere Türkiye Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralp ile görüşmüştür. Görüşmenin sonunda Zeki Kuneralp, Yunanistan’ın Ankara Büyükelçisi Delivanis’i makamına çağırarak, Yunan Hükümeti’nin son aylarda devam eden Batı Trakya Türkleri üzerindeki baskı ve sindirme hareketlerinin hiçbir mazeret kabul etmeyeceğini ifade etmiş, Türk-Yunan ilişkilerinin seyrinin dostluk içerisinde yürütülmesi isteniyorsa baskılara son verilmesi konusunda uyarıda bulunmuştur.³⁷⁷

Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) öğrencileri tarafından protesto edilmiş, Yunan Başkonsolosluğu ve Büyükelçiliği önlerine siyah çelenkler bırakılmış ve eğer baskılar devam ederse kısasa kısas yapılacağı yönünde açıklamalarda

³⁷³ “Batı Trakya’daki Türkler Yıldırılıyor”, **Milliyet**, 12 Haziran 1967.

³⁷⁴ “Çağlayangil, Yunanistan’daki Türklere Yapılan Baskıyı Doğruladı”, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1967.

³⁷⁵ “Batı Trakya’daki Türklere Baskı Yapılmamasını Atina’dan İstedik”, **Milliyet**, 16 Haziran 1967.

³⁷⁶ “Gümülcine’de Üç Türk Kadını Tecavüze Uğradı”, **Hürriyet**, 29 Haziran 1967,

³⁷⁷ “Batı Trakya’daki Baskı İçin Yunanlıları Sert Şekilde Uyardık”, **Milliyet**, 29 Haziran 1967; “Batı Trakya’daki Baskıya Son Verilmesini İstedik”, **Cumhuriyet**, 29 Haziran 1967; “Yunanistan’a Son İhtarı Yaptık”, **Babıalide Sabah**, 29 Haziran 1967.

bulunulmuştur.³⁷⁸Batı Trakya Göçmenleri Yardımlaşma Derneği de Batı Trakya Türklerine karşı yapılan “işkence ve vahşiyane hareketleri” kınayan bir bildiri yayınlamıştır. Batı Trakyalı Türklerle yapılan baskıların anlatıldığı bildiride 235 Türk’ün sebepsiz yere tevkif edildiğinden bahsedilmekte,³⁷⁹ bu baskıların sebebinin Batı Trakya Türklerine karşı uygulanan imha politikası olduğu ifade edilmektedir.³⁸⁰ Ancak tüm bu tepkilere rağmen Yunanistan’da Batı Trakya Türklerine karşı girişilen sindirme hareketi şiddetlenerek devam etmiş, tevkif ve hapse atmalar artmış, Türkiye’ye haber sızdırdığı gerekçesi ile bir çok Türk ailesi işkenceye maruz kalmış, Yunan askeri karakolunda tutulan Gümölcineli Mustafa Hızır isimli milliyetçi genç ise işkenceyle öldürülmüştür.³⁸¹

Baskıların durdurulması için girişimlerde bulunulduğunu ifade eden dönemin Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel, Batı Trakya Türklerine karşı yapılan baskıların kısmen durdurulduğuna ve bu baskı hareketlerinin tamamen durmasının hem Batı Trakya Türkleri hem de Türk-Yunan ilişkileri bakımından önemli olduğuna yönelik bir açıklamada bulunmuştur.³⁸² İlerleyen günlerde de mecliste Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar üzerine açıklamalarda bulunan Dışişleri Bakanı Çağlayangil, Yunan Hükümeti ile girişilen temaslardan sonra baskıların durdurulduğunu ifade etmiştir.³⁸³

Bir müddet sonra çıkan haberlerde Yunan baskısının devam ettiği, Şahin köyünde bulunan manav Salih ile emekli öğretmen Sulho Salih’in milliyetçi hareketlerde bulundukları gerekçesi ile gözaltına alındığı; sonrasında ise Selanik’teki bir köye sürgün edildiği öğrenilmiş,³⁸⁴ Yunan zulmünden kaçan “İsmail, Ahmet, Fazlı, Salih, Sabahattin, Hüseyin ve Hasan” isimli yedi kişi ise Meriç nehrini yüzerek Türkiye’ye sığınmıştır.³⁸⁵

Bu dönemde baskılar sebebiyle Batı Trakya’dan Türkiye’ye ilticalar artmıştır. Bunlardan “Hasanoğlu Hüseyin, karısı Şükriye ve oğulları Lütfi ve Fikri ile birlikte yaşları 13 ila 15 arasında değişen Kamberoğlu Salih, Ahmetoğlu Şevket, Osmanoğlu Ramazan, İsmailoğlu Orhan, Ahmetoğlu

³⁷⁸ “İzmir’de Gençler Yunan Konsolosluğuna Siyah Çelenk Koydular”, **Milliyet**, 1 Temmuz 1967; “Gençlik Teşekkülleri İnfial Halinde”, **Akşam**, 30 Haziran 1967; “Türk Gençliğinin Sabrı Bitmek Üzeredir”, **Babıalide Sabah**, 30 Haziran 1967; “Batı Trakya’daki Baskı Devam Ederse MTTB Karşılık Verecektir”, **Vatan**, 29 Haziran 1967.

³⁷⁹ “Yunanlılar 235 Türk’ü Sebepsiz Tevkif Etti”, **Vatan**, 2 Temmuz 1967; “Batı Trakya’da Tevkif Edilen Türklerin Sayısı 235’i Buldu”, **Milliyet**, 3 Temmuz 1967.

³⁸⁰ “Batı Trakya’da 235 Türk Tutuklanmış”, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1967.

³⁸¹ “Batı Trakya’da Bir Türk İşkence ile Öldürüldü”, **Hürriyet**, 3 Temmuz 1967.

³⁸² “Batı Trakya’da”, **Milliyet**, 9 Temmuz 1967.

³⁸³ “Çağlayangil: Yunan Baskısı Durduruldu Dedi”, **Milliyet**, 18 Temmuz 1967; “Batı Trakya Türkleri İçin Teşebbüse Geçildi”, **Dünya**, 18 Temmuz 1967.

³⁸⁴ “Batı Trakya’da Türkler, Sürgün Ediliyor”, **Cumhuriyet**, 16 Ağustos 1967; “Batı Trakya’da 2 Türk Sürgün Edildi”, **Akşam**, 16 Ağustos 1967; “B. Trakya’da 2 Soydaşımız Sürgüne Gönderilmiş”, **Dünya**, 16 Ağustos 1967.

³⁸⁵ “Yunan Zulmünden Kaçan 7 Kişi Türkiye’ye Sığındı”, **Tercüman**, 2 Eylül 1967.

Şerif, Mehmetoğlu Rahim ve Adiloğlu Cemalettin” Meriç nehri üzerinden Türkiye’ye gelerek iltica talep etmişlerdir.³⁸⁶ Yine “Nurettin, Sami, Ali, Hüseyin, Arif, Sadi, Halil, Seven Ahmet” isimli sekiz kişinin Meriç nehrini yüzerek Türkiye’ye sığındığı;³⁸⁷ baskıya dayanamayan Gümölcine halkından “İsmail oğlu Burhan, Mustafa oğlu Mehmet, Şerif oğlu Süleyman, Mümin oğlu Ali, Osman oğlu İzzet, Hikmet ve Mehmet” isimli 7 kişinin ise Karaağaç yakınlarından Türkiye’ye sığındıkları verilen haberler arasındadır.³⁸⁸ Yunan zulmüne dayanamayıp Türkiye’ye kaçanların yanı sıra Yunan askeri makamları tarafından Türkçölük propagandası yaptığı iddiası ile sınır boyuna getirilerek iltica etmeye zorlanan Batı Trakyalı Türklerin de olduğu gazetelere yansımıştır.³⁸⁹ Diğer taraftan Kıbrıs’ta gerginliğin artması Batı Trakya Türklerine yapılan baskıların şiddetlenmesine sebep olmuş, Gümölcine’ye bağılı Susurköy’de 7 Türk Yunanlar tarafından hunharca öldürölmüştür.³⁹⁰

Dışışleri Bakanı Çağılayangil baskılar ve şiddet eylemleri üzerine yaptığı açıklamasında, Yunan Hükümetinin baskı politikalarından haberdar olduklarını, Yunan Hükümeti ile konu üzerinde gerekli görüşmeleri Keşan ve Dedeağaç zirvesinde en yüksek seviyede gerçekleştirdiklerini ancak tüm teşebbüslerine rağmen bazı şiddet olaylarına hâlâ devam edildiğini belirtmiştir.³⁹¹ Yunan İçişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Patakos ise baskı haberlerine karşılık Türk gazeteci Sami Kohen’le yaptığı konuşmasında fark gözetmeden bütün vatandaşlarını sevdiğini, baskılar yapıldığına dair bazı durumları incelediğini ancak bunların gerçeğe uygun olmadığını, politikalarının Hristiyanlığın sevgi prensibine dayandığını ve insanlar arasında herhangi bir ayırım yapılmadığını, genel olarak kanunsuz hareketlerde bulunanlara karşı alınan tedbirlerin ırk ayrımı olarak görölmemesini ifade etmiştir.³⁹²

Çeşitli şekillerde baskılarına devam eden Cunta yönetiminin uyguladığı yöntemlerden biri de Türk kızlarını evlerinden zorla alarak hemşire yapmak istemeleridir. Evlerinden zorla alınan 18 - 19 yaşlarındaki Türk kızları muhtelif hastanelere gönderilerek eğitilmeye başlanmış, kızları zorla evden alınan aileler ise Yunan makamlarına karşı koydukları için sürgüne yollanmakla tehdit edilmiştir.³⁹³ Diğer bir baskı basın alanında yapılmış, Batı Trakyalı Türkler tarafından çıkarılan “Akın” gazetesinin sahibi ve başyazarı Asim Haliloğlu “Batı Trakya Türklerinin yılmadan Yunanlılarla bir arada yaşaması gerektiğini” savunduğu yazısından dolayı Ağır Ceza Mahkemesinde Yunan milli menfaatleri aleyhinde davrandığı gerekçesi ile yargılanmıştır.³⁹⁴

³⁸⁶ “Yunanistan’dan 11 Türk Yüzerek Kaçtı”, **Akşam**, 11 Ağustos 1967.

³⁸⁷ “Yunanistan’dan 8 Türk İltica Etti”, **Milliyet**, 21 Eylül 1967.

³⁸⁸ “Batı Trakyalı Yedi Türk Daha Türkiye’ye Sığındı”, **Milliyet**, 8 Ekim 1967.

³⁸⁹ “Batı Trakya Türklerine Baskı”, **Dünya**, 12 Ekim 1967.

³⁹⁰ “Batı Trakya’da Yedi Türk Öldüröldü”, **Akşam**, 25 Kasım 1967.

³⁹¹ “Cunta, B.Trakya’da Baskıyı Arttırdı”, **Akşam**, 18 Aralık 1967.

³⁹² “Dostluk İstiyoruz”, **Milliyet**, 24 Aralık 1967.

³⁹³ “Batı Trakya’da Türk Kızları Zorla Hemşire Yapılıyor”, **Hürriyet**, 29 Ekim 1967; “Batı Trakya Türklerine Baskılar Devam Ediyor”, **Dünya**, 30 Ekim 1967.

³⁹⁴ “Yunanistan’da Bir Türk Gazetecisi Mahkemeye Verildi”, **Akşam**, 24 Ocak 1968.

Şubat 1968’de Batı Trakya ile ilgili bilgi vermek üzere Ankara’ya gelen Gümülcine Başkonsolosu, Batı Trakya Türk toplumuna karşı yapılan baskıların devam ettiğini, birçok konuda Türk toplumuna güçlükler çıkarıldığını Türkiye Dışişleri Bakanlığına aktarmıştır.³⁹⁵ Durumu değerlendiren Dışişleri Bakanı Çağlayangil de Batı Trakya’da çıkmakta olan “Azınlık Postası” adlı gazeteye verdiği demecinde, Batı Trakya Türklerinin huzur ve refah içinde yaşamaları, himaye ve itibar görmeleri ve dönemin şartlarına uygun olarak kalkınmaları için gerekli çalışmaları yaptıklarını, Batı Trakya Türklerinin anlaşmalarla kendilerine tanınan haklar çerçevesinde yaşamlarının üzerinde hassasiyetle durduklarını ifade etmiştir.³⁹⁶

Tüm girişimlere rağmen baskıların durdurulamaması Batı Trakya’dan Türkiye’ye iltica hareketlerinin devam etmesine sebep olmuştur. Yunanistan’dan Türkiye’ye türlü zorluklarla iltica edenlerden biri de Batı Trakya Gençlik Kolları Başkanı Hasan Kadioğlu’dur. Gümülcine’deki karakolda tırnakları çekilerek işkenceye maruz kalan Kadioğlu, yanındaki çakı ile karakoldan kaçmayı başarmış yaya olarak çıktığı yolda Pazarkule’ye gelerek Türk askerlerine teslim olmuş ve iltica istemiştir.³⁹⁷ Zor şartlar altında Türkiye’ye iltica etmek üzere yola çıkan Gümülcineli 63 yaşındaki Hüsnü Düvenci ile 50 yaşındaki karısı Teşriye Düvenci de iki gün iki gecenin ardından Meriç Nehri kenarında balık tutmakta olan bir kişinin yardımı ile Türkiye’ye ulaşmayı başarmıştır.³⁹⁸ Gümülcine’nin Ortakçı köyünde oturan motor tamircisi 25 yaşındaki Raif ile 21 yaşındaki eşi Müride ise yeni bir düzen, güvenli bir hayat kurabilmek ümidiyle Meriç üzerinden Türkiye’ye iltica etmiştir.³⁹⁹

Baskıların devam etmesi Batı Trakya’dan Türkiye’ye iltica etmek isteyenlerin sayısını gün geçtikçe artırmış; 1969’un ilk altı ayında 304 Batı Trakyalı Türk daha Türkiye’den geri gönderilmemelerini talep ederek mültecilik hakkı istemişlerdir. Konuyla ilgili habere göre Türkiye’de kendilerine iskân izni verilmeyen Batı Trakyalı Türklerin, Yunanistan’a dönmek için Bulgaristan ve Yugoslavya gibi ülkelere sığındıklarının ileri sürüldüğü ifade edilmektedir.⁴⁰⁰ Gümülcine ve İskeçe’ye bağlı köylerden de “Necmi Hüseyin, Yusuf Mustafa, Hüseyin Hasan, Selami Raif, Rıdvan Cemali, Kerim Salih, Saadetin Çemsettin, Recep Emin, Hakkı Salih, Hüseyin Halil, Halil Hüseyin, Demir Ali Şevki, Hüseyin Salih ve Necmettin Hüseyin” isimli 14 kişi açlık ve ölüm korkusu içerisinde Türkiye’ye iltica etmiştir.⁴⁰¹

³⁹⁵ “Yunan Cuntası Batı Trakya Türklerine Baskıyı Arttırdı”, **Dünya**, 18 Şubat 1968.

³⁹⁶ “Çağlayangilin Batı Trakya Türkleri ile İlgili Demeci”, **Dünya**, 8 Mayıs 1968.

³⁹⁷ “Yunanlıların İşkence Ettiği Türk Genci Karısı ve Oğlunu B. Trakya’da Bırakıp Kaçtı”, **Hürriyet**, 16 Nisan 1968.

³⁹⁸ “İki Gün İki Gece Yürüyüp Yunanistan’dan Anavatana İltica Ettiler”, **Hürriyet**, 15 Haziran 1968.

³⁹⁹ “Yunanistan’dan Türkiye’ye İltica Etmek İçin 3 Saat Ecel Teri Döktüler”, **Hürriyet**, 19 Temmuz 1968.

⁴⁰⁰ “Yunanistan’dan 6 Ayda 304 Türk İltica Etti”, **Dünya**, 9 Temmuz 1969.

⁴⁰¹ “Yunanistan’dan 14 Türk İltica Etti”, **Bugün**, 16 Ağustos 1969.

Batı Trakya Türklerinin uğramış olduğu baskılarla ilgili çıkan ilginç haberlerden biri de “Akın” gazetesindeki “adam kaçırma” olayıdır. Akın gazetesi sahibi Asım Haliloğlu’nun bildirdiğine göre Batı Trakya’dan Türkiye’ye adam kaçırma şebekeler “var mı Türkiye’ye kaçacak” diye çarşılar da ilan vererek yaklaşık 1400 TL’ye, taksilerle adam kaçırılmaktadır. Kaçırma olayının güpegündüz yapıldığını, kaçan kişilerin akrabalarıyla vedalaşarak gittiğini anlatan Asım Haliloğlu, bu durumdan herhalde polis teşkilatının haberdar olduğunu, bunun aksini iddia edecek bir görevlinin olmayacağını sözlerine eklemiştir. Bu durum Yunan Hükümetinin kontrolü altında bu işlerin yürütüldüğü hissini uyandırıyor. Diğer taraftan Türkiye ve Yunanistan’daki siyasi liderlerin, Yunanistan’daki Türkler ile Türkiye’deki Rumları bulundukları yerlerde güven ve huzur içinde yaşatmak için çalıştıklarını, yapılan görüşmelerden anladığını ifade eden Haliloğlu, girilen bu kaçırma olaylarının ise toplumda huzursuzluk ve güvensizlik yarattığına dikkat çekmiştir.⁴⁰² Milliyet gazetesi yazarı Yılmaz Çetiner de Batı Trakya’da yaptığı röportajda İskeçe’nin, Gümölcine’nin en işlek caddelerinde dahi taksicilerin adam başına 3 bin drahmi yani yaklaşık 1400 liraya adam kaçırma için bağdıklarını anlatmıştır.⁴⁰³

Yılmaz Çetiner bahsi geçen röportajını “niçin gelmek istiyorlar” başlıklı yazı dizisi ile Milliyet gazetesinde yayınlayarak, Batı Trakya Türklerinin yaşadığı sorunları ve neden Türkiye’ye iltica etmek istediklerini anlatmaya çalışmaktadır. Çetiner, Batı Trakya’ya giderek buradaki Türklerle yaptığı sohbet sırasında yaşlı bir adamla yaptığı görüşmeyi yazısında aktarmıştır. Görüşme sırasında yaşlı adamın:

Sakın böyle görüldüğümüze bakma evlat! Bitiğiz biz, bitik... Perişanız... Yüreğim yanıyor, malını mülkünü urumlara yok pahasına satıp gidenleri görüp duydukça...Yunan’ın istediği bu...Bizi kaçırma, Batı Trakya Türklerini eritmek. Yunan öyle zulmeder ki, yaptığı eziyetin izini pek bırakmaz. Batı Trakya köylerine git, Yunan Polislerin, Jandarmaların Türkiye’ye nasıl adam kaçırdıklarını anlatırlar sana...

sözleri Batı Trakya’da yaşananları özetlemiştir.⁴⁰⁴

3.3.2. Cunta’nın Son Yıllarında Azınlığa Yapılan Baskılar

Cunta’nın “Yunanistan Hristiyan Yunanlarıdır” politikasıyla Batı Trakya’da Türk varlığını eritmeye çalıştığı, son yıllarda Batı Trakya Türkleri üzerindeki baskıları daha da arttırdığı İzmir’e gelen Batı Trakyalı Türkler tarafından aktarılmıştır.⁴⁰⁵ Yine Türkiye’deki Batı Trakyalı Türklerden öğrenildiğine göre, Yunan makamları Batı Trakyalı Türkleri sosyal, ekonomik, eğitim gibi her türlü

⁴⁰² “Batı Trakya’dan Türkiye’ye 1400 liraya Adam Kaçırılıyor”, **Cumhuriyet**, 29 Kasım 1969.

⁴⁰³ Yılmaz Çetiner, “Taksiler Türkiye’ye Dolmuş Yapıyor”, **Milliyet**, 6 Ocak 1970.

⁴⁰⁴ Yılmaz Çetiner, “Niçin Gelmek İstiyorlar”, **Milliyet**, 4 Ocak 1970.

⁴⁰⁵ “Batı Trakyalı Soydaşlarımız Yunan Baskısından Şikayetçi”, **Türkiye**, 21 Nisan 1972.

alandaki müşkül durumda bırakmış ve göç etmelerini sağlamaya çalışmıştır.⁴⁰⁶ Zor durumda bırakarak göç etmeye mecbur etme eylemlerinin yanı sıra işçi olarak Yunanistan dışına gitmek isteyen Türk gençlerinin işini kolaylaştırmış, pasaport işlemlerinde öncelik tanımış ancak pasaportlardan beş yıl süreli dönüş hakkı sağlayan kayıtları kaldırarak, geri dönmek isteyenleri vize işlemlerine tabi tutmuştur.⁴⁰⁷

Batı Trakyalı Türklere baskı konusu İstanbul DP Milletvekili İlhan Egemen tarafından Millet Meclisinde gündeme getirilmiştir. Egemen, Batı Trakya'daki Türklerin çok ağır şartlarda yaşamakta olduğunu, Lozan'da tanınan haklarından mahrum bırakıldıklarını, Lozan imzalandığı sırada Batı Trakya'da 325 bin olan Türk nüfusunun bugün normal şartlarda 1,5 milyon olması gerekirken 125 bin civarında olduğunu ileri sürerek bu konu ile ilgilenilmesini talep etmiştir.⁴⁰⁸

Her alanda olduğu gibi basın alanında da baskı uygulayan Cunta yönetimi, Batı Trakya'da çıkmakta olan "Azınlık Postası" gazetesi sahibi ve yazarı Selahattin Galip'i, Yunan makamlarının Batı Trakyalı Türklere baskı yaptığına dair makale yazmakla suçlayarak Gümülcine mahkemesinde yargılamış, gazeteciye Basın Kanunu'nu İhlal suçundan üç buçuk yıl hapis ve 200 bin drahmi para cezası vermiş; ayrıca gazetecilik mesleğini yürütmesini yasaklamıştır.⁴⁰⁹ Dava daha sonra Gümülcine İstinaf Mahkemesinde yeniden görülmüş, Selahattin Galip, "yalan haberler yayımlamak ve resmi makamlara hakaretten" suçlu bulunmuş, cezası 1 yıl 8 ay hapis ve 50 bin drahmi para cezası şeklinde onanmıştır.⁴¹⁰ İstinaf mahkemesinde Galip'e verilecek cezanın çok az olacağını, belki de para cezası ile geçirileceğini bekleyen Batı Trakyalılar için bu karar hayal kırıklığı yaratmış, onların Yunan makamlarının kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak gördüklerini düşünmelerine sebep olmuştur. Mahkemenin bu kararı Türkler arasında sessiz bir tepki ile karşılanmış, "ilgili makamların gerçekleri görmek istemedikleri" şeklinde yorumlanmıştır. Öte yandan Galip'in Yunan avukatı Stamatopulos'un mahkemede gerçekleri savunması Batı Trakyalılar tarafından takdir edilmiştir.⁴¹¹

Selahattin Galip'in avukatının Yunan olması modern hukukun gereği olduğu kadar, Yunan vatandaşları içerisinde Cunta'nın oluşturduğu hukuksuz ortamdan rahatsız olan kimselerin olduğu ve Cunta yönetimine karşı Yunan halkının göstermiş olduğu bir tepki olarak yorumlanabilir.

⁴⁰⁶ "Batı Trakya Türklerine Baskı Yapılıyor", **Dünya**, 27 Eylül 1972.

⁴⁰⁷ "Batı Trakya Türkleri Göçe Mecbur Ediliyor", **Dünya**, 25 Kasım 1972.

⁴⁰⁸ "Batı Trakya'da Türkler Eziliyor", **Akşam**, 19 Aralık 1972.

⁴⁰⁹ "Yunanistan'da Türk Asıllı Bir Gazeteci 3,5 Yıl Hapse Hüküm Giydi", **Cumhuriyet**, 2 Mart 1973.

⁴¹⁰ "Batı Trakyalı Gazeteci S. Galip, 1 yıl 8 ay Hapse Hüküm Giydi", **Cumhuriyet**, 21 Nisan 1973; "Gümülcine'deki Türk Gazeteci 1 yıl 8 ay Hapse Mahkûm Edildi", **Hürriyet**, 21 Nisan 1973.

⁴¹¹ "B. Trakya Türkleri Büyük Baskı Altında", **Hürriyet**, 22 Nisan 1973.

Selahattin Galip tutuklanmasına sebep olan yazısında, yaklaşık altı aydan beri Batı Trakya Türk azınlığının baskı çemberi içine atılmış olduğunu ve gün geçtikçe bu çemberin daraldığını, uluslararası anlaşmalarla kendilerine tanınan vatandaşlık haklarının ihlal edildiğini ve bu ihlallerin bir basın mensubu tarafından görmezden gelinemeyeceğini belirtmekteydi. Yazısının devamında ise, Batı Trakya Türklerinin elinden arazilerinin alındığını, Elen ve Hristiyan unsurlar karşısında Müslüman Türklerin küçük düşürüldüğü ve yüzlerce formasyonlu öğretmenin sebepsiz yere işten çıkarılarak, Batı Trakyalı Türk çocuklarının eğitiminin engellendiğini ifade etmiştir.⁴¹²

Selahattin Galip'in tutuklanması olayı Türkiye'de Cumhuriyet Senatosunda Malatya AP (Adalet Partisi) Senatörü Hamdi Özer tarafından gündeme getirilmiştir. Özer, konuşmasında, Batı Trakya Türklerine yapılan zulümlerin son zamanlarda Yunan Devleti tarafından kanun haline getirildiğini belirttikten sonra Selahattin Galip'in durumu hakkındaki endişeleri dile getirmiştir. Dışişleri Bakanı Bayülken, Özer'in gündeme getirdiği konu hakkında Yunan makamları üzerinde gerekli girişimlerde bulunduklarını ve eğer herhangi bir sonuç alamazlarsa, kendilerine göre tedbirler alacaklarını ifade etmiştir.⁴¹³ Selahattin Galip daha sonra Yunanistan'da Cumhuriyetin ilan edilmesi ile çıkarılan siyasi aftan yararlanarak tahliye olmuş ve Gümölcine'ye dönmüştür.⁴¹⁴

Bugün gazetesinin 22 Ocak 1973 tarihli yazısında Batı Trakyalı Türklerin karşısındaki devlet organizasyonları ve bunların faaliyetleri maddeler şeklinde verilmiştir. Yazıdaki habere göre her bir Batı Trakyalı Türk'ün bu organizasyonlardan haberdar olması gerektiği, aksi takdirde normal şartlar altında hayatlarını idame etmelerinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Bu organizasyonlar şu şekildedir:

1. Yunan Milli Emniyeti (Etniki Asfalia): Herhangi bir Türk'ün "iyi hâl kâğıdı" alması, yurtdışına çıkması bu kuruluşun izni ile mümkün olmaktadır. Batı Trakya'daki Türklerin her birinin hakkında burada bir dosya mevcuttur.
2. Mülki İstihbarat (Kraiki İpiresia Pliroforion): Türk köy muhtarları, belediye azaları ve öğretmenlere kadar bütün aktif Türk çalışanlarını kontrole tabi tutmaktadır.
3. Askeri İstihbarat (Stratitiki İpiresia Pliroforion): Antikomünist gerilla baskılarına karşı sivil halkın katılımıyla oluşturulmuş birtakım organizasyonlara katılan Türk gençlerini araştırmaktadır. Eğer bir Türk genci bu organizasyonlara katılmakla suçlu bulunursa askere gidemez, bunun yerine yüklü miktarda para cezası öder veya askere alınır burada ağır hizmetlerde çalıştırılır.
4. Siyasi Şube (Politiko Grafio): Türk azınlığın özellikle karşı karşıya olduğu istihbarat servisidir. Bütün esnaf teşekkülleri, sportif kulüpler, merkezi hüviyet taşıyan şehir ve

⁴¹² "Batı Trakya Türkleri Kanuni Hak İstiyor", **Akşam**, 25 Mart 1973.

⁴¹³ "Bizim de Kendimize Göre Alacağımız Tedbirler Vardır", **Bugün**, 12 Nisan 1973.

⁴¹⁴ "Yunanistan'da Türk Gazeteci Selahattin Galip Tahliye Edildi", **Dünya**, 28 Ağustos 1973.

nahiyelerdeki kahvehaneler, istasyon binaları ve otobüs garajları bu istihbarat servisi ajanlarının gözetimi altındadır. Bu ajanlar gözlemledikleri Türklerin faaliyetlerini yazılı olarak günlük şeflerine bildirmektedirler.

5. Yunan Farmasonları (Ellinikos Tektonismos): Batı Trakya’da bu kuruluşa ait Gümülcine, İskeçe ve Dedeoğlu’nda birer tane olmak üzere üç loca vardır. Valiler, banka müdürleri, belediye reisleri ve yüksek rütbeli devlet memurları Batı Trakya’da bu üç locanın talimatlarına göre hareket etmektedir. Bu üç locadaki farmason Yunan devlet memurları, ellerindeki imkanları kullanarak Türk azınlığı gruplara ayırmaya, ekonomik ve politik spekülasyonlar yaratarak azınlık toplumu içerisinde huzursuzluk çıkarmaya çalışmaktadır.
6. Yunan Komünist Partisi (Komunistik Koma-Ellados): Batı Trakya’daki Marxistleri Türk azınlık aleyhinde tahrik etmektedir.
7. Yabancılar Şubesi (Timima Alodapon): Kanuni yetkisi diğer devlet teşekküllerine göre daha geniş olan özerk bir emniyet organizasyonudur. Yunanistan dışında bulunan veya Yunan Devleti’nce tehlikeli görülen her şahıs hakkında özel dosyaları mevcuttur. Özellikle Türkiye’ye akrabalarını ziyarete gidip gelen Batı Trakyalılar bu kurum tarafından takip edilmektedir.⁴¹⁵

Batı Trakya Kültür ve Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Başkanı Dr. Habil Çolakoğlu, gizli yollarla gönderilmiş mektuplar ve akrabalarını ziyarete gelmiş Türkiye’deki Batı Trakyalılardan, yapılan baskılar hakkında bilgi aldığını ifade etmiştir. Çolakoğlu, 1972 yılının son ayında İskeçe’deki Tabakhane Camisinde namaz kılan Türklerin üzerine sürülen buldozer olayına değinerek, Yunan basınında Türklerin “çingene” olarak anıldığını, “Ellinikos Varnos” gazetesinin Türklerden “zurnanın son deliği” olarak bahsettiğini belirtmiştir.⁴¹⁶ Bir başka konuşmasında Çolakoğlu, Lozan Anlaşması’nın tek taraflı olarak Yunanistan tarafından ihlal edildiğini, Batı Trakya Türklerinin anlaşmadan doğan haklarının elinden alındığını, insancıl olmayan hakaretlere maruz kaldıklarını, sahip oldukları topraklar üzerinde yaşama hakkı bırakılmadığını ifade etmiştir.⁴¹⁷

Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği basın sözcüsü Hikmet Yurdağül ise Yunanların Türkler üzerindeki baskılarının son günlerde arttığını, Türklerin ilticaya zorlandığını ve Türk gazetecilerinin tutuklandığını ifade ettiği basın açıklamasında, Selahattin Galip’in hapse atılmasından bahsetmiş, daha sonra İskeçe ve Gümülcine şehirlerinde gece yarısı sokaklara “Türlere ölüm” yazılı kağıtların atıldığını ve bu olayın Akın Gazetesinde yer almasından dolayı Asım Haliloğlu’nun da tutuklandığını sözlerine eklemiştir.⁴¹⁸

⁴¹⁵ “Batı Trakyalı Türk’ün Karşısındaki Devlet Organizasyonları”, **Bugün**, 22 Ocak 1973.

⁴¹⁶ “Batı Trakya Türkleri Katlediliyor”, **Akşam**, 20 Ocak 1973.

⁴¹⁷ “Yunanistan Lozan Antlaşmasını İhlal Ediyor”, **Akşam**, 26 Şubat 1973; “Yunanistan, Lozan Antlaşmasını Tek Taraflı Bozuyor”, **Bugün**, 26 Şubat 1973.

⁴¹⁸ “Batı Trakyalılar İlticaya Zorlanıyor”, **Bugün**, 31 Mart 1973.

Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar Türkiye siyasi çevrelerince de takip edilmiştir. MP (Millet Partisi) Genel Sekreteri Hilmi İşgüzar, partisinin Edirne il kongresinde yaptığı konuşmasında Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar üzerinde durmuş ve konunun incelenmesi için Türk Hükümetinin Birleşmiş Milletlere başvurmasını önermiştir.⁴¹⁹ Batı Trakya’da yapılan baskıları tetkik etmek üzere Türkiye’nin Atina Büyükelçisi Kamuran Gürün görevlendirilmiştir. Ardından Kamuran Gürün’ün konu ile ilgili ilettiği bilgileri görüşmek üzere toplanılmış, toplantıya Dönemin Başbakanı Naim Talu, Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi İsmail Örez, ilgili Genel Müdürler ve Daire Başkanları katılmıştır.⁴²⁰

Başbakan Naim Talu’nun başkanlığında yapılan toplantıda Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar tek tek ele alınmış ve Yunan hükümetinden birtakım isteklerde bulunulacağı kararlaştırılmıştır. Toplantı sonunda Büyükelçi Gürün kararlaştırılan istekleri Yunan hükümetine sunmak üzere Atina’ya dönmüştür. Toplantıda kararlaştırılan istekler şu şekildedir:

1. Türklere ikinci sınıf muamelesi yapılmaktan vazgeçilmesi ve Türklerin de devlet dairelerinde çalışmasına imkân verilmesi,
2. Türklere yaşadıkları bölgelerde serbestçe gezme hürriyeti ve Kuzey Yunanistan’da yaşayan akrabalarını ziyaret etme izni verilmesi,
3. Türklerin elinden toprak alınması uygulamasına son verilerek onların toprak sahibi olmalarının önünün açılması,
4. Türklere kendi aralarında dernek kurma ve faaliyetlerde bulunma imkânı tanınması ve düğünlerde ve milli günlerde toplanmalarına izin verilmesi,
5. Lozan Anlaşmasının bir gereği olarak Türkiye’den gönderilen kitapların okutulmasına izin verilmesi,
6. Türklerin kültürlerini yaşatmak amacıyla gazete ve dergi çıkarmalarının engellenmemesi,
7. Yunan jandarma ve polislerin türlü bahanelerle Türk evlerini basarak arama yapma hareketlerinin durdurulması.⁴²¹

Yunanistan’da Cumhuriyetin ilanı ile yeni bir adım atılmış, demokratik düzene geçiş faaliyetleri başlamıştır. Ancak bu durumda dahi Batı Trakya Türkleri üzerindeki baskılar azalmamış hatta Türkler nefes dahi alamayacak kadar tehdit ve baskılara maruz bırakılmıştır.⁴²² Çekmece’de Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği toplantısında baskılar üzerine bildiride bulunan dernek

⁴¹⁹ “B. Trakya Konusunda Atina’nın Durumu Tenkit Ediliyor”, **Akşam**, 1 Mayıs 1973.

⁴²⁰ “Batı Trakya Türkleri İçin Toplanıldı”, **Akşam**, 2 Mayıs 1973; “Batı Trakya Türklerine Baskı Meselesi için Talu’nun Başkanlığında Önemli Bir Toplantı Yapıldı”, **Bugün**, 2 Mayıs 1973.

⁴²¹ “Yunanistan’ı Baskıdan Vazgeçmesi İçin İkaz Edeceğiz”, **Hürriyet**, 8 Mayıs 1973.

⁴²² “Trakya Türk’tür”, **Akşam**, 17 Eylül 1973; “Batı Trakya’da Türklere Yapılan Baskı Arttırıldı”, **Dünya**, 17 Eylül 1973.

Basın Sözcüsü Hikmet Yurdagül, Yunanistan'daki yönetim değişikliğinden bahsederek yeni yönetimin her ne kadar “Türk dostu” olduğunu söylese de bunun gerçek olmadığını, bu sözlerle inanılmaması gerektiğini belirtmiştir. Nitekim Türk düşmanı Başbakanın ilk icraatının Türklerin tapulu arazilerinin gasp edilmesine seyirci kalarak bu arazilerin Yunan Hristiyan vatandaşlarına dağıtılmasını teşvik etmek olduğunu, diğer taraftan Gümölcine Müftüsü Hafız Mustafa ile İskeçe Müftüsüne yeni Başbakan zamanında soruşturma açıldığını ve bu tür davranışların Türkleri yıldırma politikasının bir parçası olduğunu ifade etmiştir.⁴²³

1974 Nisan'ında MTTB tarafından Hürriyet meydanında düzenlenen “Yunanistan'ı ihtar” mitinginde iki Batı Trakyalı Türk de konuşma yapmıştır. Bu konuşmalarda Batı Trakya'da yaşayan 170 bin Türk vatandaşın her türlü insan hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakıldığını, saldırgan bir yönetim altında yaşadıklarını, hiçbir taşınır veya taşınmaz mala sahip olamadıklarını ifade etmişlerdir. Konuşmacılardan üniversitede okuyan gencin yüzünde maske ile kürsüye çıkması dikkat çekmiş, konuşmacı tanındığı takdirde ailesine baskı yapılacağı endişesinden dolayı bu şekilde önlem almak zorunda kaldığını ifade etmiştir.⁴²⁴ Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit de Atina'da çıkmakta olan “Akropolis” gazetesine verdiği demecinde, Türkiye'deki Türk halkının Batı Trakya'da yaşanan baskı olaylarına karşı duyarlılığından bahsetmiş, Batı Trakya'daki Türklerin huzur içinde yaşamalarının iki ülke ilişkileri açısından gerginliği azaltabilecek bir önemde olduğuna vurgu yapmıştır.⁴²⁵

Kıbrıs Barış Harekâtı ile Yunanistan'da Cunta dönemi bitmiş olsa da Yunanların Batı Trakya Türkleri üzerinde uyguladığı şiddet ve baskı hareketleri devam etmiştir. Nitekim Yunanlar Kıbrıs başarısızlığının öfkesini Batı Trakya Türklerine yönlendirmiştir.⁴²⁶ Her ne kadar 1975 yılında 35 ülke tarafından imzalanan “Helsinki Nihai Senedi” ile Avrupa'da azınlık hakları konusunun öneminin artması Batı Trakya Türklerinin haklarını savunmaları açısından olumlu bir gelişme⁴²⁷ olsa da günümüzde dâhi azınlığın hakları Yunanlar tarafından ihlal edilmekte, Türkler baskılara maruz bırakılmakta, bölgedeki nüfusları yok edilmeye çalışılmaktadır. Batı Trakya Türkleri ise her fırsatta haklarını dile getirerek hukuksal mücadelelerini sürdürmektedir. Burada Batı Trakya Türklerinin hak mücadelesinde önemli bir yere sahip olan Dr. Sadık Ahmet'i anmak kadirşinaslık olacaktır.

⁴²³ “Yunan Dostluğuna İnanılmaz”, **Akşam**, 22 Ekim 1973; “Batı Trakya Türkleri Yunan Dostluğuna İnanmamalıyız Diyorlar”, **Dünya**, 22 Ekim 1973.

⁴²⁴ “İhtar Mitinginde Yunanistan'ın Ege, Kıbrıs ve Batı Trakya Konularındaki Tutumu Protesto Edildi”, **Cumhuriyet**, 14 Nisan 1974.

⁴²⁵ “Ecevit: Ege Bir Dostluk Denizi Olmalıdır”, **Milliyet**, 14 Nisan 1974.

⁴²⁶ Akdeniz, **a.ge.**, s.226.

⁴²⁷ **A.g.e.**, s.234.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Verimli arazileri, tarıma elverişli doğasıyla Osmanlı Devleti açısından cazip görülen Balkan coğrafyası, Osmanlı'nın kuruluşunun ilk yıllarından itibaren bölgeye yöneltilen fetih ve iskân hareketleri ile zaman içerisinde bir Türk yurdu haline dönüştürülmüştür. Nitekim bölgede Osmanlı hakimiyetini sonlandıran Balkan Savaşları ve ardından Birinci Dünya Savaşı sonrasında bölgeden Anadolu Türkiye'sine yoğun göçler yaşanmış, Balkanlardaki Türk nüfusu yıllar içerisinde azalmaya başlamıştır. Ancak Balkan toprakları üzerinde “Batı Trakya” bölgesinde yaşayan Türkler oransal olarak varlıklarını ve çoğunluk olma durumlarını Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar muhafaza edebilmişlerdir.

1923 yılında imzalanan Lozan Anlaşması ile bahsi geçen “Batı Trakya” toprakları hukuki olarak Yunan Devleti'ne bırakılmış, yine bu anlaşma ile bölgede yaşayan Türkler, Müslüman kimlikleriyle Yunan vatandaşı olarak “azınlık” statüsüne alınmıştır. Lozan Anlaşmasının 37.- 44. maddeleri ile gayrimüslimlere tanınan haklar 45. madde ile Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar içinde geçerli hale getirilmiştir. Azınlık statüsüne alınan Batı Trakya Türklerinin hakları uluslararası bu anlaşma ile güvence altına alınmış ve bu konu Türk-Yunan ilişkilerinde önemli bir konu olarak gündemdeki yerini almıştır.

Her ne kadar Batı Trakyalı Türkler hâkim oldukları topraklar üzerinde azınlık konumuna düşmekten rahatsız olup göç etme eğiliminde olsalar da zaman içerisinde yaşadıkları topraklarda Türk varlığını ve kimliklerini sürdürmeyi başarmıştır. Hakimiyeti altında bulundukları Yunanistan'a karşı bölücü hareketlerden kaçınarak hukuksal düzene uygun biçimde yaşamlarını idame ettirmişlerdir. Ancak Lozan Anlaşması ile statüleri belirlenen ve Yunan toprakları içerisinde yaşam hakları kanuni bir zemine oturtulan Batı Trakya Türklerinin bu kanuni hakları Lozan'dan günümüze değin Yunanistan tarafından ihlal edilmiştir. Batı Trakya'da Türk varlığını kabullenemeyen Yunan Devleti Lozan'dan itibaren uyguladığı sistemli politikalarla bölgedeki Türkleri yıldırmaya ve buradaki Türklerin varlığını yok etmeye çalışmıştır.

Batı Trakya Türklerinin Yunan Devleti tarafından en ağır baskılara maruz kaldığı dönemlerden biri ise “Yunanistan'ın Karanlık Çağı” olarak adlandırılan “Albaylar Cuntası” dönemidir. Bu dönemde Cunta yönetimi Batı Trakya Türklerinin bölgede nüfusunu azaltmak için ekonomik, dini, eğitim ve sosyal alanlarda gelişmelerini engelleyerek çoğu zaman hukuki olmayan; bazen de psikolojik ve fiziki şiddete dayalı hareketlere başvurmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Yunanistan içerisinde siyasi istikrarın tam anlamıyla sağlanamaması, ekonomik problemlerin çözülmemesi halk içerisinde huzursuzluk yaratmış bu durum halkın sağ eğilimli iktidardan uzaklaşıp sol eğilimli muhalefete yaklaşmasına neden olmuştur. Ülke içerisindeki bu huzursuz ortam düşük rütbeli bir grup subayın 21 Nisan 1967 sabahında darbe ile yönetimi ele geçirmesinin bahanesi olmuş, gerçekleştirilen bu darbe ile Yunan demokrasisi ve hukuk düzeni 7 yıl kadar sekteye uğratılmıştır.

Dönemin kaynakları Yunanistan'daki bu darbenin ABD ve CIA destekli olduğuna dair kesin söylemlerde bulunmasa da darbeye ABD ve CIA etkisi olduğuna dair şüpheler kuvvetlidir. Nitekim Türkiye ile Yunanistan arasında belli dönemlerde şiddetlenen Kıbrıs Meselesinin, Yunanistan'ın siyasi hayatındaki etkisi ve ABD'nin bu konudaki tutumu şüpheleri kuvvetlendiren durumlardan bir tanesidir.

Yunanistan'da vatandaşların kahir ekseriyeti tarafından tepki ile karşılanan Cunta yönetimi ve bu yeni yönetimin keyfi uygulamaları özellikle Batı Trakya Türk azınlığı açısından da zorlu bir dönemi başlatmıştır. Bu dönemde Batı Trakya Türkleri yaşamın her alanında uğradıkları baskı ve şiddet eylemleri nedeniyle çoğu zaman Türkiye'ye iltica etmeye mecbur kalmıştır.

Batı Trakya Türklerinin bu dönemde Cunta tarafından baskı gördüğü alanların başında eğitim meselesi gelmekteydi. Şüphesiz eğitim, bir milletin ahlaki, sosyal, kültürel vb. alanlarda gelişebilmesinin, kimliğini bulabilmesinin doğal olarak muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmesinin yolunu açan en önemli unsurdur. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Cunta yönetimi iktidarı süresince Batı Trakya Türklerinin eğitim hayatını kontrolü altında tutmak, kendi ilkeleri doğrultusunda yönlendirmek, Türk kimliğini unutturmak için birtakım kanunlar ve düzenlemeler getirmiştir. Türk kimliğini yok etmek isteyen Cunta yönetimi sözde Batı Trakya'da öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere kurduğu S.Ö.P.A'ya medrese çıkışlı öğrencileri alarak, eğitimin Yunanca ya da Arap harfli Türkçe ile yapılmasına zemin hazırlamaya çalışmıştır. Bu durumdan Batı Trakya Türklerinin şikayetçi olması üzerine Türkiye ile Yunanistan arasında Batı Trakya Türklerinin eğitim şeklini düzenleyen anlaşmalar yapılmasına rağmen bu anlaşmalar Cunta tarafından kasti olarak ihlal edilmiştir. Batı Trakya Türkleri ihtiyaç duydukları modern/çağdaş eğitimden mahrum edilmiştir.

Batı Trakya Türklerini her alanda kontrolü altında tutmak isteyen Cunta yönetimi bu maksatla azınlığın sosyal ve hukuki işleri ile ilgilenen Cemaat İdare Heyetlerine ve Müftülüklere usullere aykırı olarak kendi belirlediği, kendisine bağlı şahısları atamıştır. Böylece Cunta yönetimi Batı Trakya Türk azınlığını hem dini hem de yönetsel açıdan kendi uygun gördüğü şekilde yönetebilmeyi, denetleyebilmeyi ve yönlendirebilmeyi hedeflemiştir. Bu açık olarak Lozan Barış Anlaşması'nın ihlali manasına gelmekteydi.

Çoğu zaman Cunta yönetimi dini alanda yaptığı baskılar ile Batı Trakya Türklerinin “Müslüman” kimliğini rencide edici hareketlerde bulunmasına rağmen bazen de Batı Trakya’da “Türk” kimliğini yok etmek için Batı Trakyalı Türklerin “Müslüman” kimliğini ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Türk kimliğini azınlığın zihinlerinden silmek için okullarda Türkçe eğitim veren öğretmenlere zorluklar çıkartılmış; okullarda Arap harfleri ile eğitim verilmesini ya da eğitim dilinin ağırlıklı olarak Yunanca yapılmasını sağlamaya çalışmıştır. Okullarda ve resmi kuruluşlarda “Türk” yazılı ibareleri kaldırarak “Müslüman” ya da “Azınlık” ibaresinin kullanımını zorunlu kılmıştır.

Batı Trakya’da Türk varlığını azaltmak isteyen Cunta yönetimi bölge halkına ekonomik sıkıntı yaşatarak onları iltica etmeye mecbur bırakmıştır. Geçiminin büyük bir kısmını topraktan sağlayan, tarıma dayalı ekonomisi olan Batı Trakya Türklerinin arazilerine el koymuştur. Çoğunlukla tütün ile geçimlerini sağlayan Türklerin mahsullerini değerinin çok altında satın almaya çalışmış, gayrimenkul alım-satım işlemlerinin yalnızca Yunan uyruklulara yapılmasını sağlayacak düzenlemeler oluşturmuş, Türk uyrukluların kamu hizmetinde çalışmasını engellemiş, Türk esnafa ağır vergiler yükleyerek dükkanlarını kapatmalarına neden olmuştur.

Cunta yönetiminin Batı Trakya’da Türk varlığını azaltmak üzere yürüttüğü bu politikalar Türkiye’de Türk basını ve Türk Hükümetleri tarafından yakından takip edilmiştir. Cunta yönetiminin iktidara geldiği günden itibaren Batı Trakya Türklerini yıldırmaya çalıştığına dair haberlere Türk basınında sık sık rastlanılmış; böylelikle konunun gündemdeki canlılığı korunmaya çalışılmıştır.

Gazete haberlerinde en çok göze çarpan olaylar baskılar nedeniyle gruplar halinde Türkiye’ye yapılan ilticalar, fiziksel şiddet ve tecavüz olayları, Batı Trakya Türklerine ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıldığı, topraklarının Yunan Hükümetince türlü bahanelerle gasp edildiği, Türkçülük propagandası yapanların sınıra getirilerek ilticaya zorlanmaları, Türk kızlarının evlerinden zorla alınarak hemşire yapılmak istenmesi, basın hürriyetinin kısıtlanması, bölgeden Türkiye’ye alenen insan kaçırılması ve Yunan polisinin bu duruma göz yumması; Kıbrıs Meselesi sebebiyle Yunan makamlarının öldürmeye varan şiddet eylemleridir. Türk basınında geniş yer alan bu baskı eylemleri Türk siyasetinin gündeminde de tartışılmış, konu ile ilgili Yunan Hükümeti defalarca uyarılmıştır. Ancak tüm uyarılara rağmen Cunta yönetiminin son yıllarına kadar baskı ve şiddet haberleri gelmeye devam etmiştir.

“Cunta” rejiminin Yunanistan’da yaratmış olduğu kanunsuz ortam ülke içerisinde disiplinsiz davranışların doğmasına neden olmuş, bu durumun en şiddetli etkisini şüphesiz Batı Trakya Türkleri yaşamıştır. Kanunların Cunta yönetiminin keyfi uygulamaları altında işlenmesi ve değiştirilmesi, Lozan’dan itibaren ülkesindeki Türk azınlığı asimile etmek isteyen Yunan yetkililere bir nevi “fırsat” ortamı yaratmıştır. Bu dönemde Batı Trakyalı Türkler arazilerinin büyük bölümünü kaybetmiş; ilticalar nedeniyle Türk bölgede Türk nüfusunda azalmalar gözlemlenmiştir.

Cunta yönetiminin yaratmış olduğu baskıcı ortama rağmen Batı Trakya Türkleri Lozan Anlaşması'nın kendilerine tanıdığı haklara dayanarak sahip oldukları topraklar üzerinde varlıklarını sürdürmek ve hak ettikleri yaşam hakkı ve özgürlüklerini yaşamak için mücadele etmişlerdir ve bugün dahi mücadele etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin görevi de garantör devlet sıfatıyla Lozan'dan gelen azınlık haklarının korunması ve kullanılmasını sağlamak ve bunun sürekliliğini temin etmektir.

Osmanlı Devleti'nin Batı Trakya'daki hakimiyetinin zayıflamaya başladığı yıllardan itibaren sahip oldukları topraklar üzerinde gerek Bulgarların gerekse Yunanların zulmüne maruz kalan Batı Trakya Türklerinin Cunta yönetimi altında yaşadığı sorunları ele alan bu tez çalışmasının sonraki araştırmacılara kaynak olabilmesini temenni eder; Batı Trakya Türklerinin günümüzde dahi devam eden sorunlarının akademik çalışmalar ile ortaya çıkarılarak siyasi çevrelerde ve toplum nezdinde güncel kalmasının sağlanmasını öneririm.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

a. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30.18.1.2.205.28.19. (14.04.1967)

BCA, 30.18.1.2.211.73.7. (06.10.1967)

BCA, 30.18.1.2.223.59.20. (04.08.1968)

BCA, 30.18.1.2.236.44.14. (20.05.1969)

BCA, 30.18.1.2.238.56.16. (06.08.1969)

BCA, 30.18.1.2.268.46.9. (03.07.1971)

BCA, 30.18.1.2.317.47.8. (19.07.1974)

Sürelî Yayınlar

a. Gazeteler

Akın

Akşam

Azınlık Postası

Babıalide Sabah

Bugün

Cumhuriyet

Dünya

Hürriyet

Milliyet

Resmî Gazete

Tercüman

Türkiye

Vatan

b. Dergiler

Batı Trakya'nın Sesi

Batı Trakya

Dışişleri Bakanlığı Belleteni

Meclis Tutanakları

a. Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 2. Dönem, 2. Toplantı, 133'üncü Birleşim, Cilt:20, 5. 7. 1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1. Dönem, 3. Toplantı, 16. Birleşim, Cilt:28, 13.12.1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 3. Dönem, 4. Toplantı, 22. Birleşim, Cilt: 30, 18.12.1972.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 3. Dönem, 4. Toplantı, 96. Birleşim, Cilt: 36, 16.4.1973.

b. T.B.M.M. Tutanak Dergisi

T.B.M.M. Tutanak Dergisi (Gizli Oturum), 3. Birleşim, 1. ve 4. Oturum, 20.07.1974, Cilt: 13/1.

Kitaplar

Akmaral, Kemal (2004), **Kıbrıs Türkü'nü İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan'a dek uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs**, İstanbul.

Armaoğlu, Fahir (2015), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, İstanbul.

_____ (2016), **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, Timaş Yayınları, İstanbul.

Aydınlı, Ahmet (1971), **Batı Trakya Faciasının İç Yüzü**, Akın Yayınları, İstanbul.

Baş, Hakan (2005), **Unutulan Batı Trakya Türkleri**, Umay Yayınları, İzmir.

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (2004), **Tarihe Bir Not**, (der. Necmettin Hüseyin), İstanbul.

Bıyıklıoğlu, Tevfik (1992), **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Bilgiç, Tuba Ünlü (2015) - Bilgiç, Bestami S., **Yunan Cuntası ve Kıbrıs 1967-1974**, İpek Üniversitesi Yayınları, Ankara.

- Cin, Turgay (2003), **Yunanistan'daki Müslüman Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü (Başmüftülük ve Müftülükler Sorunu)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.
- Clogg, Richard (1997), **Modern Yunanistan Tarihi**, (çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çetiner, Yılmaz (1994), **Şu Bizim Rumeli**, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Çukalas, Konstantin (1970), **Yunanistan Dosyası**, ANT Yayınları, İstanbul.
- Demirbaş, H. Bülent (1996), **Batı Trakya Sorunu**, Arba Yayınları, İstanbul.
- Denктаş, Rauf R. (2000), **Hatıralar-Toplayış**, Cilt:10, İstanbul.
- Ecevit, Bülent (2011), **Dış Politika ve Kıbrıs Dosyası**, ed. Levent Cinemre, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Emecen, Feridun M. (2015), **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Salahattin Galip (1998), **Batı Trakya'da Yazabildiklerimden...**, Kaştaş Yayınevi, İstanbul.
- Hayrullah, Pervin (2012), **Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi**, Biyografi Net Yayıncılık, İstanbul.
- Heraclides, Alexis, **Yunanistan ve "Doğudan Gelen Tehlike" Türkiye Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları**, (çev. Mihalis Vasilyadis-Herkül Millas), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- İliadis, Hristos (2021), **"Trakya Tehdit Altında" Gizli Yazışmalar Türkiye Stratejisi- Gizli Politikalar – Azınlık Grupları**, (çev. Lale Alatlı), Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne.
- Kafesoğlu, İbrahim (2014), **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Köprülü, M. Fuad, **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, Akçağ Yayınları,
- Mansel, Arif Müfid (1988), **Ege Yunan Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Oran, Baskın (1986), **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları-2, Ankara.
- Öksüz, Hikmet (2006), **Batı Trakya Türkleri (Makaleler)**, Karam Yayınevi, Çorum.
- Öksüz, Hikmet (2016), **Yirminci Yüzyılda Türkiye ve Balkanlar**, Serander Yayınları.
- Özersay, Kudret (2002), **Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.
- Özgüç, Adil (1974), **Batı Trakya Türkleri**, Kutluğ Yayınları, İstanbul.

- Papandreu, Andreas G. (1988), **Namlunun Ucundaki Demokrasi**, çev. Semih Koray-M. Emin Yıldırım, Ankara.
- Rousseas, Stephen (1974), **Yunan Cuntası ve C.I.A.**, çev. Dr. Devrim Ulucan, Devrim Yayınları, İstanbul.
- Soysal, İsmail (2000), **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları (1920- 1945)**, Cilt: I., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sönmezoğlu, Faruk (2016), **Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası 1945-1991**, Der Yayınları, İstanbul.
- Svoronos, Nikos (1988), **Çağdaş Helen Tarihine Bakış**, (çev. Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul.
- Tekin, Oğuz (2015), **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2015), **Osmanlı Tarihi Cilt: I.**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Makaleler

- Alp, İlker, “Batı Trakya Türkleri”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:10, Sayı:33, Kasım 1995.
- Ahmet, İbrahim Kelağa, “Batı Trakya’da İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)”, **Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu 23-24 Ekim 2014 İstanbul Bildiriler**, İstanbul, Ocak 2016.
- Biber, Tuğba Eray, “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya’da Müftülük Meselesi”, **Balkanlarda İslam Medeniyeti Beşinci Uluslararası Kongresi Tebliğleri Mayıs 2015 Saraybosna**, ed. Halit Eren, İstanbul, 2018.
- Budak, Mustafa, “Osmanlı Belgelerine Göre Mondros’tan Lozan’a Batı Trakya”, **Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu 23-24 Ekim 2014 İstanbul Bildiriler**, Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, Ocak 2016.
- Cihangir, Çiğdem Kılıçoğlu, “Modern Yunanistan’ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:4, Sayı:37, Aralık 2016.
- Dere, Umut, “Batı Trakya Türklerinin Cunta İdaresi Yıllarında Yaşadığı Sorunlar (1967-1974)”, **Dr. Sadık Ahmet**, (ed. Nilüfer Erdem), YTB Yayınları, Ankara, 2021.
- Fırat, Melek, “Yunanistan’la İlişkiler”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Sarınay, Yusuf, “Balkan Savaşları’ndan Lozan Barış Anlaşması’na Batı Trakya Bölgesi”, **Dr. Sadık Ahmet**, (ed.Nilüfer Erdem), YTB Yayınları, Ankara, 2021.

Serdar, Ahmet, “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi”, **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt:3, Sayı:2, Aralık 2014.

Tezler

Aarbakke, Vemund, **The Muslim Minority of Greek Thrace**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), University of Bergen, Bergen, 2000.

Akdeniz, Melih, **1930’dan Yunanistan’ın Avrupa Birliği’ne Girişine Kadar Batı Trakya Türkleri (1930-1981)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2015.

Arslan, Pervin, **Albaylar Cuntası Dönemi’nde Türkiye’nin Yunanistan Politikası’nın Türk Basımına Yansıması (1967/1974)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2018.

Erdem, Nilüfer, **Lozan Antlaşması’ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri’nin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2003.

Kılıçoğlu, Çiğdem, **Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan’ın Türkiye Politikası (1967/1974)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010.

Paçaman, Recep, **Yunan İdaresinde Gümülcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011.

Serdar, Ahmet, **Batı Trakya Türkleri’nin Ekonomik Durumu ve Sorunları**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi ve İktisat Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2002.

Elektronik Kaynaklar

Adıyeke, A. Nükhet, “Yunanistan Sınırları İçinde Bir Azınlık Örgütlenmesi Cemaat-ı İslamîyeler”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları**, Cilt:1, Sayı:2, 1992. <https://dergipark.org.tr/trpub/ctad/issue/25523/269211>

- Biber, Tuğba Eray, “II. Dünya Savaşı ve Yunanistan Türkleri”, **İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul, 2016. https://www.academia.edu/42726528/%C4%B0kinci_D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1_ve_Yunanistan_T%C3%BCrkleri
- Erdem, Nilüfer, “Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri”, **Atatürk Devri Türk Dış Politikası 1920-1938: Kafkasya, Balkanlar, Ortadoğu, Siyasi, Sosyal, Kültürel, Ekonomik İlişkiler Perspektifinden**.<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/66B67A532DD14BB5ACC58750FFB74A6D>
- Halaçoğlu, Yusuf - Eren, Halit, “Batı Trakya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 5 <https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya>
- Has the U.S. been unfair? Greece’s Grievance” 29 July 1985, **CIA**. <https://www.cia.gov/readingroom/> (23.12.2022)
- Jamons, Perseponie, “How did Greece return to democracy following the 1967 coup d’etat by the military junta?” **MHIS321 Twentieth-Century Europe**. <https://www.mq.edu.au/>
- Kurt, Halil, “Yunanistan”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 43. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunanistan#2>
- Oran, Baskın, “Kalanların Öyküsü (1923 Mübadele Sözleşmesinin Birinci ve Özellikle de İkinci Maddelerinin Uygulanmasından Alınacak Dersler)”, **Atatürkçülük ve Modern Türkiye**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, Ekim 1998. https://baskinoran.com/makale/SBFD_1998_582.pdf
- Şentürk, Cem, “Kanunlaştırılan Irkçılık: Yunan Vatandaşlık Yasası’nın 19. Maddesi ile Vatandaşlıktan Çıkarmalar ve Mağdurların Sorunları”, **Bilimsel Araştırmalar Serisi No.2**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu. <https://www.abttf.org/images/raporlar-pdf/19022020145349-tr.pdf>
- Terlexis, Pantazis, ”The Military and The Greek Constitution: A Comparison Between The New and The Old Document”, **The Western Political Quarterly**, Vol.24, No:3, Sep. 1971. <https://www.jstor.org/stable/446914>
- “Türk-Yunan Kültür Komisyonu Ankara ve Atina Toplantıları Protokolü (1968)”. https://gtgb.gr/brosurler/ankara_atina_protokolu.pdf

EKLER

Ek 1: Paul Glastris'in Albaylar Cuntası ile İlgili CIA Kaynaklarında Yer Alan Makalesi

STAT
Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/09/27 : CIA-RDP90-00965R000302170010-1

ARTICLE APPEARED
ON PAGE 13

THE NEW REPUBLIC
29 July 1985

Has the U.S. been unfair?

GREECE'S GRIEVANCE

Athens

WITH THE TWA hijacking last month, the American public's estimation of Greece reached a new low. The Greek government had failed to act upon repeated international warnings about lax security at Hellinikon airport, and thus had no convincing response to charges that it had effectively allowed the hijacking to take place. What's more, it negotiated the release of Ali Atwa, the captured comrade of the Amal hijackers, which violated the West's general understanding about not giving in to terrorist demands.

Greece's image had been in slow decline since 1981, when the outrageous statements of the new prime minister, Andreas Papandreou, started making headlines. Papandreou has said, among other things, that the U.S. is an "imperialist country," that General Jaruzelski is a Polish "patriot" and Solidarity "a dangerous movement," and that the KAL 007 jetliner shot down by the Soviets was on a CIA spy mission. He has also developed a reputation for coddling terrorists by professing solidarity with the likes of Muammar al-Qaddafi and Yasir Arafat.

As Papandreou's most quotable slanders circulated in the U.S. press, Greek anti-Americanism was slowly being transformed into American anti-Hellenism. Thus no one complained much when the State Department issued a "travel advisory" for Greek-bound American tourists—an announcement that resulted in 30,000 canceled bookings, an estimated \$100 million drain on Greece's faltering economy. Many editorials said that this was the least Greece deserved.

Most Greeks, however, considered the punishment, and the American media's coverage of Greece's actions, extremely unfair. They questioned whether the terrorists' weapons really were smuggled on the plane in Athens, where there were both Greek security and the extra security personnel TWA had itself hired as backup. American officials seemed to share these doubts. They admitted they were dubious of Ali Atwa's story that his comrades had smuggled their weapons past the two security systems by wrapping them in fiberglass. (X-rays penetrate fiberglass, as any self-respecting terrorist would probably know.) Some Washington officials speculated about a possible "inside job"—Arab spies in the Greek airport ground crew. Amal leader Akef Haidar claimed that the guns and grenades had been placed on the plane during an earlier stop in Cairo.

The Greeks were also angered at how the United States portrayed the release of Ali Atwa. For days after the hijacking the press stated that the Greek government had traded Atwa merely for the seven Greek passengers of TWA flight 847. Only after the last of the hostages were freed and began recounting their experiences of those early negotia-

tions did it report what the Greek government had contended all along: that the Greek ambassador had also successfully negotiated the release of 63 other hostages, most of whom were American women and children. This trade may have been unwise or even cowardly, but it was not, as it was portrayed, a supreme act of chauvinism.

In the days after the hijacking, there were airport terrorist attacks in Frankfurt, Norway, Rome, Tokyo, and Madrid in which a total of eight people were killed; and a flight from Canada to India exploded en route, killing 329 people. The State Department had little to say about any of these incidents. Why, the Greeks asked, were they being singled out at a time when the international nature of terrorism was never more evident? Indeed, days after the State Department's "travel advisory," a young man wearing army fatigues and carrying a rifle walked into the State Department itself and, a few yards from George Shultz's office, shot and killed his mother, a department employee, and then himself. One Greek opposition politician jokingly proposed a ban on Greek Embassy staff visits to the State Department until security is improved.

One does not have to excuse Greece's nonchalance about terrorism to suspect that there were other motivations behind the Reagan administration's "travel advisory." The administration has not objected to Papandreou's rhetoric because he otherwise has given the U.S. nearly everything it's asked for. (He renegotiated the U.S. military bases agreement, although he'd won the election by promising the opposite, and threw in a new AWACS base.) Having held its tongue for so long, the White House could not have been unhappy at the chance to get even. The American press and public shared that unseemly but understandable urge. Greece became a convenient target for the frustration of a president, and a country, unable or unwilling to strike back at the real enemy.

THERE IS A special dimension, though, to the new American anti-Hellenism and the Greek anti-Americanism that preceded it. Unlike other small, poor countries that sling hostile remarks at the U.S., Greece has been one of America's most reliable allies. Greeks and Americans fought together in two world wars and in Korea. Even today anti-Americanism in Greece remains rather half-baked. The Greeks still love the idea that all Western nations have their roots in Greek civilization. With their entrepreneurial ways and embrace of consumer culture, they simply don't bring to their criticisms of America the same violent rejection of modernity that characterizes anti-American movements elsewhere. The most treacherous "anti-Americanism" any U.S. citizen in Greece this summer will likely encounter is a heated political discussion with a Greek over drinks at a *kafenion*—after which the Greek will almost certainly insist on picking up the tab.

Greece's new, self-consciously independent behavior, in other words, is the result of the nation having unlearned to some extent a previous policy of full cooperation with America. This unlearning, as many American officials privately admit, is the result of Greece's experi-

Continued

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/09/27 : CIA-RDP90-00965R000302170010-1

ence with shortsighted American foreign policy.

That policy began with the Truman Doctrine of 1947, when America replaced waning British influence in Greece. A civil war had broken out between Greek communist-led guerrillas and the shaky new government—nominally led by centrist republicans but dominated by right-wing monarchists and Nazi collaborators. Writers such as Nicholas Gage have vividly documented communist atrocities during the civil war; but atrocities by government forces—including the Security Battalions, Greece's version of right-wing death squads—were just as gruesome. The guerrillas, who were the main resistance force against the Nazi occupation, had shown much interest in democratic political solutions to end the fighting. But American officials, gripped by the new cold war mentality, were in no mood to compromise with communists. The U.S. drifted into closer association with the unpopular Greek monarchy and the right, a tie that would continue for the next 25 years.

The communists were ultimately defeated. But when the Greek public used its newly won freedom to elect a centrist coalition government, the U.S. ambassador, John E. Peurifoy, made his country's displeasure—and its power—known. Distrustful of "fuzzy-headed liberals," Peurifoy threatened to cut American aid unless the government changed the electoral system to assure control by the less popular but more "stable" right. The government had little choice but to concede. "Centrists and leftists felt rejected by the representatives of American foreign policy here," explains Sotiris Papapolitis, a Greek member of parliament with the center-right New Democracy party. Papapolitis's father was a cabinet minister under that early, short-lived center government. He says that Peurifoy would walk into his father's office, and in a perfect gesture of American conceit, put his feet up on the minister's desk: "You can't imagine the humiliation."

For the next 12 years right-wing politicians ran the government, though always at the behest of a "para-state" made up of the Greek palace, the Greek and American military, the American Embassy, and, most notoriously, the CIA. The communist threat had withered; anti-communism, however, remained the official state religion and the excuse the government used to suspend various civil liberties. Yet still most Greeks deeply admired America (where many friends and relatives had gone to seek work) and were acutely aware that their country's economic and defense interests were best served by close association with the United States.

SUPPORT for the American presence only wavered when the Greeks felt that it threatened their national interests. This occurred in 1955, when John Foster Dulles sent a tersely written letter to the Greeks demanding, in essence, that they ignore, for the sake of NATO, Cyprus-related Turkish atrocities against Greeks living in Istanbul and Izmir. Fierce anti-American feelings swept over Greece, from right to left, and died down only as outrage over the atrocities faded. To this day Washington tends to

treat Greece's conflict with Turkey—a matter to the Greeks of territorial integrity—as an atavistic tiff between NATO's backward Balkan brothers.

The great challenge to the "para-state" came with the rise of George Papandreou's Center Union party in the early 1960s. Riding a wave of indignation over heavy-handed voter intimidation by the Greek military in the 1961 elections, Papandreou—with his son Andreas, recently returned from the U.S., at his side—won an unprecedented 53 percent of the vote in 1964. But 17 months later, after clashing with Lyndon Johnson over Dean Acheson's plan for the partition of Cyprus, and with the monarchy over control of the military, Papandreou was maneuvered into resigning. Not long after that, an obscure group of colonels seized power. Democracy in Greece, such as it was, disappeared for seven years.

Ask a Greek if he thinks the U.S. had anything to do with the colonels' coup, and he'll look at you with that contemptuous smile the world reserves for American innocents. Indeed, many of the Greek officers involved had been trained by the CIA—the junta's leader, Colonel George Papadopoulos, had been the liaison officer between the CIA and its Greek equivalent, the KYP. The very execution of the coup was based on a NATO-drafted contingency plan. To this day Washington denies it had any idea that the men it was supporting to defend democracy were in fact plotting to undermine it.

Surprised or not, Washington made the colonels feel right at home. While other Western leaders avoided public contact with the brutal regime, the U.S. sent dignitaries such as Spiros Anagnostopoulos (a.k.a. Spiro Agnew) to have their pictures taken with the dictators and assure them of generous assistance. Large American corporations such as Litton Industries and Coca-Cola also courted the colonels, and won access to Greek markets on almost colonial terms. "We in the U.S.," wrote President Nixon to Colonel Papadopoulos, "greatly appreciate the welcome that is given to American companies and the sense of security that the government of Greece is imparting to them." The colonels, eager to create an appearance of legitimacy, spread these and other gushing U.S. tributes across the headlines of the government-controlled press. Thus a whole generation of Greeks learned to make a connection between the American government, multinational corporations, and "capitalist imperialism."

All this pleased the Soviets. "Communist countries cultivated good relations with the junta," recalls Paul Anastasi, the Greek-Cypriot journalist who uncovered the KGB's hidden support for *Ethnos*, the currently popular Greek anti-American newspaper. "The Soviet strategy was that it was in their interest for the dictatorship to last as long as possible, because this would radicalize the population to the left and justify the left-wing cause. They were right."

If American support for the junta assured an anti-American reaction, the Cyprus crisis of 1974 guaranteed that the reaction would be broad and unstoppable. Few Greeks today doubt—nor should they—that Henry Kis-

Continued

Ek 1: (Devami)

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/09/27 : CIA-RDP90-00965R000302170010-1

3.

singer and the CIA were neck deep in the bloody affair. The junta's insane bid for the Republic of Cyprus, which paved the way for the brutal Turkish counterattack, resulted in roughly the same partition of the island nation Dean Acheson had pressured for ten years earlier.

Humiliated by the Cyprus crisis, the junta collapsed. The job of dealing with the subsequent national outrage fell to the conservative and democratic government of Constantine Karamanlis. Karamanlis jailed the colonels, legalized the Communist Party, and pulled Greece out of the military wing of NATO. But that wasn't enough to hold back the populist left-wing movement coalescing around Andreas Papandreu. When Papandreu's Pan-Hellenic Socialist Movement (Pasok) was reelected last month after four years in office, it became the first non-right-wing government to survive in Greece in over 40 years.

The American press never tires of observing that much of Papandreu's appeal is due to his ability to exploit popular resentment of the American government. Yet this appeal can only go so far in an otherwise conservative, pro-Western nation like Greece. "There's a sense that the Greeks got their own back against America," observes Paul Anastasi. "But just as the right wing's excessive anti-communism generated an anti-right, anti-American backlash, today the trend is in the other direction." Indeed, opinion polls last year noted a slight ebbing of anti-U.S. government sentiments among Greeks. Foreign policy was hardly an issue in the spring elections. "People are rather fed up with hearing about the American threat," says Anastasi.

That is, until this hijacking fiasco. The Reagan administration's "travel advisory" touched the wrong raw nerve at the wrong time. The administration has promised "retaliation" against the perpetrators of this terrorism, and has so far succeeded only in punishing one of the victims.

PAUL GLASTRIS

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/09/27 : CIA-RDP90-00965R000302170010-1

Ek 2: Kıbrıs Barış Harekâtının Uygulanması İçin Başbakanın Yetkili Kılındığı Belge

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı : 7/ 8613

Kıbrıs'ta son gelişmeler nedeniyle, Büyük Millet Meclisinin 17/11/1967 tarihli ve 148 sayılı kararında verilen müsaade ile Garanti Andlaşmasının 3 üncü maddesi ve Birleşmiş Milletler Yasasının 51 inci maddesi gereğince meşrû savunma hakkını kullanmak üzere Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından Kıbrıs'a karşı fiilî müdahalede bulunulmasına ve Yunanistan'ın bir tecavüzü halinde bu Devlete karşı da harekâta geçilmesine emir verme konusunda Başbakanın yetkili kılınması; Bakanlar Kurulunca 19 Temmuz 1974 günü kararlaştırılmıştır.

Eki

CUMHURBAŞKANI

8
47
317
02
01
18
030

Başbakan	Devlet Bakanı Başbakan Yrd.	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
Adalet Bakanı	Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Ticaret Bakanı	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı	Güm. ve Tekel Bakanı
Gıda - Tar. ve Hay. Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı	Sanayi ve Tek. Bakanı	En. ve Tab. Kay. Bakanı
Turizm ve Tan. Bakanı	İmar ve İskân Bakanı	Köy İşleri ve Koop. Bakanı	Orman Bakanı	Genç. ve Spor Bakanı

Dosya No :
100-51
1250

Ek 3: İstanbul Milletvekili Nuri Erdoğan'ın Batı Trakya Türklerinin Durumu Üzerine Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken'e Yönelttiği Soru Önergesi ve Bayülken'in Cevabı

M. Meclisi B : 96 16 . 4 . 1973 O : 1

Yıllar	Miktarı (Ton)
1973	948 055
1974	1 188 748
1975	2 264 019
1976	2 296 140
1977	2 296 140

Kaynak : DPT. Kimyasa Gübre Sanayii Özel İhtisas Komisyonu raporu.

9. — İstanbul Milletvekili Nuri Eroğan'ın, Batı Trakya'da yaşayan Türklerin Lozan Andlaşması ile sağlanan haklardan istifade ettirilmediğine dair soru önergesi ve Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken'in yazılı cevabı (7/1506)

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Dışişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasında aracı olmanızı saygı ile arz ederim. 26. 1. 1973

İstanbul Milletvekili
Nuri Eroğan

Batı Trakya'da yaşayan Türk unsuruna Lozan Andlaşmasının 37 - 45 maddeleri ile tanınmış hakların kullanılmasına imkân verilmemekte veya bu hakların kullanırken kendilerine büyük zorluklar çıkarıldığı iddia olunmaktadır. Hususiyle;

1 — Türklerin gayrimenkul edinmelerine yasak konulduğu veya bu tür isteklerin gerçekleşmesine karşı büyük zorluklar çıkarıldığı,

2 — Köylerde Türklerin arazisine yakın veya bitişik yerlere iskan olunan Rum Muhacirlerin bir süre sonra kendilerine verilen arazileri Türklerin aleyhine genişlettikleri ve cebir yoluyla el koydukları bu parçalar üzerinde bir iki yıl sonrada mülkiyet iddiasında bulundukları, buna karşı Türklere yapılan şikâyetlerin dinlenmediği.

3 — Lozan Andlaşması hükümleri gereği Rumlarla eşit muameleye tabi tutulması icab eden soydaşlarımıza, durumlarının ayniyetine rağmen, kredi verilmediği,

4 — Türklerin yetiştirdiği tütünün farklı bir değerlendirmeye tabi tutulduğu ve bu suretle Türk tütün müstahsilinin iktisadi zorluklara maruz bırakıldığı.

5 — Yasak bölgelerdeki Türklerin çocuklarının Rumlar tarafından açılmış ve idare edi-

len, kreşlere verilmesi zorlandığı, ve bu suretle di Türklüklerinin unutturulmasına çalışıldığı,

6 — Türklerle meskün pek çok köyde ilk okul bulunmadığı, mevcutlarında kifayetsiz öğretmenler elinde bulunduğu, Türklerin bu yolla cahil bırakılmak istendiği,

7 — Türk okullarında Atatürk inkılabına uygun bir tedris sistemi yerine medrese usulünün tatbik olunduğu, Türk harfleri yerine Arap harfleriyle tedrisatın teşvik olunduğu,

8 — Okul adlarının Türk okulu olduğu fikrini vermekten uzak bir şekilde düzenlendiği ve buralarda insiyatifin Rum öğretmenler elinde bulunduğu, Türk öğretmenlerin ise bunların sıkı bir kontrol ve baskısı altında tutulduğu,

9 — İmtihan sistemlerinde ön görülen hususi bir takım zorluklar Türk çocuklarının orta ve lise öğrenimi yapmalarını engellediği,

10 — Son Cunta idaresince, cemaat reislerinin seçim sistemi yerine hükümetce tayin yoluna gidildiği ve nihayet

11 — 12 Ocak 1973 tarihli İzmir mahreçli bir Anadolu Ajansı haberi olup hemen bütün gazetelerde manşet olan (Türklere baskı yapıldığı, İşkencede Taban caminin, cemaatin namaz kıldığı bir sırada buldozerlerle yıktırıldığı

Doğrumudur? Doğru ise bunların Lozan andlaşması ile bağdaştırılması mümkün müdür? Mümkün değilse bu haller karşısında Bakanlıkça neler yapmayı düşünüyorsunuz?

T. C.

Dışişleri Bakanlığı

Sigm (SİYD) Gn. Md.

Sayı : 521117/32

Konu : Nuri Eroğan'ın yazılı soru önergesi Hk.

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : 29. 1. 1973 tarihli ve Kanunlar Md. 7276/53502 - 7/1506 sayılı yazılara

Batı Trakyalı soydaşlarımızın Lozan Andlaşması ile sağlanan haklardan istifade ettirilmemeleri hakkında İstanbul Milletvekili Sayın Nuri Eroğan tarafından Bakanlığımıza yöneltti-

Ek 3 (Devamı)

M. Meclisi B : 96

16 . 4 . 1973 O : 1

len yazılı soru önergesine verilen cevap iki nüsha olarak ilişikte sunulmaktadır.

Arz ederim.

Halûk Bayülken
Dışişleri Bakanı

Sayın Nuri Eroğan
İstanbul Milletvekili

1 — 1938 tarihinde çıkarılan bir Yunan Kanunu sâhil ve hudut bölgelerinde gayrimenkûl alım satımını vilâyetlerde kurulan bir komisyonun müsaadesine tâbi tutmuştur. Batı Trakya'yı soydaşlarımızın yaşadıkları İskeçe, Rodop ve Evros vilâyetleri bu kanuna göre kıyı ve sınır bölgesi olarak mütalâa edildiğinden her Yunanlı gibi soydaşlarımız da gayrimenkûl satınalmak istediklerinde bu komisyonun müsaadesini istihâa etmek zorunludur. Mevzu bahis kanun 1965 yılından itibaren Batı Trakya'daki Türk azınlığına karşı tefriki bir tarzda tatbik edilmeye başlanmıştır. Soydaşlarımızın gayrimenkûl alımı için yaptığı müracaatlar bahse konu komisyona olumsuz karşılanmaktadır. Kanunun soydaşlarımıza karşı bu şekildeki tatbikatı 1964 yılında Gökçeada ve Bozcaada'da Rum sakeneye ait 2195 parça gayrimenkûlün tarafımızdan istimlak edilmesi üzerine vuku bulmuştur. Bu istimlakler Yunanlılar tarafından o zaman yapılmış olan teşebbüsler üzerine durdurulmuş ve bu esnada Yunanlılar da müsaade etmişlerse de her iki adadaki istimlaklerin tamamlanması konusunda duyulan zaruret dolayısıyla tarafımızdan istimlaklere devam edilmiş olması karşısında Yunan makamları yukarıda belirtilen tatbikatı azınlığımıza karşı şiddetlendirmiştir. Hâlen Batı Trakya'daki azınlığımızın meseleleri arasında en önemlilerinin birisi bu konudur. Bünye itibarıyla toprağa bağlı bir topluluk olan azınlığımızın gayrimenkûl sahibi olmaması azınlığımız içinde göç eğilimini teşvik eder nitelikte görüldüğünden Bakanlığımızca bu konuya büyük önem atfedilmektedir. Soydaşlarımızın karşı karşıya bulunduğu bu müşkülâtın izalesi, takdir buyrulacağı üzere, tarafımızdan da Yurdumuzdaki Rum azınlığı yönünden bazı kolaylıkların tanınmasına vabeste bulunmaktadır. Bu maksatla neler yapılabileceği hususu ilgili kuruluşlarımızla incelenmektedir.

2 — Batı Trakya'da Türklerle meskûn bulunan yerlere Rum muhacirlerin yerleştirilmekte

olduğuna dair bir bilgi Bakanlığımıza intikal etmemiştir. Yunanlılar bunu çok eskiden Lozan Antlaşmasını takib eden devrede yapmışlardır. Anadolu'dan giden muhacir Rumların Batı Trakya'ya yerleştirilmemesi lâzımı gelirken, 1924 de 60.000 Rum muhacir Türklerle meskûn yerlere yerleştirilmiştir. Lozan Antlaşmasının akdedildiği tarihte Batı Trakya'daki Türk nüfusu Yunan nüfusunun üç misli iken Yunan hükümetlerinin Batı Trakya'da tatbik ettikleri bu nüfus siyaseti sonucu bu nüfus nisbeti tamamen tersine dönmüştür. Batı Trakya'da hâlen görülen arazi ihtilâfları, daha ziyade uzun yıllardan beri soydaşlarımız tarafından kullanılan bazı arazilerin devlete ait olduğu iddialarından veya bu arazilerin bir kısmının meraya çıkarılmasından ileri gelmektedir. 1930 yıllarında yapılan bir arazi sayımında soydaşlarımızdan bir kısmının yeni bir vergi getirileceği endişesiyle mallarını tam bildirmemiş olmaları dolayısıyla şimdi bir kısım arazilerinin devlet arazisi diye istirdat edilmek istendiği görülmüştür. Bu arazi ihtilâflarından soydaşlarımızın zarar görmemeleri için gerekli teşebbüsler ötedenberi yapılmaktadır. Bunların bir kısmının neticesi de müsbet olarak alınabilmektedir. Bahis konusu arazilere ait Osmanlı kayıtları Yunanistan'da el'an geçerli sayıldığından soydaşlarımızın şu veya bu sebeple kaybetmiş oldukları tapu senedi örnekleri Yurdumuzdaki Tapu ve Kadastro kayıtlarından çıkarılarak kendilerine gönderilmektedir.

3 — Taramla istigal eden soydaşlarımıza kredi verilmediğine dair bir bilgi Bakanlığımıza intikal etmemiştir. Bu husus Yunanistan'daki temsilcilerimiz vasıtasıyla tahkik ettirilmektedir. Sadece, yeterince Rumea bilmeyen ve resmî usûllere aşina olmayan bir kaç soydaşımızın kredi taleplerinin usûl yönünden kabul edilmemesi yolunda haberler alınması üzerine gerekli ikazlar yapılmış ve bunun üzerine soydaşlarımız da krediden faydandırılmışlardır. Ayrıca, soydaşlarımız ziraî kooperatiflerden de istifade etmektedirler.

4 — Soydaşlarımızın tütünlerinin farklı değerlendirmeye tâbi tutulduğu yolunda bugüne kadar Bakanlığımıza veya ilgili temsilciliklerimize herhangi bir şikâyet intikal etmemiştir. Bununla beraber, bu hususun da takibi ilgili temsilciliklerimizden istenmiştir.

5 — Yunanlılar tarafından son zamanlarda, Kuzey Batı Trakya'da Pomak Türklerinin yaşadığı Bulgar hududu boyunca uzanan ve yavaş bölge tesmiye olunan kısımda 6 çocuk yuvası açılmışsa da bunlar soydaşlarımız tarafından benimsenmemiş ve itirazla karşılanmıştır.

6 — Batı Trakya'da Türklerle tamamen veya kısmen meskûn köylerin adedi, İskeçe'de 116, Rodop'ta 143 ve Evros'ta 36 olmak üzere, 295 dir. Batı Trakya'daki toplam azınlık ilkokul sayısı ise 285 dir. Tamamen Türklerle meskûn köylerde ve şehirlerde tabiatıyla birden fazla azınlık ilk okul mevcuttur. Bu durumda Batı Trakya'da Türklerin yaşadığı köylerin pek çoğunda ilkokul bulunduğu görülecektir. Hane sayısı az olan bazı köylerdeki öğrenciler civardaki köy okullarına gitmektedirler. Batı Trakya'daki azınlık ilkokullarında eğilimlerini Türkiye'de yapmış 140 kadar öğretmen görev yapmaktadır. Ayrıca karşılıklı anlaşma ile her yıl Batı Trakya'ya Türkiye'den 35 Türk öğretmen gönderilmektedir. Bunlar daha çok ilkokullarda görev görmektedirler. Bunlardan başka formasyonsuz tabir edilen öğretmenler de bu okullarda çalışmaktadırlar. Formasyonsuz öğretmenlerin hepsini kifayetsiz addetmek de doğru değildir. Bunlardan bir kısmı Milli Eğitim Bakanlığımızca her yaz açılan kurslara devam ederek öğretmen belgesi almışlardır. Batı Trakya'da ayrıca görev bekleyen 100 kadar formasyonlu öğretmen daha bulunmaktadır. Bunların tayinlerinin gerçekleştirilmesi için gereken teşebbüsler yapılmakta ve yavaş yavaş da olsa bazı neticeler alınmaktadır. Nitekim cari öğretim yılı içinde, İstanbul'daki Rum azınlık okulları için üç Rum öğretmenin tayinine mukabil 6 formasyonlu öğretmen Batı Trakya'da görev almıştır. Bu durumdan da anlaşılacağı ve hile Batı Trakya'daki azınlığımızın eğitimi için ilkokul sayısı tatminkâr olup bunların pek çoğunda ehil öğretmenler görev yapmaktadırlar.

7 — Batı Trakya'da bir tanesi Gümülcine'de diğeri de Şahin Kasabasında olmak üzere sadece iki tane medrese bulunmaktadır. Dolayısıyla, Batı Trakya'da yaygın bir medrese eğitimi olduğu iddia edilemez. Lozan'dan bu yana Batı Trakya'daki Türk azınlığının eğitimi konusunda büyük merhaleler aşılmıştır. Hâlen Batı

Trakya'daki azınlık okullarında eğitim gören 16.000 civarındaki soydaş öğrencimizin 11.000'i yani % 69 u yeni harflerle eğitim görmektedir. 1928'deki harf inkılabımızı takip etmek olanaklarına sahip bulunamamalarına rağmen, eğitim konusunda bu gelişmeyi sağlamış olan Batı Trakya'lı soydaşlarımızın hangi istikamete yönelmiş oldukları böylece kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

8 — Lozan Antlaşması Batı Trakya'lı soydaşlarımızı «Türk» olarak değil «Müslüman ahalisi» olarak adlandırmıştır. Bununla beraber, Yunanlılar, aramızdaki ilişkilerin azınlığımız yönünden en elverişli olduğu bir devirde, 1954 yılında çıkarttıkları azınlığımızın eğitim sorunlarını düzenleyen 3065 sayılı kanunda azınlık okulları için «Türk okulu» deyimini kullanmışlardır. Bu kanun 1972 yılı başında çıkarılan 1109 sayılı kanun - kararname ile değiştirilmiş ve bu yeni mevzuatta azınlığımız, sadece «azınlık» olarak adlandırılmıştır. Bu mevzuata istinaden «Türk okulu» ibaresini taşıyan okul tabelaları indirilerek, yerlerine «Azınlık okulu» yazılı tabelâlar konulmuştur. Vaziyetin bu şekli almasında hiç şüphesiz Kıbrıs meselesi dolayısıyla ilişkilerimizde husule gelen gerginliğin büyük rolü vardır.

Batı Trakya'daki azınlık okullarında görevli soydaş öğretmenler Yunanlı öğretmenlerin kontrolü altında değildirler. Bütün azınlık ilkokullarının Müdürleri Türk soydaşlarımızdır. Bununla beraber bütün öğretmenler Yunanlı müfettişlerin denetimine tabidir. Soydaş öğretmenlerin bu denetim sırasında zaman zaman baskılara maruz kaldığı duyulmaktadır. Bunlar tarafımızdan takip edilmekte ve Yunan Hareiciyesi nezdinde teşebbüs konusu yapılmaktadır.

9 — Bir önceki maddede bahsi geçen 1109 sayılı kanun - kararname, azınlık öğrencileri için, Yunan genel eğitim sistemi içinde mevcut olmayan bir imtihan ihdas etmiştir. Bu, ortaokulda liseye geçiş için ihdas edilen tasnif sınavıdır. Yunanlılar bu imtihanı İstanbul Rum azınlık ilkokullarına konulan ve genel sistemimizde bulunmayan ortaokula giriş sınavlarına mukabele olarak koyduklarını beyan etmektedirler. İmtihanlar konusu hâlen Yunanlılarla müzakere konusudur. Her iki imtihan da tefriki

Ek 3 (Devamı)

M. Meclisi B : 96

16 . 4 . 1973 O : 1

birer sınav olduğundan karşılıklı olarak kaldırılmaları için Yunanlılarla aramızda bir ön mutabakat hâsıl olmuştur.

10 — Yunanistan'da 21 Nisan 1967 darbesinden sonra bütün ülkede her türlü seçim yasaklanmış olup işbaşına gelen bütün heyetler Hükümetce tayin edilmektedir. Bu meyanda İskeçe, Gümüline ve Dedeağaç şehirlerindeki Cemaat İdare Heyetleri ve tabiatıyla Başkanları seçim yerine tayinle işbaşına getirilmişlerdir. Dolayısıyla, sadece azınlığımızı hedef tutan bir tatbikat mevzubahis değildir.

11 — İskeçe'deki Tabakhane Camii bir istimlâk neticesinde yıkılmış olup, Bakanlığımız tarafından bu konuda 20 Ocak 1973 tarihinde yapılan açıklama metninde de bildirildiği üzere, 1939'da tanzim edilmiş bulunan İskeçe şehir plânına göre istimlâk sahasına dahil bulunduğu halde zamanımıza kadar tatbik mevkiine konulmamış olan bu plân çerçevesinde mezkûr caminin istimlâkının âni ve yakışsız bir biçimde gerçekleştirilmesi karşısında Yunan Hükümeti nezdinde teşebbüste bulunularak Tabakhane Camii'nin istimlâk edilerek yıkılmasının soydaşlarımız arasında ve kamuoyumuzda uyandırdığı derin teessür ve infial belirtilmiş ve bu müessif olayın ortaya çıkardığı sonuçların en kısa zamanda ve en münasip şekilde telâfisi istenmiştir.

Yunan Hükümeti cevaben, istimlâkın İskeçe'de yapılmakta olan turistik tesisler dolayısıyla 1939 tarihli şehir plânının tatbik mevkiine konulmasından ileri geldiğini, bu kabil zaruri istimlâklerin memleketimizde de zaman zaman yapıldığını, para bulunmaması dolayısıyla plânın şimdiye kadar gecikmiş olduğunu bildirmiş, çok uzun süre önce kararlaştırılmış olan bu istimlâk muamelesine Türk - Yunan ilişkileri zaviyesinden başka bir manâ verilmemesini ifadeyle, iki memleket münasebetlerine verdikleri önemi belirtmek bakımından, Yunan Hükümetinin istimlâk edilen cami yerine, istimlâk sahasına girmeyen bir mahalde, istimlâk bedelinin de istifade etmek suretiyle, yeni bir cami inşası için gerekli izni vereceğini beyan etmiştir.

Mevzubahis izin için gerekli dilekçe İskeçe müftüsü tarafından ilgili Yunan makamlarına verilmiştir.

Bilvesile saygılarımı sunarım.

Halûk Bayülken
Dışişleri Bakanı

10. — *Afyon Karahisar Milletvekili Süleyman Mutlu'nun, Afyon Karahisar İlinin Çayırbağ köyünden bâzı kişilerin istimlâk bedellerinin ödenmesine dair soru önergesi ve Bayındırlık Bakanı Mukadder Öztekin'in yazılı cevabı. (7/1508)*

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Bayındırlık Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulmasını saygılarımla arz ve rica ederim.

Süleyman Mutlu
Afyon Milletvekili

Soru:

Yol genişletmek suretiyle Karayolları tarafından istimlâk edilen Afyon - Çayırbağ köyünden 15724 numaralı ve 18. 9. 1972 tarihli evrakla bağlı 726, 727, 732, 733 numaralı Mustafa Yavuz, Şerife Keskin ve Ümmühan Karataş'a ait parsellerin istimlâk bedellerinin bugüne kadar ödenmeyiş sebebi nedir? Ne zaman ödenecektir?

T. C.

Bayındırlık Bakanlığı

Özel Kalem

Sayı : A - 01/254

Konu : Afyon Milletvekili Süleyman Mutlu'nun yazılı sorusu.

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : 1. 2. 1973 tarih ve 7289 - 59561/7 - 1508 sayılı yazınız.

Afyon İlinin Çayırbağ köyünden bâzı kişilerin istimlâk bedellerinin ödenmesi hakkında Afyon Milletvekili Süleyman Mutlu tarafından verilen yazılı soru önergesi aşağıda cevaplandırılmıştır.

Bilgilerinize arz ederim.

Mukadder Öztekin
Bayındırlık Bakanı

Ek 4: 22 Nisan 1967 Tarihli Milliyet Gazetesi Nüshası

Ek 5: 14 Haziran 1967 Tarihli Babıalide Sabah Gazetesi Nüshası

Ek 6: 2 Eylül 1967 Tercüman Dünya Gazetesi Nüshası

Ek 7: 30 Kasım 1969 Tarihli Dünya Gazetesi Nüshası

Ek 8: 23 Mayıs 1970 Tarihli Bugün Gazetesi Nüshası

Ek 9: 21 Nisan 1972 Tarihli Türkiye Gazetesi Nüshası

Ek 10: 20 Ocak 1973 Tarihli Akşam Gazetesi Nüshası

Ek 11: 22 Nisan 1973 Tarihli Hürriyet Gazetesi Nüshası

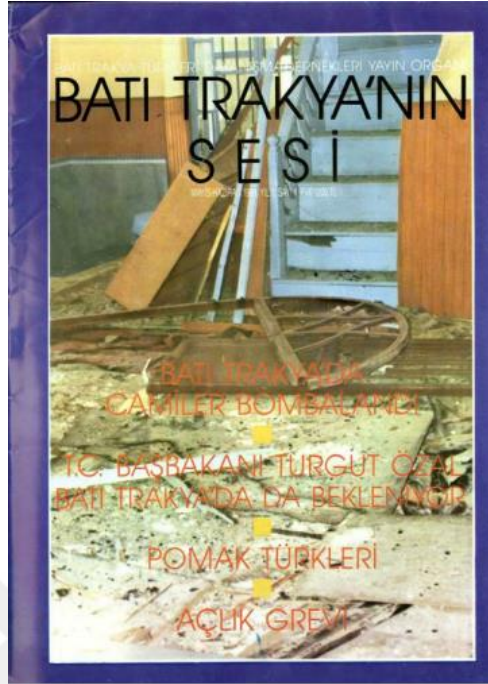
Ek 12: 9 Mayıs 1974 Tarihli Vatan Gazetesi Nüshası

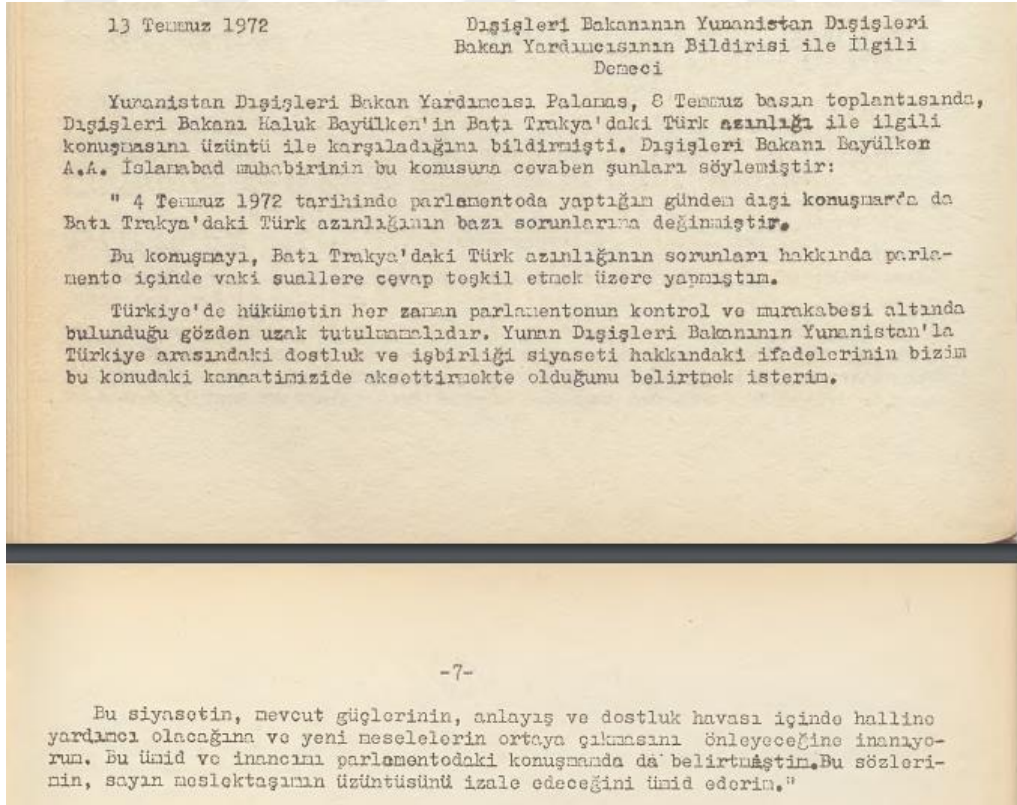
Ek 13: 15 Temmuz 1974 Batı Trakya Dergisi Nüshası

EK 14: Mayıs-Haziran 1988 Tarihli Batı Trakya'nın Sesi Dergisi

Ek 15: 13 Temmuz 1972 Tarihli Dışişleri Bakanlığı Belleteni Nüshası

Kaynak: Dışişleri Bakanlığı Belleteni <http://diad.mfa.gov.tr/diad/belleteni/1972-sayi-90.pdf>

Ek 16: Batı Trakya Haritası

Kaynak: Melih Akdeniz, **1930'dan Yunanistan'ın Avrupa Birliğine Girişine Kadar Batı Trakya Türkeri (1930-1981)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2015, s. 10.

ÖZGEÇMİŞ

Sevil İMANCI, 2006 yılında Görele Hasan Ali Yücel İlköğretim Okulu'nu, 2010 yılında Görele Sağlık Meslek Lisesi'ni tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdi. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans programına başladı. Şu anda aynı okulda tez çalışmasına devam etmektedir.

İMANCI, bekar olup, İngilizce bilmektedir.

